

T.C
UNÎVERSÎTEYA BÎNGOLÎ
ENSTÎTUYÊ ZIWANANÊ GANÎYAN
ŞAXÊ MAYZANISTÊ ZIWAN Û EDEBÎYATÊ ZAZAKÎ

TEZÊ LÎSANSÊ BERZÎ

MEWLÎD Û EQÎDE YÊ MELA MUHEMMEDÊ
MURADANÎ

(Tehlîl û Metno Transkrîbekerde)

Mehmet ERDOĞMUŞ

181301105

Şêwirmend

Dr. Bedrettin BASUĞUY

ÇEWLÎG 2020

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ
ZAZA DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELA MUHEMMEDÊ MURADANÎ'NİN MEVLÎD Ü
EQÎDE ADLI ESERİ

(Tahlil ve Transkripsiyonlu Metin)

Mehmet ERDOĞMUŞ

181301105

Danışman

Dr. Bedrettin BASUĞUY

BİNGÖL 2020

TESDÎQ

Enstîtuya Ziwananê Ganîyan yê Universîteya Çewlîgî

Ena xebat Şaxê Mayzanistê Ziwan û Edebîyatê Zazakî de hetê jurîyê ma ra zey Tezê Lîsansê Berzî qebûl bîya.

Serek : Dr. Nurettin BELTEKÎN

Endam : Dr. Yusuf AYDOĞDU

Endam : Dr. Bedrettin BASUĞUY

Ez tesdîq kena ke enî înzayê nê mamostayan ê ke nameyê xo cor ra vîyareno.

.../.../2020

Mudirê Enstîtuyî

KILMÎYE

Ena xebate seba tehlîl û transkrîbê mewlid û eqîdeyê Mela Muhammedê Muradanî, ke sera 1990 yî de telîf kerdbi de yo. Eno eser 64 ripelan ra îbaret o. Eno mewlid terzê mesnewîye de ameyo nuştiş û hewt qisman ra ameyo meydan. Eqîde zî şeklê nesrî de nusîyayo û şertanê îman û îslamî îhtîwa keno.

Enî eserê ke muellîfî bi zazakî nuştî vere cû ameyê tehlîlkerdiş û dima zî goreyê têvernayîşê metnanê orjînalî ameyê transkrîbêkerdiş. Beşê despêke de, êy mewlid û eqîdeyê ke bi zazakî nusîyayî derheqê tarîxê înan de û dima zî derheqê heyat û xebatê Mela Muhammedê Muradanî de melûmat ameyo dayîş. Qismê yewine de tehlîlê metnanê mewlid û eqîdeyî goreyê xususîyetê şeklî ameyo ciewnîyayîş, sen'etê edebîyê metnan, ziwanê eseran û uslûbê înan ameyê tesbîtkerdiş. Qismê diyîne de zî goreyê metnanê erebkî têvernayîşê mewlid û eqîde yê transkrîbê bîyo.

Kelîmeyê Mifteyî: Edebîyatê Zazakî, Mewlidê Zazakî, Eqîdeya Zazakî, Mela Muhammedê Muradanî

ÖZET

Bu çalışma, Mela Muhammedê Muradani'nin 1990 yılında telif ettiği *Mewlîd û Eqîde* adlı eserlerini tahlil ve transkribe etmek amacıyla hazırlanmıştır. Eserler 64 sayfadan oluşmaktadır. Mesnevi tarzında yazılan *Mewlîd* yedi bölümden meydana gelmiştir. Nesir şeklinde yazılan *Eqîde* ise imanın ve islâmın şartlarını ihtiva etmektedir.

Müellifin Zazaca kaleme aldığı bu eserler öncelikle tahlil edilmiş, daha sonra orijinal metinler eşliğinde transkribe edilmiştir. Giriş bölümünde Zazaca yazılmış *Mevlid* ve *Akaid*'lerin tarihi hakkında bilgi verildikten sonra Mela Muhammedê Muradani'nin hayatı ve çalışmaları ele alınmıştır. *Mewlîd* ve *Eqîde*'nin tahlil edildiği birinci bölümde metinler şeklî özellikleri bağlamında incelenmiş, metinlerdeki edebi sanatlar tesbit edilmiş, eserlerin dili ve üslubu irdelenmiştir. İkinci bölümde ise *Mewlîd* ve *Eqîde* metinleri Arap harfleriyle yazılmış olan aslı eşliğinde transkribe edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zazaca Edebiyatı, Zazaca *Mevlid*, Zazaca *Akîde*, Mela Muhammedê Muradani

ABSTRACT

This study was prepared to analyze and transcribe the works of Mela Muhammedê Muradanî named *Mawlîd* and *Aqîde* written in 1990. The works consist of 64 pages. *Mawlîd*, written in the mathnawî style, consists of seven parts. *Eqîde*, written in the form of prose, contains the conditions of faith and Islam.

These works, written by the author in Zazaki were first analyzed and then transcribed with the original texts. In the introduction part, after giving information about the history of *Mawlid* and *Aqaid* written in Zazaki, the life and works of Mela Muhammedê Muradanî are discussed. In the first part, where *Mawlid* and *Aqîde* are analyzed, the texts were examined in the context of their formal features, literary arts in the texts were determined, and the language and style of the works were examined. In the second part, the texts of *Mawlîd* and *Aqîde* were transcribed with the alphabet in which they were written.

Keywords: Zaza Edebiyat, Zazaki Mawlid, Zazaki Aqîdah, Mela Muhammedê Muradanî

VATEYO VERÊN

Merdim pê zıwanê dayîke xo dano şınasnayîş. Edebîyatê yew miletî pê zıwan aver şino. Labelê eke zıwanê yew miletî çîn bu ebebîyat zî çîn o. Edebîyatê klasik yê kirdkî bi mewlîdî dest pê kerdo. Eno semed ra edebîyatê klasik yê Zazakî de mewlîd û eqîde cayêko muhîm de yî. Ena ra ma zî mewlîd û eqîdeya Mela Muhammedê Muradanî ser o şuxulyayî.

Mela Muhammedê Muradanî hewtay serre yo û ho Bursa de ciwîyeno. Muradanî xeylê eserê Zazakî nuştî. Seba melumatgirewtîşi Seydayê Muradanî de mi röpörtaj kerd. Mela Muhammedê Muradanî, kitabê Mewlîd û Eqîde wendî û ma zî vengê ey qeyd kerd. Dima ma metne nê di kitaban traskrîbe kerdi.

Kovarê Vateyê de bi deste W. K. Merdimînî transkrîbê yê *Mewlîdî* neşr bîyo ma ey ra, xebata Bîlal Zılanî (Kitabê *Raro Raşt & Me'lumatê Dîniyê*) ra, *Bîyîşa Pêxemberî* ya Osman Esad Efendî ser o xebata Ahmet Kirkanî û tezê lîsansê berzî Metîn Çiftçi ra îstîfade kerd. Mamoste Dr. Mehemed Malmîsanijî xebata ma bidîqet wende û fikre xo mi rê vatî ez ey ra sipas kena. Semedê hetkarîya înan ez şewirmendê xo Dr. Bedrettin Basuğuy, Dr. Yusuf Aydoğdu, Dr. Nurettin Beltekin, Murat Varol, Mela Hüseyin Özdemir û Yusuf Dervişoğlu yî rê teşekur kena.

Mehmet ERDOĞMUŞ

Tebax 2020

KILMNUŐTEYÎ

Amd.	: Amadekar
b.	: biewnî
c.	: cîld
ç.	: çape
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
env.	: esero nomê yi viyert
er.	: Erebkî
fr.	: Fariskî
h.	: hûmare
Hz.	: Hezrefî
kr.	: Kurmanckî
krd.	: Kirdkî
r.	: rîpel
s.e.w.	: Sellallahu eleyhî wessellem
TDK	: Türk Dil Kurumu
tr	: Tirkî

TEDEYÎ

KILMÎYE	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
VATEYO VERÊN	VI
KILMNUŞTEYÎ	VII
DESTPÊK	1
1. Alfabeya Transkrîpsîyonî	3
1. 1. Tarîxê Kitabanê Eqaidî yê bi Zîwanê Kirdkî	4
1. 1. 1. Şêx Muhemmedê Şêx Ensarî, Raro Raş (1947-1948)	5
1. 1. 2. Mela Mehmed Elî Hûnij, Eqîdey Îman-Eqîdey Îslam (1970)	6
1. 1. 3. Mela Mehmedê Hezanî, Eqîdetu'l-Îmanî (1981)	7
1. 1. 4. Mela Mehmedê Demirtaşî, Qesîdeya Diyîn (2006)	9
1. 1. 5. Ali Sizer, Seruven-i Mahşeri (2007)	10
1. 2. Tarîxê Mewlîdanê Kirdkî	11
1. 2. 1. Mela Ehmedê Xasî, Mewlîdê Nebî (1899)	12
1. 2. 2. Osman Esad Efendîyo Babij, Bîyîşa Pêxemberî (1903)	13
1. 2. 3. Mela Mehmed Elî Hunîj, Mewlîdî Pêxemberî (1971)	15
1. 2. 4. Mela Abdulqadir Muşekî, Mewlîdê Nebî (1995)	16
1. 2. 5. Mela Kamîlê Puexî, Mewlîdî Nebî (1999)	17
1. 2. 6. Bîlal Feqî Çolîg, Mewlîdê Peximber Qey Tutonê Zazon (2012)	19
1. 2. 7. Mehmet Akif Demir, Mewlûda Zazakî (2017)	20
1. 3. Heyatê Mela Muhemmedê Muradanî û Kitabê Ey	21

1. 3. 1. Heyatê Ey	21
1. 3. 2. Wendişê Ey	21
1. 3. 3. Melayî ya Ey	22
1. 3. 4. Semedê Nuştişê Eqîde û Mewlîdê Ey	23
1. 3. 5. Eserê Ey	24
1. 3. 6. Eserê Eyê Bînî	25
QISMÊ YEWIN	28
2. XUSUSÎYETÊ ŞEKLÎ MEWLÎD Û EQÎDEYÊ MURADANÎ.....	28
2. 1. Şeklê Nezmî	28
2. 2. Mesnewî	28
2. 3. Wezin	29
2. 4. Qafîye	30
2. 5. Redîf	32
2. 6. Xususîyetê Ziwan û Uslûbî	32
2. 7. Tema	33
QISMÊ DIYÎN	37
3. METNO TRANSKRÎBEKERDE	37
3. 1. Transkrîpsiyonê Metnê Eqîde	37
3. 2. Transkrîpsiyonê Metnê Mewlîdî	55
PEYNÎYE	81
ÇIMEYÎ	82
FERHENG	86
ÎLAWEYÎ	89

DESTPÊK

Tarîxê zîwanê Zazakî zâf verîn o. Labelê wextanê verînan ra heta nika Zazakî pê xeberdayiş xo muhafa za kerdo û ameyo heta ewro. Yew qal esta ena ameya vatiş: “*Qal perrena şina labelê nuşte maneno!*” Ewro halê ma zî ena wo, mîyanê şarê Zazayan dê vateyê verînan zaf bîy û ameyên vatiş. La wextê ku nuştiş çîn bi zafî yîn bî vîn û şîy. Eno rid ra eke ma zîwanê Zazakî zîwanê bînan de muqayese bikerî zaf kêmasîyê zîwanê ma estê.

Serra 1899 de Mela Ehmedê Xasî pê herfanê Erebkî yew *Mewlîdê Zazakî* nuşt o. *Mewlîdê Mela Ehmedê Xasî*, *Zazakî* de sey nuşteyê verînî hesibyeno. Dima zî Mela Osman Esad Efendî yê Babij, *Bîyîşê Pêxamberî* nuşt o. En her di zî hetê tema ra eserê dînî hesibyenî. Mela Muhemmedê Muradanî, dewê Muradûnî ya Dara Hênî (Genç) ra yo. Kitebê *Mewlîd û Eqîdeyê Zazakî* yê Mela Muhemmedê Muradanî serra hezar û new sêy û neway de nusîyayê û mewlîdanê Zazakî ra kitabê pancin o. *Mewlîdê Muradanî*, Dara Hênî û Çewlîg (Bingöl) de ca ca hetê melayan ra yeno wendiş. Bê enî mewlîdî û eqîde, *Dîwan Şîrono Zazakî* û *Kitab Yarî ke bi Hikmet Zazakî* nuştê estî la ayî hema çap nebîyê.

Ena xebate de edebîyatê Zazakî yê klasikî de çend mewlîd û eqîdeyî estî ma danî şînasnayîş. Ma derheqê nuşt oxan malumat danî. Ma wazenî ke hem mewlîd û eqîdeyan bidî şînasnayîş hem zî derheqê mewlîd û eqîdeyan de çî çî nusyawo ma înan tesbît bikerî. Edebîyatê klasikî de eserê dînî cayêko muhîm tebişenî. Edebîyatê klasik yê kirdkî de unsurê Îslamî, unsurê tesewufî, unsurê erebkî, unsurê fariskî zafî. Mîyanê şarê kirdan de mewlîd û eqîde cayo muhîm genî.

Ena xebate de ma mewlîd û eqîdeya Mela Muhemmedê Muradanî tehlîl kenî. Ma mewlîd û eqîdeya Zazakî traskrîbe kerdî. Zîwanê Erebkî, Fariskî, Kurdkî û Tirkî semedê nuştişê tarîxê Kirdan zaf muhîm ê. Çunke nuştişê edebîyatê Kirkî zaf verîn nîyo zafî nuşt oxî kirdan zîwananê bînan de nuşt eyê yîn estî. Heta ewro zîwananê bînan de nuşt oxanê kirdan zaf eserî nuştê labelê zîwanê xo de zaf çî nênuştê. Ena xebate de ferheng û kitabane erebkî, fariskî, kurdkî û tirkî ra îstîfade kerd.

1. Alfabeya Transkrîpsîyonî

Alfabe, herfanê ziwani ra virazîyena. Tîrkî de “a, b, c” Erebkî de herfanê “elîf û bê” ra nameyê xo gêna. Tarîx de Kirdan, alfabeyê Erebkî û Latînkî şuxulna yê. Alfabeya kirkî ya bi herfanê Latînkî de hîrîs û yew herfî estî. Enê herfî benî di qismî. Herfê girdi û qicî:

A B C Ç D E Ê F G H I Î J K L M N O P Q R S Ş T U Û V W X Y Z

a b c ç d e ê f g h i î j k l m n o p q r s ş t u û v w x y z

Wendişê enê herfan ena wo:

a, be, ce, çe, de, e, ê, fe, ge, he, i, î, je, ke, le, me, ne, o, pe, qe, re, se, şe, te, u, û, ve, we, xe, ye, ze.

Alfabe ya Zazakî yê latîni de 23 herfî alfabeya tirkî de zî estî. Enê şeş herfî: “ê, î, q, û, w, x” alfabeya tirkî de çîn ê. Mewlîd û eqîde ya Mela Muhemmedê Muradanî de, ma ina alfabeya transkrîpsîyonî şuxulnenî:

Herfê Transkrîpsiyonî

ث	ت	پ	ب	ا
ṯ	t	P	b	a, e
د	خ	ح	چ	ج
d	x	ḥ	ç	C
س	ژ	ز	ر	ذ
s	j	Z	r	z
ظ	ط	ض	ص	ش
ẓ	ṭ	ḍ, ẓ	ṣ	Ş
ق	ڤ	ف	غ	ع
q	ṽ	F	ğ	‘
ن	م	ل	گ	ك
n	m	L	g	K
ء	ى	لا	ه	و
’	y, ê, î	al	h, a, ê	w, o, u, û

Tablo 1.

1. 1. Tarîxê Kitabanê Eqâidî yê bi Ziwanê Kirdkî

Eqîde kokê ‘eqd’ (ع-ق) yê Erebkî ra yeno. Ferheng de manayê eqîde, bawerkerdiş û qebulkerdiş o. Eqîde, teyna esesanê bawerî de nêna şuxulnayış; temsîlkarê mezheb, bawerîyê meleketan û axretî de zî yena şuxulnayış. Mîyanê bisilmanan de hetê îtîqadî ra mezhebê Maturîdî û Eş’arî estê. Herçiqaş wextê vêrînan de zaf mezhebî bibê zî, nika zafanê bisilmanan gîredayê en her di mezheban ê.¹

Îlmê eqâidî de bawerîyê çar esasan yenî vatiş: Îlahîyyat (tewhîd, sîfetê Homayî, qeza û qeder, xelqîyayîşê însanan, cuzê îxtîyarî), Nubûwwat (wehyî, sîfetê pêxemberan, mucîze, kitabê ke pêxemberan rê erşawîyayê û bewerkerdişê înan, bewekerdişê Hz. Muhemmedî), Sem’îyyat (axret, heşr, mîzan, mûnker û nekîr, pers û ‘ezabê qebre, pirdê siratî, cenet, cehennem, ru’yetullah, melek, cîn), Îmamet (bawerîya Hz. Muhemmedî (s.a.w) û xulefa-î raşîdîn). Mensubê mezhebê Şafi’î û Malîkî hetê îtîqadî ra bawerîyê Eş’arî qabul kenî. Ayê kê Henefî yê tabî’ê Maturîdî yê.

Eqîdenameyan de eserê vêrînî Erebkî ameyê nuştiş. Badê cu Fariskî û Tirkî nusîyayê. Kurmanckî de kitabê ‘*Eqîdeya Îmanê* ya Ehmedê Xanî dest pê kerdo. Badê cû Mela Xelîlê Sêrtî bi nameyê *Nehcu’l-Enamî* eqîdenameyêk meşhur nušto. Ziwanê Zazakî de kitabê eqîdenameyê ewulî kitabê Şêx Muhemmedê Şêx Ensarî *Raro Raşt* o.

Eqîdeyî hem mensur hem zî menzum nusîyayî. Seba ke wendekarê medreseyan feqî û meraqdarî asan ezber bikerî, zafînê metnê menzumî tercîh kerdî. Kitabanê eqîdeyan de behsê ûsul û esasanê Îslamî kenî. Eqîde hetê tema ra eserê dînî hesibyênî. Zafaneyê nuştoxanê eqîdeyan medreseyan de wendo. Eqîdeyî qey şîretî ameyî nuştiş. Ma cêr ra kitabanê eqîdeyanê Zazakî danî şînasnayîş.

---

¹ Ahmet Saim Kılavuz, “*Akaid*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi İstanbul, 1998, II, s. 212.

² Bilal Zilan (Amd.), Kitabê Muhemmedê Şêx Ensarî, “*Raro Raşt Me’lûmatê Dîniye*”, Weşenxaneyê Nûbihar, İstanbul, 2018, r. 15-23.

1. 1. 1. Şêx Muhemmedê Şêx Ensarî, Raro Raşt (1947-1948)

Nameyê inê eqîdename yî “*Raro Raşt*” o. Şex Muhemmed bi tarîxê mîladî, serra 1879 di qezayê Pîran (Dicle), dewa Şexmalan (Tepebaşı) de ameyo dinya. Namê û peynameyê ey Mehmet Arslan o. Famîlî ey sey “*kêy Şex Ensari*” yeno şinasnayîş. Goreyê şecereyî, neslayîn resena Şêx Eyyubê Ensarî. Şêx Eyyubê Ensarî, tarîxê îslamî de sey Ebu Eyyub el-Ensari yeno şinasnayîş. Şex Muhemmedî tehsilê xoyo verîn babîyê xo het di vînenê. Dima Dîyarbekîr de, Medreseyê Zîncîrîye de tehsîle xo dewam keno. Dîyarbekîrî ra dima şîyo Mîdyad. Uca de zî medrese de wendo. Dima zî şîyo mintiqaya Cîzîra Botan û Qamişloyî (Bin Xetet) de wendo. Bade tehsîle xo Batman de malimtîyê weşnuştî (husnê xet), Diyarbekir de qadîtî û malimtî; Pîran, Gêl, Erxenî, Heni de melayî kerda. Şêx Muhemmed 26 çele 1976 de qezayê Rezan (Bağlar) yê Dîyarbekîrî de şîyo rehmet. Wexto ke wefat kerdo 97 serre bîyo.²

Raro Raşt, derheqê eqaîdî de kitabeko menzum o. Bi şekle mesnewî nusîyayo û 324 beytî yo. Çarçewaya kitabî eqaîd û kelimî ser o ya. Ê wextan medreseyan de sey Eqîde, *Eqîdeya Îmane* yê Ehmedê Xani û *Nehcu'l Enamê* Mela Xelîle Sertî amêne wendiş. Her di kitabi zî Kurmanckî nusîyaybî. Eqîdeya *Nehcu'l Enamê* medreseyan de gelek namdar bi. Şêx Muhemmedî zî dersanê xo de eqîdeya *Nehcu'l Enamê* danê wendiş. Mavajî tede: sey erkanê Îslamîyetî û erkane îmanî, sîfete Homayî, melekî, kitabî, pêxamberî, qiyamet, cuzê îxtîyarî, mî'rac, ruyetê Homayî, tesîre duayan, sualê qebri behs benû. Labelê sey adabê werdişî, tayê meseleyê teberê eqaîdî zî tede estî. Tesîrê eqîdeya *Nehcu'l-Enamê* nuştîşê Raro Raştî ser o zaf biyo. Weznê eruzî de qalibê weznî: “*fe'ulun fe'ulun fe'ulun fe'u*”l o. Amadekar Bîlan Zîlanî eno kitab serra 2018 de neşr kerdo.

Şêx Ensarî elametê qîyametî ra ena behs keno:

*We Mehdî ko wardo 'edalet biko*²

Decal zî vejyo ko fesadey biko

Heman 'Îsa nazil bibo ko tamam

Decal û fesadey mehû ko tamam

---

² Zîlan, *env*, r. 76-78.

We Ye'cûc û Me'cûc ko bêrî heman

We Dabetu 'ul-erz zî vejyo ko 'eyan

We mexreb di roj ko weryo o ko êyan

Berê tewbî padêno him o zeman

Çi weqto ki Ellah riza veyno pey

Hemînî ko îzhar ko înan ki pey

1. 1. 2. Mela Mehmed Elî Hunîj, Eqîdey Îman-Eqîdey Îslam (1970)

Nameyê Eqîdenameyê ey “*Eqîdey Îman-Eqîdey Îslam*” o. Mela Mehmed Elî Hunîj serra 1930 de qezaya Palî (Palu), dewa Hunî (Beyhani) de ameyo dinya. Nameyê babiyê yi Mela Husên o. Ey Diyarbekîr Sêrt û Cizîr de wendo û tehsîlê xo Bismîl di qedînayo. Tehsîlê medresa ra pey ey dewa xo de yew medresa viraşta û vîst û hîrê serrî dersê feqîyan dawa. 1953 de şîyo esker û 1960 de zî zewejîyo. Çar lajî û şeş hebî keynayê yi estî. Inka zî Hun de ciwîyeno.

Zafanê eqîdeyan bi şeklê mesnewî nusîyayî labelê en eqîde bi şikle qesîdeyî nusîyayo. Qesîdeyê ey ena qafîye genî: *aa - ba - ca*. Hunîjî, destpêk de bawerîya tewhîdî, hemdele, selwele, dima şeş hebî ruknanê îmanî ra behs keno. Hûmarê meleketan, kitaban û pêxemberan ra qal keno. Dima zî panc ruknanê îslamî ra behs keno. Badê behsê miracî, çar kitaban û enî kitabî kamî re ameyî en meseleyan sero îzahat dano. Nameyê panc pêxemberanê pîlan des meleketanê pîlan nuseno. Dima ra nameyê cinî û qijanê Resulullahî (s.e.w.) nuseno. Nameyanê ehlî beytî sey Hz. Elî, Hz. Huseyn, Hz. Hesen zî xo vîra nêkeno. Eqîdê Mela Mehmed Elî Hunîj, serra 2004 de weşanxaneyê Vateyî de vecîyayo.³

Mela Hunîj derheqê sifetanê Homayî de ena vano:

---

³ Şahap Yeşilkaya, *Edebîyata Kirdkî de Mewlîd û Mehmed Elî Hunî*, Bîngöl Üniversitesi, YDE, (tezê lîsansê berzî ke hema nêweşanîyayo), r. 25, 2014.

Homa estû bê may û pî wi yo w' nîmanenû çî⁴

Hîre sifeyt tamam bî, bizan eqîdey îman

Hîrê sifeyt bîn enî bê peynî û bê vernî

Muhtac nîyû, ma benî, bizan eqîdey îman

Sifat subutî heştî pey lay zazakî deşti

Di beytan'id vireyştî, bizan eqîdey îman

Vonû, Veynenû, Virazon eşkenû şerr nîwazon

Zanû, Eşnawen, Wazen, bizan eqîdey îman

Sîfeteş heştin Heyat, Homay nîkenû wefat

Yîr çînnû han û memat, bizan eqîdey îman

1. 1.3. Mela Mehemedê Hezanî, Eqîdetu'l-Îmanî (1981)

Nameyê Eqîdenameyê ey “Eqîdietû'l-Îmanî” o. Mela Mehemed Hezanî, qezaya Licê, dewa Hezanî ra yo. Mela Mehemed 1938 de amo dinya. Nameyê yî Mehmet Şanlı yo. Hezanî mexlesê yi wa, ena yeno şînasnayîş. Badê qedînayîşê mektebê verênî Hezanî sera 1956 de dewa xo ra kewto teber şîyo wendişî. Hezanî, Licê, Diyarbekîr, Balicne, Metranî, Cewzat û Kemberli de wendo. Baroxlî de wendişê medresa qedînayo. Serra 1969 de dewa xo de dest bi îmamtiyê kerdo. 1993 de zî biyo teqawût. Eka Dîyarbekîr de ciwîyeno.⁵

---

⁴ Mela Mehmed Elî Hunî, *Eqîdey Îman-Eqîdey Îslam*, (Nusxaya ke Hunîjî bi destxetê xo nuşta), 1970.

⁵ Mela Muhemmedê Hezanî, “*Eqîdet'ul-Îmanî*”, Amd. Malmîsanij & Roşan Lezgin, Vate: Kovara Kulturî, h. 17, Stockholm, 2002, r. 28.

Mela Hezanî sera 1979 î Dest bi en eqîde kerdo û yew ser de tamam kerdo. Hezanî eqîdeyê xo bi şekle mesnewî, bi qalibê weznê eruzî “fa’îlatun fa’îlatun fa’lun” nuşto. Mesnewî ena qafiye benî: *aa, bb, cc...* Eqîdetu’l-Îmanî yê Hezanî de destpêk de besmele, hemdele, selwele û baweriyê Homayî esta. Dima sey meseleyî zê ruknê îslamî, sifetê subûtî, ruknê îmanî, heyatê Hz. Muhemmedî (s.a.w), mî’rac, des elametî qeyumi, çahar mezhebî, di mezhebi îtîqadî û îmamê yin, peynî de zî şeşt ferzî qey şaffîyan estî. Labelê en eqîde de esasê bawerî bi çarçeweya ruknê îslamî û ruknê îmanî ameyî vatiş. Hezanî eserê xo bi erebkî nuşto. Zeynelabîdîn Amedî newe ra nuşto û bi nameyê *Mîzanu’l Edebî* sey kitab çap bîyo.

Hezanî destpêk de ena vano:

Ewwilê îslamî de eşhed bîya⁶

Pê ziwan vace qebûl ke bê rîya

Me’na yey eşhed ana aw yew tenê

Me’bûdêk qeş çinêk o we w ‘tenê

Hem Muḥemmed qasid o qey emrê yê

Qelb de bawer ke tamam ke heqqê yê

Xaliqî vato di Qurano mubîn

Xelqê însan û cinan kerdo çunîn

Vatişê eşhed eno vace b’ ziwan

Ger ti beşkê pê bîyare bêguman

---

⁶ Metin, Çiftçi, Tezê Lîsansê Berzî, *Eqîdenameyo Zazakî Yê Mela Mehemedê Hezanîyî*, Bingöl, 2015, r. 37.

1. 1.4. Mela Mehemedê Demirtaşî, Qesîdeya Diyîn (2006)

Nameyê eqîdename ey “*Qesîdeya Diyîn*” o. Mela Mehemedê Demirtaşî sera 1936 de Diyarbekîr de ameyo dinya. Dormaleyê Diyarbekîr de dest bi wendişî îlmî kerdo. Badê wendişî sera 1960 de agêrayo dewê xo, bîyo mella dîwanî. Ê çaxî ra pey çewres û hewt serrî mela dîwanî de keno û sera 2007 î de beno teqawut. Hema zî dewê xo de ciwîyeno. Dîwanê Mela Mehemedê Demirtaşî de şeş û şeş qesîdeyî estî; di qisimî û hîrî sey û hewt rîpelan ra yeno meydan. In dîwan miyanê eqîdenameyanê zazakî de hetê humarê rîpelan ra esero tewr gird o. Mela Mehemedê Demirtaşî *Qesîdeya Diyîn* name kerdo la hetê şeklê nazimî ra en eqîde qeydeyê mesnewî de nusîyayo.⁷

Mela Mehemedê Demirtaşî beyta verine de bi nameyê Homaî ra dest pê keno û dima bi hemdele û selwele dewam keno. Hetê vatişê tewirê awan ra en eqîde maneno îlmîhali. Badê behsê awan, ruknê îslamî, ruknê îmanî, şertê nimac, zekât û roceyî yenî vatiş. Demirtaş, eqîdeyê xo bi helal, heramî û qismê şêstî ferzan qêdînenno. Demirtaş derheqê Hz. Pêxemberî û Hz. Elî de ena vano:

Xaliqî yey vîrî vistu Muhemmed Mustefa estu⁸

Ewnîya asmîn murşîdî nuştu warî rehma zafî Allah

Va ez Rebbî hîvî kenu yexînî Muhemmedî benu

Mîn êfu ki tewbe kenu Allah ma bîw rehmi mela

Mexluqun ra pêru verî xelq bîw nurî Pêxemberî

Allah nurî xu daw derî Allah ma bîw rehmi mela

Şehsuwarî Duldulî ti warî seyfu zulfîqar

Datîzaw zumay Resulî şahî mehbubî cebar

---

⁷ Mela Mehmed Demirtaşî, *Dîwan*, Arşivê Ahmet Kayuntu ra, Esero destxet û bêtarîx.

⁸ Demirtaşî, *env*, destxet.

*Daima tersaynî tura muşrîk û qewmî kufar
La feta îlla 'Elîla seyfe îlla zulfîqar*

1. 1. 5. Ali Sizer, Seruven-i Mahşeri (2007)

Nameyê Eqîdenameyê Ali Sizerî “*Seruven-i Mahşeri*” yo. Ali Sizer, qezaya Pasurî (Kulp) dewê Gavgasî (Akdorum) de ameyo dinya. Îlmê xo *Rîsaleyê Nûrî* ra girewto. Sizerî eserê xo de elametê qîyamet, heşr, sual, hesab, pirdê siratî, cennet, cehnem sero vinderto. Kitab de “*Bedir Vakıası*”, “*Berzeh Yolu*” û “*Nefis Muhasebesi*” zî estî.⁹

Nuştox alfabeya kirdkî cehdê xo ser musîyayo. Kitab bi herfanê latînkî ameyo nuştîş û serra 2007 î de neşr bîyo. Eser bi weznê heceyi nusîyayo. Herçiqaş bi şekle çarînan ameyo nuştîş zî eslê xo de eser bi terzê mesnewî ameyo nuştîş. Eserî de 9 qîsimî û 382 beytî estî.

Sizer, qîsmê Munacatî de ena vano:

Guney kerdî bê hemdîra, rî min siyawo heywax tera¹⁰

Qusêra ma zehfo cira, effû bike ti ma Allah

Umir vêrt kare ma çiniya, qelb mehzûnê huzur çiniyo

Ğaynî gunan karêm çinyo, şefahat ya Resulellah

Şaş biya ez vana tora, derde xo ez vana tora

Derman vazena ez tora, derman bide Kerim Allah

Dunyara ez sewda biya, nefse xorê teslîm biya

Bi enyan ez şermî biya, şefaata ya Resulellah

Beso nefso tewbe bike, ya Rabb ti ma effû bike

Bi ebdîtî qabûl bike, Qadir mewla Ğaffar Allah

---

⁹ Ali Sizer, *Seruven-i Mahşeri*, Diyarbekîr, 2007.

¹⁰ Sizer, *env*, r. 89.

1. 2. Tarîxê Mewlîdanê Kirdkî

Kokê mewlîdî ziwane erebki de “welede” "وولد" ra yeno. Mewlîd, erebkî de manaya welidîyayîş, dinyaameyîş a. Ferhengan de zaf manayî nusîyayê. Wextê bîyayîş Hz. Muhemmedî (s.a.w) qesd beno. Hz. Pêxember (s.a.w) wexto ke heyat de bi merasîmê mewlîd tertîb nêbibî. Hz. Pêxemberî ra dima wextê Xulefa-î Raşîdîn (Çahar Xelîfeyan), Emevî û Ebbasîyan de zî merasîmê mewlîdî çînyê bi. Badê wefatê pêxemberî ra, bisilmanan de wesifî pêxemberî amênê vatiş. Wextê Harûn Reşîdî de dadîyê yî keyê pêxember kena mescîd. Her serr aşmê Rebî’ul-ewwel aşmêk wîladêt Hz. Pêxemberî (s.a.w) yo keyeyî ziyaret benû, êy sê ‘edetîk enka zî dewam keno. Wexto ke Hz. Muhemmed (s.a.w) welidyenû pîrîk pêxember Ebdulmuttalîb ena mîjdon ser zîyafet dano şarî Mekkî, eşîrê Qureyş. Labelê eno ‘edetê mewlîdî nêhesîbyeno.¹¹

‘Edetê mewlîdî, panc sey serr badê wefatê Hz. Pêxemberî (s.a.w) dest pê kerdo. Hey vêr mîyanê bisilmanan de semedê bimbarikkerdişê roja bîyayîşê Hz. Pêxemberî (s.a.w) Misir de wextê Fatimîyan de dest pêkerdo. Fatimîyan xo nesla pêxemberî ra hesibnayo û aye ra zî Fatimîyan teyna bîyayîşê pêxemberî nê, rojê bîyayîşê Hz. E’lî û Hz. Fatima zî bimbarek kerdo. Inî merasîmî benê sey yew ‘edet û mîyanê misilmanan de bene vila.

‘Edetê mewlîdî, mîyanê sunnîyan de, ewulî Mîrê Hewlêrî (Erbîl) Ebu Seîd Muzafferûddin Gökbörüyî serra 1207 î de tertîb kerdo. Nameyê *mewlîdî* wextê Memlûkîyan de ameyo şuxulnayîş. Derheqê mevlûdan de tayê alîman vato ‘edetêko rind o û tayin zî vato eno êdet bîdat o. Mîyanê bisilmanan de mewlîd zaf bîyo vila û bisilmanî zaf ehemmiyet danê mewlîdî.

Merasîmê mewlîdan de eserê kê menzum nusîyayî yenê wendiş. Eyîn ra meşhurî enê yî: *Qesideya Burde* ya Ka’b bîn Zuheyrî, *Qesidetûl Hemziye* ya Busîrî, *Mewludûn Nebî* yê Şemsedîn Cezerî, *el-Îqdûl Cewherî* yê Hesên el-Berzencî, *Vesiletûn Necat* yê Suleyman Çelebi, *Mewlîda* Melayê Bateyî, *Mewlîda* Ehmedê Xasî.

Mewlîd semedê en çîyan yeno wendiş:

---

¹¹ Hasan Aksoy, “Mewlîd”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 29, DİB Yayınları, Ankara, 2004, s. 482.

- Wextê rojbiyayîşê Hz. Muhammedî (s.a.w) û şewê qendîlan de.
- Merasîmanê nîşanan û veyveyan de.
- Seba dadîxorabîyayîşê tutan û wexto ke çewresê tutan vejîya mewlîd wanenê.
- Merdişê yew însanî ra dima.
- Semedê nezirkerdişî de mewlîd yeno wendiş.
- Agêrayîşî haccî yan zî seba yew gureyê xeyrînî de dawetê nanî dîyeno.

Merasîmê mewlûdan de melayî bi meqam mewlîd wanenî eno zî yew ‘edet o. Mewlîd de, verî bîyayîşê pêxemberî, ciwîyayîş, mucîzeyan û wefatê pêxemberî ra bi kilmkî behs beno. Mîyanê Zazayan de cayê mewlîdan zaf muhîm o. Mewlîdo tewr verên Mela Ehmedê Xasî nuşto. Mela Ehmedê Xasî ra heta ewro zaf meleyan mewlîdê Zazakî nuştê. Xora nuştîşê zazakî Ehmedê Xasî dest pêkerdo. Ma ehemiyetê mewlîdanê zazakî ra qal kerdbi. Ma eka zî derheqê eseran û nuştoxanê yinî de malumat danê.

1. 2. 1. Mela Ehmedê Xasî, Mewlîdê Nebî (1899)

Mewlîdo ke Ehmedê Xasî nuşto, nameye ey “*Mewlîdê Nebî*” yo. Ehmedê Xasî serê 1867 Hezan (Licê) de ameyo dinya. Yeno vatiş ke kalikê ey Çewlîgî ra bar kerdo, şîyê Hezan. Xasî wendişê xo Medreseya Mesûdiye ya Diyarbekîrî de tamam kerdo. Îcazetê xo destê muderrîs Muftî İbrahîm Efendî ra girewto. Xasî kîtabê xo yo tewr verîn Mewlîdê Kirdkî serra 1892 de nuşto. Serra 1899 de Diyarbekîr de Çapxaneyê Lîtoğrafya de 400 heb nusxeyê yi çap biyî û biyî vila. *Mulemma* ya ey zaf meşhur a. Xasî 18 ê Sibate serra 1951 î de Hezan de şîyo rehmet û uca de defin biyo.¹²

Ehmedê Xasî kirdkî ra teber erebkî, fariskî û tirkî zî şîrî nuştî. Mewlîdê Nebî 18 qisman û 378 beytan ra yeno meydan. En mewlîd ewulî M. Malmîsanijî serra 1985î de kovara Hêvî de çap kerdo. Dima serra 1994î de Mihanî, serra 2005î de Mela Mehmedê Kavarî, serra 2008î de W. K. Merdimînî û serra 2013 de Roşan Lezgînî neşr kerdo.

¹² Ehmedê Xasî, *Mewlîdê Kirdî*, Amd. Roşan Lezgin, Nûbihar, İstanbul, 2013.

Xasî derheqê wehîy de ena wano:

Nameyê koy zî tera vatî Hîra¹³

Zaf tera hes kerde ay Xeyru'l-wera

Tavilî anya ku qelbê yê heman

Bi z ey roc weqto yeno mîyan çiman

Bi tebeddul rengê yê mil şî vero

Hezretî Cibrîl bi nazil yê sero

Arde "Îqra bîsmî" qelbê yê de va

Tavilî şa bi Muhemmed Mustafa

Hendî zana ku tamam bi wa'dî yê

Yew resul esla çinîko bade yê

1. 2. 2. Osman Esad Efendîyo Babij, Bîyîşa Pêxemberî (1903)

Nameyê mewlîdê Osman Esad Efendîyê Babijî "*Bîyîşa Pêxemberî*" yo. Babij serra 1852 de Sêwregi (Siverek) de ameyo dinya. Pîyê yî Hecî Eyub Efendî muftîyê Sêwregi bîyo. Osman Efendîyo Babij, muftîyê Sewregi Zulfîqar Zuhdî Efendî hete de wendo û serra 1882 de îcazeta xo ya medrese girewta. Serra 1884 de dest bi memurîye kerdo, bîyo azayê Mehkemeya Bîdayetî ya Sêwreg.

---

¹³ Mela Ehmedê Xasî, *Mewlîd*, Amd. W. K. Merdimîn, Hivda Yayıncılık, İstanbul, 2008, r. 119.

Serra 1905 de dest bi muftîyîya Sêwregi kerdo, hetanî wefatê xo vîst û çar serrî muftîyîya Sêwregi dewam kerda. 23 adare 1928 de 77 serrîya xo de şîyo rehmet. Mezelê ey qebristanê Sêwregi de yo.

Zazakî de mewlîd û esero nuşteki yo dîyin yê Osman Esad Efendîyê Babijî yo.¹⁴ Ey mewlîdê xo serra 1903 de nušto. Mewlîdî ey 8 qisman û 196 beytan ra yeno meydan. Her yew rêza ey yewendes heceyan ra pê yena. Eno mewlîd xeylê wext neşr nêbîyo, dima 1933 de Şam de neşr bîyo.

Mewlîdê Babijî, ewilî Celadet Alî Bedirxanî neşr kerdo. Dima serra 1985 de M. Malmîsanîjî û serra 2018 de Ahmet Kirkan *Bîyîşa Pêxêmberrî ya Osman Esad Efendî û Despêkê Edebîyatê Klasîk yê Kirmanckî* neşr kerdo.

Babij derheqê mî'racî de ena vano:

*Ame rûhê enbîyan hember temam,*¹⁵

Ê cema'et bîbî, o serwer îmam.

Mescida Qudsî di du rik'et nemaz,

Kerd û înan ard bi Ellay bol niyaz.

Nişto estor ame ta cayo verîn,

Nerdîwanên dî uja ta azmin.

Nerdîwan ra kewt bi rayî şî nebî,

O resa cayên ki name Sîdre bî.

---

¹⁴ Osman Esad Efendî, *Bîyîşa Pêxêmberrî*, (Amd.) Ahmet Kirkan, Vate, İstanbul, 2018, r. 83-84.

¹⁵ Babij, *env*, r. 196.

Çun resa Sîdre, bira va Mustefa,

Cebraîl neşî dima, o mend ci ra.

1. 2. 3. Mela Mehemed Elî Hunîj, Mewlîdî Peyxemberî (1971)

Zazakî de mewlîdo hîrin mewlîdê Mela Mehemedê Elî Hunî yo. Ey mewlîdê xo 1971 de nuştî nameyê ey “*Mewîdî Peyxemberî*” yo. Mewlîdê Mela Mehmed Elî Hunî 5 qisman û 266 beytan ra yeno meydan. Her yew rêza ey şîyês heceyan ra pê yena. Hetê heceyan ra mewlîdê Hunî ê bînan ra cîya yo. Ê bînî bi yewendes heceyan a ameyê nuştiş. Eno Mewlîdê Mela Mehmed Elî Hunî, serra 2004 de, *Mewlîd, Yusuf û Zelîxa, Qesîdeyê Kerbelayî*, Weşanxaneyê Vateyî neşr kerdo.¹⁶

Keylê eserê Mela Mehmed Elî Hunî estê. Eserê ey pêro menzum ê û bi zazakî nuştê.

-Mewlîdî Peyxemberî, Mîrac û Wefatî Nebî

-Heketey Yûsuf û Zelîxa

-Hîkmet û Edebîyat

-Xezay Uhudî

-Qesîdeyî

Hunî derheqê wefatê Hz. Pêxemerî de ena vano:

*Yin Homay ra waştin sebr, şewa paşemî wi şî qebr*¹⁷

Xelîfe bi Ebûbekir, dinya ra şî pêyxembêr ma

---

¹⁶ Mela Mehemed Elî Hûnî, *Mewlîd & Yusuf & Zelîxa & Qesîdeyê Kerbelayî*, Weşanxaneyê Vateyî, Îstabil, 2004.

¹⁷ Mehmet Uzun, *Mela Mehmed Elî Hunî û Edebîyato Kirkî (Zazakî)*, Vate, Hûmare: 18, Hamnan, payîz 2002, r. 55-66.

Medîna sukey peyxembêr, îslamî heyne bîy sey vêr

Xelîfetî resay 'Umer, dinyara şî peyxembêr ma

Medîna sûkey Qur'anî, hezek' pêxember bi ganî

Xelîfetî kewt 'Usmanî, dinya ra şî pêxember ma

Medîna yew suka guler, tede defîn bi pêxember

Xelîfe bi Elî Heyder, dinya ra şî pêxembêr ma

'Elî Heyder Hezretî 'Elî, ya Reb, qey vil 'ef bik' telî!

Zazakî vûn Mehmed 'Elî, dinya ra şî pêyxembêr ma

1. 2. 4. Mela Abdulqadir Muşekî, Mewlîdê Nebî (1995)

Nameyê Mewlîdê Mela Abdulqadir Muşekî, “*Mewlîdê Nebî*” yo. Abdulqadir Muşekî dewa Çewlîgî (Bingöl) Muşek (Evciler) de ameyo dinya. Name û peyname ey Abdülkadir Arslan o. Babiyê xo het de dest bi wendişî kerdo û dima sewbîna cayan de dewam kerdo. Serra 1992 de wendişê xo tamam kerdo û medrese ra îcazetê xo gureto. Muşekî, hema zî dewê Muşek de melayî keno.¹⁸

Yi heta nika mewlîde xo sey kitabî çap nêkerdo; labelê mewlîdê yi Kovara Vîrî de hûmara dîyin de neşr biyo. Muşekî derheqê şexsiyetanê îslamî zî qesîdeyî nuştî. Labelê ê qesîdeyê yi zî hama cayêk de neşr nêbîyê. Abdulqadir Muşekî mewlîdê xo bînatê serrê 1992 û 1995î de nuştö. Mewlîdê yi 15 qisim û 268 beytî yo.

Muşekî derheqê şefa'etî de ena vano:

---

¹⁸ Malla Abdulqadir Muşekî, *Malla Muşeki Dır Roportaj*, Roportajkerdox: Mehmet Aslanoğulları, Vir: Edebiyat ve Kültür Dergisi, Sayı. 2, Bingöl, 2016.

*Êy Muhammed êy şefî 'dâr ummeti*¹⁹

Tî hidâyet wâzeni qê ummeti

Êy Muhammed qê tu wâ kewnu mekân

Ârdi wucud ku temâm Reb in mekân

Êy Muhammed tî Resul qê ins û cin

Tî wâhâr qê tâc u beyreqâ şirin

Akerdiş cenneti pê tu wâ beni

Hiviyê mâ şef'ât biker mâ vini

Mâ gunehkâri quli âxır zemun

Tî şefâ'et bık gunê mâ yi hêmun

1. 2. 5. Mela Kamîlê Puexî, Mewlîdî Nebî (1999)

Nameyê Mewlîdê Mela Kamîlî “*Mewlîdê Nebî*” yo. Mela Kamîlê Puexî serra 1938î de Çewlîgî (Bingöl) de ameyo dinya. Puex, Çewlîg de nameyê yew eşîr a. Mela Kamîl dewa Duedûn (Dodan) de dest bi wendişê xo kerdo û dima dewanê Az, Sipênî, Xezik de û bajarê Dîyarbekir û Mêrdînî de dewam kerdo û îcazetê xo gureto. Badê îcazegirotişî Dewa Miyanîn de mellayê kerda û dima şîyo dewa Duedûn û tîya de 19 serrî mellayê kerda.

---

¹⁹ Muşekî, *env*, r. 8.

Wextê Kenan Evrenî de surgun bîyo Dara Hênî (Genç), dewa Rotcûn (Tarlabası) de nêzdîyê çar serran mendo. Mela Kamil uca ra teqawit bîyo, mudeyêk esnafîye kerda.²⁰

Ey mewlîdê xo serra 1999 de nuşto. Mewlîdî ra teber bi Zazakî xeylê şîrê ey zî estî. In mewlîd, 104 beytî yo û goreyê weznê heceye nusîyayo. Her rêza yi 11 heceyin a. W. K. Merdimîn en mewlîd serrarast kerdo û serra 2003 yî de Kovara Vateyî de neşr bîyo.

Puexî wîladê Hz. Pêxemberî ser ena vano:

Cebraîl towr melekun a ume war²¹

Her tarêf Mekkî viraştbi yo diwar

O zamun mir bı Muhammed Mustafa

Nur yı ruaşn da piyorê etrafê dinya

Eg şma wazên cennet yêd şıma b'

Muhammed r'salawat biyarin dewam

Qey hidayêt ins û cin yı g' şeref da

Pey veng berz a piyorin va: Tu r' merheba!

Merheba, tı rehberê her kesun i

Merheba, piyorê derdun dermun i

---

²⁰ Mela Kamil Puexî, *Mewlîdî Nebî*, İstanbul, 2003.

²¹ Puexî, *env*, r. 6.

1. 2. 6. Bîlal Feqî Çolîg, Mewlîdê Peximbêr Qey Tutonê Zazon (2012)

Nameyê Mewlîdê Feqî Çolîgî “*Mewlîdê Peximbêr Qey Tutonê Zazon*” o. Name û peynamê ey Bilal Dolgun o. Feqî Çolîg, qezayê Dara Hênî (Genç) ra yo. In eserê xo seba tutan nušto. Pê en eserê xo wazeno ke tutê Zazayan heyatê pêxemberî û zıwanê xo bander bibî. Eser bi terzê edebîyatê klasîkî nusiyayo. Serra 2012 de çap bîyo.²²

Feqî Çolîg be’ dî wîladêti Hz. Pêxemberî de ena vano:

*Deştê Mekkî d’ omi dunya Ehmeda*²³

Tîja rueşti şarî serdi şewqî da

Na xu vera aw yetimi Amîna

Pê şito pak o helali lunina

Serra şeşin şîy dunya ra Amîna

Ebdulmutalîbî berdi hewîna

Dadîyê şitî peyda kerdi cî r’ Helîma

Va in nur’ u pê yî keyê mi biawa

Ina xeber mîn Se’ dun di bîy vila

Pîlon, qijon, pîyorin cî rî silom va

---

²² Bîlal Feqî Çolîg, *Mewlîdê Pêximber Qey Tutonê Zazon*, Weşanê Dîwan, İstanbul, 2012.

²³ Feqî Çolîg, *env*, r. 9.

1. 2. 7. Mehmet Akif Demir, Mewlûda Zazakî (2017)

Mewlîdê Mehmet Akif Demir “*Mewlûda Zazakî*” yo. Mehmet Akif, serra 1978 di qezayanê Diyarbekırî ra Hêni di dewa Nêribê Çulegan (Abacılar) de ameyo dînya. Babîyê ey îlmê medresa wendo û wextêko derg melayî zî kerda. Mehmet Akifi, wendişê xoyo sifte û mîyonîn, mektebê dewa xo de tamam kerdo. Tehsîlê akerdeyî ra lîse wenda. Enka pê xebatê însaatî îdarê xo keno. ²⁴ Ino mewlîd, serra 2017 î di neşr bîyo. Tarîxê nuştîşî edebîyatê Zazakî de mewlîdo peyîn o. Ino mewlîd, 10 qisiman ra yeno meydan. Tede 278 beytî estî.

Demir derheqê nur Hz. Pêxemberî de ena vano:

*Ĝeyrı mı çik çinibu çik miraver*²⁵

Ez tena boy ina ra biben bawer

Waxtuk mı hama çik niviraştı

Mı pey nur xo Muhammed viraştı

Rabbê âlem viraştı ârdu sema

Şeş roco mond pa bîpa yemno dîma

Yey viraştı ina dunya bê qusur

Ehmed û ehlibeyt yey dunya ri nur

---

²⁴ İbrahim Dağılma, *Mehmet Akif Demir u Mewluda Zazaki*, Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi, Sayı: 7, İstanbul, 2018.

²⁵ Demir, *env*, r. 93.

Erdu behru astarey rocu sema

Bini emri Xalıq dey yi dayima

1. 3. Heyatê Mela Muhammedê Muradanî û Kitabê Ey

1. 3. 1. Heyatê Ey

Mela Muhammedê Muradanî bi tarîxê mîladî serra 10.05.1952 de dewê Muradan (Dilektaş) de ameyo dinya. Cizdanê nufusî de di serî qic ameyo nuştiş. Resmîyet de name û peynameyê ey Mehmet Temizkan o. Dewê (Muradun), pabesteyê Nahîyê Valêr (Çaytepe) a yê pabesteyê Dara Hênî (Genç) ya.

‘Esilê seydayî Şîn (Balgöze) ra yo. Kalikanê yî uca ra ameyê Tarbçur (Sarısaman), dima ameyî Muradan. Seyda esilê xo ser o ena vano: *“Esil ma Seyyid î. Neslê Resulullahî (s.a.w) ra yî. Feqet ma çerrê behs seydidî ê xo nîkenî labelê pê neseb têna çew nêreseno ceyk. ‘Emel salih lazim o”*. Muradanî 1972 de şîyo esker 1974 de zewijîyayo. Şeş qicî ey estî. Hîrî laj hîrî keyne yî. Laj yo pîl Ehmet, Kayseri Diyanet Eğitim Merkezi de malim o. Laco diyîn Hemdullah, Baskil dê muftu yo. Laco qij M. Uveys, İmam-Hatip de lîse waneno. Heme keynayanê ey Qu’ranê Kerîm wendo. Keynaya qicje yî Sumeyye, Hafizetu-l Quran a.

1. 3. 2. Wendişê Ey

Mela Muhammed, mektebê ewulî panc serrî dewê Muradan de wendo. Babîyê Seydayî Mela Sebrî çoras serrî Muradan di melatî kerda. Babîyê Seydayî, cey Seyda Mela Ezîz Barişçil het, dewê Şemsûn (Yağızca) de wendo. Wexta sey dewlet vato ma meaş danî to, yî qebul nîkerdo. Muradanî dersê ewil Qur’anî Kerîm, dersê İbnî Qasım, Xayatu’l-İxtîsar, kitabî Enwarî şerîetî, yî hete de wendo. Badî ayê, dest bi Serf û Nehwî kerdo. Cuwa pey Emsîle, Bîna, ‘İzzî verî Seyda Mela Mehdî Erdoğmuşî de dewê Muedûn (Meşedalı) de wendo. Melayî dewê Muradan Mela Yusuf Kolak hete de nehwû ra ‘Ewamîl, Zurûf, Terkîb, Sed’ul Sexîr wendo. Dima Mûş de eşîrê Tawz ra Mela Fexreddîn het Şerhul Muxnî heta Babul Herf wendo. Babul Herf, Seyda Mela Xalid Arçvongî hete wendo. Muradanî dima Mûş di zaf cayan de wendo. Şeyh Xiyas Sohkom hete mîqdarêk Sadeddîn ra, Sayda Mela Salîh hete Sadeddîn qedîno. Seyda Mela Ebdussemed Suelaxûnî hete Hellul Meaqîd, Seyda Seyîd Reşîk Diyarbekirî hete Sedullah Kebîr qedîno. Seyda Mela Evdurrehman

Qeregogê Varto, Seyda Mela Eşref û Seyda Mela Seîd Awran Mûş de Netaîc, Suyûtî, Molla Camî, Mentîq, Îstîare, Meânî, wendo. En peynî di Seyda Mela Evdullayî Qerekoyî het Muxteser, Şerhul Eqâid Cemul Cevamî, wendo. Îcazetê xo Mûş de Seyda Mela Evdullayî ra girewto.²⁶

Muradanî, derheqê seydayanê xo de ena vano: *“Ci ra vanî Seyda Mela Evdullayê Qerekoyî, melayko resmî bi. Alimêko zaf mudeqqîq bi. Îlîmî yi zede bi. Tesewwuf di zî gelekî xebitîyabi. Wayîr teqwa yew însan bi. Homa pîyorin ra Razîbo ma bereket îlîm yîn ra mehrum nêkero”*.

1. 3. 3. Melayî ya Ey

Muradanî, serrê 1976 sibatê de wezîfey xo yê ewîlî di şîyo Nehîyê Yedîsû, ci rê vanî Çerme. Semedê çinbîyayîşê qadroyî ra bîyo muezzîn. Nizdîyê di serrî uca de mendo. Uca ra neqîl girowto ameyo Darê Hênî, Cûmîyê Petrolî (Kûltür Camii). Dima îmtîhonî melayî vejîyayo, şîyo Xarpêt, melayî qezenc kerda. Waştö ke yo dewe tenya de ders bido. Şîyo dewê Arzêngî pabesteyê Suelaxûnî (Solhan) ya. Uca de new-des hebî telebeyê yî bîbî. Hîrê serrî ra zafer uca de mendo. Înqîlabî Kenan Evrenî (1980) ra pey, surgun şirawiyo Gêxî (Kîgî). Îstîfa kerda û badî îstîfayî şîyo Qoser (Qiziltepe). Medreseyê Şêx Seleheddînî de guerê hîrê serrî seydatî kerda. Nizdîyê hîrîs hebî telebê yî bibî. Şêx Selaheddînî uca de hûncî meaş dayo ci. Hîrê serrî uca de ders dano. Dima keyê xo zî berdo uca. Şêx Seleheddîn Xêlîfetî daya Mela Muhemmedê Muradanî.

Mela Muhemmed vano ez hewna wazîfe bigîrî. Ey çax qadroya melayî pabesteyê Xarpêtî bî. Xarpêt de muracaatê melayî kerda. Vanî qûra ûncenî, ça ki vejîya. Qura ûnta, yî rê Çorum vejîyo, şîyo Çorum Qezayê Bayatî, dewê Yeşîlçatî. Yo dewêka serî koyî ya.

Seyda vano: *“Çewrê ujayî zaf xerîb bi. Cehalet zaf bi. Pîyorey muhîtî Çorumî di ti bigêrênî, tu yo alimêko erebkî bizono tede nêdînî. Yo xoca bi, “Tavûkçû Hoca” vatînî. Nomê yi Mustafa bi, leqebî yi o qeyde bi. Yi ders dênî zaf hafîzû. Yew nîweşîyê yi zî bibî ke vatînî “Wele’zzallîn”. Nêşkenî vajo “Wele’ddallîn”. Homa tera razî bo, ay mubarekî va: - Bo, îtya de ehtacîyê ma esta. Bîye meşo! İtya dersê erebkî bidi!”*

²⁶ Mela Muhemmedê Muradanî, Roportajkerdax: Mehmet Erdoğmuş, Bursa, 2019.

Seyda Serr û çend aşmî uca de mendo. Uca ra tayînê xo dawa Parsîyûn, dewê Palî yê peyin a, hetî Çewlîg a kuwena. Warê Heyderî, Xêdmem ha en perrî ser o, Parsîyûn ha kiştê Palî ya. Seyda şîyo Parsîyûn, uca de zaf memnun bîyo. Seyda vano: *“Uca di teşkilatî hucra medresawa newî mi viraştî. Cêy desmajî mi viraşt. Bi destonî xo mi sewax kerd. Uca zî des-duyes hebî telebonî ma erebkî wêndene û werdişî feqîyûn, mesrefî feqîyûn pîyorê yin dewijon temîn kerdênî. Ma ders dêni. Ay telebûnî ke uja wendo zî, elhemdûlillah hema-hema pîyorê yin inkê muwezzeff î”*.

Cuwa pey Turgut Özalî surgun darît we, ameyo Darê Hênî, Cûmîya Petrolî. Badê aye Cûmîya Afa (Bilal-i Habeş Camii) ewwulî ra heta peynî viraşt. 2011 de teqawut bîyo û şîyo Bursa. Enka ho Bursa “El-Medreseturracîye” de feqîyo ken wuye, seydatî xo dewûm keno.

1. 3. 4. Samedê Nuştişê Eqîde û Mewlîdê Ey

Seyda, derheqê nuştişê Mewlîd û Eqîde de ena vano: *“Ma Seydayon xo ra kurmanckî ders girowtêne. Ma bi xo, ewîl wextog ma ders da -ma mîyûn kurmancûn di bî, ma kurmanckî ders dêni. Bilaxere wextog hucrey ma bî cîya, mesela ez dewûnî Suelaxûnî ra Arzeng di menda; Pali di menda. Hem mi îmamî kerdîn hem zî mi zazakî ders dêni. Feqî ma zazay bî. Ma hînî kurmanckî ders nêdênî, ma zazakî ders dêni. Qaîdeyê yin ma ewîl ser nêkotîbî, cuwa pey mag ders da, ma ûnîyê ena rehet a. Ena rehet yena famkerdiş. Merdim wextog ziwannî xo vîn kero, beno zê meseleyê yo erebî. Vanî yo merdim yo erebî ra perso vato: -Gelo ti Qur’an zûnî, nêzûnî? Erebi vato: -Ez nêzana. Vato: -Zaf eyb o. Yew mêrik vajo ez bisilmane ya û kitabî xo nêzano, çîko zaf eyb o. Heqîqet yew merdim wayîr yew ziwani bibo û nêşko meramî xo, çîdog qelbî yide pê ziwani xo wajo. Samedê ena mi Mewlîd û Eqîde zazakî nuşt. Qey ku mewlîd mînî şarî ma kirdan de mînî mîletê made yeno wendiş, mînî mîletî di qîymet danî ci. Muhîm vînenî. Mesela ay tikê estî çiqas înkâr kenî, qarşî vejîyenî, se kenî nîkenî nêşkenî bidî terkkerdiş. Mînî cem’atûnd mutleqa yeno wendiş.*

Îslamîyet di irqçîyê çîn a. Senî ke Resûlullah vano, a meseleyê esebîyetî, irqçilixê, meseleya buyina. Ez zaf qarşî irqçilixê ya. Resûlullahî vato: “Ene exû kullî teqîyyîn, welew kane ’ebdel hebeşîyyîn.” Yanî “Ez birayê her mutteqî ya, wazen wa yo koleyo hebeşî bo.” Çi ra vato hebeşî? Labelê Hebeşîstan ra zaf kolê vejîyê. “We beriun mîn kullî şeqîyyîn, welew kane şerîfî’l-qureyşîyyîn”. Yanî “Xirabûn ra zî ez durî ya, xirab wazen wa eşrafûnî

qureyşî ra bo. O mi ra durî yo, ez yi ra durî ya.” Ha, enê ra yeno famkerdiş ke pîyorê însûnûn birayî yewbînön î.

El Îdrîs Xuwayî vano: Ellahûtealayî hot sey ziwan dayo Ademî musnayîş. Pêru îni ziwanî, Homay dêy yî musnayîş; ûmê resay ma însûno. Ti vajî, la gereka her millet îlla filon ziwanî xeberî bido, faris vajû fariskî, tirk vajû tirkî, ereb vajû erebkî; aya nebena. Yo nuxsûnî ya. Ay însûnûn rî heqaret o. Îdare kamî dest benû wa bibo, gereka her ziwan serbest veradîyo. Mesela mi ra persenî, ez vana her kes ziwanî xo di serbest o, hurr o. Yew ziwan yewna ziwanî ser ra nîyo. Ti ûnîyênî tenê tirkî qalî kenî. Ay qijonî xo di zî wextog tirkî qalî kenî, ti vanî qey qijon tirkîmusnayîş yo şerefek o. Yanî, sankî bi zazakî vajî yo kemane ci rî yena ha! O şekil yo mentiqêk mîni millet di esto. Netîce, her însûn gerek ziwanî xo mukemmel bizano”.

Bi ziwan zazakî ziwaneke şîrîn o

Moneno farîsî emma ziwaneke bîn o

Wa nîvaj ereb, tirkû kurmancî rûm

Zazo mîyon di çîn yu waharî hîkmet û ‘ûlum

Yîni mîyon di çîn yu waharî îşqî ‘xidâr

Ciger yî îşqî ra gêro pare-par

1. 3. 5. Eserê Ey

Seyda Muradanî 1980 di înkilabî Kenan Evrenî dima îstîfa kerda şîyo Qoser (Qiziltepe). Uca de dest pêkerd, şîr nuştî. Parçe-parçe nuştî û pêser nîamêybî. Zafiyê yin bandi de qeyd kerdî. Seydayî Mevlîd xo serra 1990 de mîn yew aşmî de nuştö. Serrê 2002 de telebey yî Mela Hesîbî yî het wendo û xêleki elaqedar bîyo, mewlîd yî bi herfanê erebkî neşr kerdo. Dima zî serra 2003 yî de W. K. Merdimînî mewlîdê yî latîniize kerdo û hûmara vîst û yewinê kovarê Vateyî de neşr bîyo.

Seyda Muradanî waharî enî kitabûn o:

Mewlîd û Eqideyê Zazakî

Dîwan Şîron o Zazakî

Kitab Yarî ke Bi Hîkmet Zazakî

Kitab Fıqhê Şafi'î Tirkî (Nuştişê yî dewom keno.)

1. 3. 6. Eserê Eyê Bînî

Bê kitabê eqîde û mewlîdî Mela Muhammedê Muradanî, heta nika, *Dîwan Şîron o Zazakî*, *Kitab Yarî ke Bi Hîkmet Zazakî* nušto la hema çap nebîyê. *Dîwan Şîron o Zazakî* de vîst û di şîrî estî. Eni kitabê şîran bi weznê erûzî û bi behra hecezî nusîyayo. *Kitab Yarî ke Bi Hîkmet Zazakî* de hîrîs û panc hîkayê estî. Eni kitabê de hîkayê ey nesirî. *Dîwan Şîron o Zazakî* de derheqê tornê Hz. Pêxemberî (s.a.w) Hz. Hesen û Hz. Husênî de Muradanî ena vano:

Seyyîdê Xortan

Honcî ti bî qelem ma vac²⁷

Çend kelîmo derdî r' ilac

Qê şîn kerdiş ay warî tac

Seyyîdê xortan Hesen Husên

Hesen Husên tornî nebî

Ê Fatima rê bibî sebî

Şîrîkelam şîrîleb î

Seyyîdê xortan Hesen Husên

---

²⁷ Mela Muhammedê Muradanî, *Dîwan Şîron o Zazakî*, Destxet, Bêtarîx.

Pêxember hes kerdê yîn ra

Bi şefqet onênê te ra

Pawut şeytanî le'în ra

Seyyîdê xortan Hesên Husên

Dunya yîn rîz' nêmend ebed

Hur d' bî şehîd bi emrî Semêd

Merteba pîl da yîn Ehed

Seyyîdê xortan Hesên Husên

Sebêb kiştiş hur dîn Yezîd

O fasiq û xebîs ahîd

Homa bid yî ezab şedîd

Seyyîdê xortan Hesên Husên

Kitabê Yarî ke Bi Hikmet Zazakî yê Mela Muhammedê Muradanî qey şîrêt î yew hikayeyê ey ena wa:

Mela û Eşqîya

Nêzdîyê Gêxî de yew alim namey yî Beşîr beno. Mela Beşîr seydayêko ehlê teqwa yo û Homayî ra zaf terseno. Ê çax mintiqê yîn de yew eşqîya beno, namey yi zî Heso yo. Hes yeno kiştiş, ci ra vanê şehîd. Axayêko zalim oca de beno, vano seyda ti ganî Hesî buşî û kefen bikî. Seyda vano şima vanê Hes şehîd o; şehîd nêno şitişi. Vano, ney ney ti ganî buşî. Seyda axêy ra vano semedê ko ti qayîl ez Hesî buşî, vano, mi re yew çadir virazên û min o Hes teyna oca dê biverdên, ez Hesî şuwena û o qeydi kenî. Seyda û Hes teyna manenî. Seyda cixareyê xo şimeno, qederekê ey vajî seyda Hes şito endêke vindeno. Çadir zî vêrî

aw de girewta a. Aw zaf a, seyda beno Hesî re, linganî ey geno zît keno û erzeno miyanê awi. Miyanê aw de Hes beno ano, dest dano Hesî re, aw Hes bena. Seyda çadir ra lez vejyeno teber, dest yew nata dano yew weta dano xo ri pêqêst bermeno, merdîm vazdênî vanê seyda se bi se bi? Seyda vano qet me persên, Hes şehîd bi, melaketan dêst mi ra vet berd ezman. Homê ma bido xatîr Hesî. Hemi vanê wax şehîdo! Homa ma bido xatirî to. Se ra zemanêk şino, Hes cayek de vêrî aw de vînenî, xeber resena merdimanê Hesî, şîn cayê seydayî, vanê: “Seyda, Hes filan ca de eysawo se beno?” Seyda vano: “Lawo, ez bekçiyê Hes û şima nîya, Hes şî ezman, oca de zî rehet nêvindert, melaketan girewt eşto erd ser la ez se kerî.”

Bira, lazim o to rê ti ganî mu'mînko bi şuur û bi hîşyar bî, bisilmanêko ehmeq nêbî. Eşqiyako şew û roj kar yî şelnayîşî bisilmanan o bi guneyanê kîştîş îslamanî re sênî beno şehîd? Her şero Kabe tewaf bikero ganî ma herî ra vacî Hacî Hero? Kafîr bi tewafê beytî nêbeno hacî.²⁸

---

²⁸ Mela Muhammedê Muradanî, *Kitabê Yari ke Bi Hikmet Zazakî*, Destxet, Bêtarîx.

QISMÊ YEWIN

2. XUSUSÎYETÊ ŞEKLÎ YÊ MEWLÎD Û EQÎDEYÊ MURADANÎ

2. 1. Şeklê Nezmî

Enê qisimî de ma tehlîlê mewlîd û eqîdeyê Mela Muhammedê Muradanî kerdî. Dima ma derheqê şeklê nezmî, wezin, qafîye û redîfî de melumatî dayî. Xususîyetanê zîwan û uslûbî ser o vindertî. Peynî de mîyanê mewlîdî de kamcî tema ra behs beno, ma ena ser melumat dayo.

Mewlîd û eqîdeyê Muradanî 64 ripel î. Mewlîd bi qeydeyê mesnewî ameyo nuştiş. Mewlîd de hewt heb qism estî. Înan ra:

1. Bismîllahîrrahmanîrrahîm
2. Eno Mebhes Xelqê Nur Pêxembêr Ma Eleyhîselatu Wesselam
3. Eno Behs Neqîl Nur Hêt Ecdadûn Hebîba
4. Eno Behsê Wîladet Pêxemberî Ma Eleyhîselatû Wesselam
5. Eno Behsê Merheba
6. Eno Ehsê Ma Bê'dî Wîladêt
7. Eno Mebhes Wesfî Hebîb Hem Du'a.

Eqîdeyê Muradanî bi qeydeyê nesirî ameyo nuştiş. Eqîde bi nameyê Homayî dest pê keno û dima zî ruknê îslamî û ruknê îmanî sero vindeno. Enan ra:

1. Sifetê Homayî
2. Nameyî Meleketan
3. Nameyî Suhûf û Kitaban
4. Nameyî Pêxemberan
5. Nameyî Xelifeyan
6. Elametî Qeyûm.

7. Mî`rac

8. Baweriyê Axîret (Qismê Axretî de, Merg, Qebr, Persê Qebri, Heşr, Mîzan û Nameyê Meleketanê Qebrî ameye vatiş).

9. Mezhebî (Qismê mezheban de mezheban keno di qismî. Îtikadî û Emelî. Nameyê Îmamanê Mezheban û yi çend serr cîwîyayî vano. Mutezîle, Wehhabiye û Şîfye zey ehlê bîdatî name kerdî).

10. Mewzuyî Keramatê Ewlîyan û Tesîre Dua

11. Rizqo Heram û Pawitişî Şeş çî: (Dîn, Nefs, Mal, Neseb, Aqil û Namus).

12. Merdim çî wext û sênî dîn ra vejyeno beno kâfir.

13. Îmamî rê Îtaatkerdiş

14. Xirabiyê Fesadî

15. Kîbr 16. Xiybet

17. Fîtne û en emelanî xiraban ra xo dur girewtişî ra behs keno.

Peyniyê mewlîd û eqîde de zî 6 rîpel ziwane Tirkî de “Mektûbê Se’îdî Nursî” estî.

2. 2. Mesnewî

Manaya mesnewî ferheng de “di di” yo. Her beyt miyanê xo de qafiyeyîn o. Mesnewî bi weznê erûzî de kilmkî yeno nuştiş labelê eslê xo de derg o. Esîl mesnewî edebîyatê Îranî yo. Edebîyatê klasîkî de mesnewî zaf ca gureto. Mesnewî de mana yew beyte de tamam bena.²⁹ Zey aa, bb, cc...

Edebîyatê Kurmancî de, *Mem û Zînê* Ehmedê Xanî, Kirdkî de *Mulemmayê* Mela Ehmedê Xasî mesnewîyanê muhîman ra yî. Nuştoxê şeklê mesnewî eşkeno meseleyan ra derg û dila behs bikero. Enê semedî ra Muradanî mewlîd xo de şikle mesnewî tercîh kerdo.³⁰

²⁹ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, ç. 14., İstanbul, Kapı Yayınları, 2005, r. 309.

³⁰ Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013, s. 215.

Ellah, nûmê xaliqê mawo 'elîm ³¹	(a)
Hem 'ezîm û hem kerîm û hem rehîm	(a) (1)
Ma pê yi dest kerdî mewlîdî nebî	(b)
Ay hebîbî, ay tebîbî, ay ummî	(b) (2)
Ĥemd û şukr û medĤ û fexrî tim dewam	(c)
Rebbî ma rî zul-celalî bît-temam	(c) (3)
Yi ma kerdê ummetê EĤmed hebîb	(d)
Ay nebîyî, ay resûlî, ay tebîb	(d) (4)
O resûl ku serwerî pîyor enbîya	(e)
Dilberî ay ewlîya û eşfiya	(e) (5)

2. 3. Wezin

Mewlîdê Mela Muhemmedê Muradanî vîst û di ripel o, hewt qism û di sey û çahar beyt ra yenû ca. Weznê eruzî mewlîdî “*Faîlatun, faîlatun, faîlun*” ser nusyawo. Hergu rêza xo yewendes heceyî ya.

“Faîlâtun, faîlâtun, faîlun”

(- + - - / - + - - / - + -)

Kûm ku înkâr bikerû ay mewlîdî
Gueşdarî weşfê yi hol û en qeydî (13)

---

³¹ Mela Muhemmedê Muradanî, Roportajkerdox: Mehmet Erdoğmuş, Bursa, 2019.

2. 4. Qafîye

Qafîye, peynîyê rêzan de tekrarê veng an o. Tekrarê veng an de manaya yîn cîya yena terîfkerdîş. Qey şaîran, qafîye pa wezn ra yew unsurê ahengî ya. Qafîye, hem xîtabê çiman û gueşan kena hem zî aheng û muzîkî dekena mîyanê şîre. Şîre de wezîfeyî qafîya dîqetê wendoxî timûtim tepîştîş o. Zafîyê qafîyeyan peynîya çekuyan de yenî şuxulnayîş.

Muradanî Mewlîd de zaf qafîyeyî viraştî û eserê xo de her tewirê qafîye ra (nîmcet, tam, zengîn û tûnc) şuxulnayî.

Qafîyeya Nîmcet:

Şîddetî heway da a aw, hem hewa
Adirî cehîm yîrazya her weha (29)

Weqta koti rehîmê dadî laj Hewa
Şîşi, nûr şî rîy Hewa Dadî weha (52)

Va: Biçarnên en mubarek şerq û gerb
Pîyor' mexlûq wa teberruk bib 'eceb (130)

Qafîyeya Tam:

Tikê erdî ser îbadet kên dewam
Tikê ezmûn di îbadet kên temam (31)

Ez dûna yo areqêko zaf delal
Buyê yi zê misk û 'enber, ey heyal (93)

Îş û karî xod kerdîn muşawere
Eşhabûnî xo diri dînî çare (173)

Qafiyeya Zengîn:

Merheba, ey aşiqî tu dar û **ber**
Merheba, ey ti ma rî zaf mu'teber (106)

Merheba, eşqî tu ra yi geyrê **lal**
Şew û ruej weşfûn tu yûnî bêmelal (109)

Qafiyeya Tûnc:

Mî rî bi a lehza o şahî, **emîn**
Ûmi dunya, pê muşerref bi **zemîn** (99)

Merheba, pêgemberî axir**zeman**
Ti şefa'et biki ma rî, el-**eman** (112)

2. 5. Redîf

Redîf, şîranê dîwanî de zaf ca de yeno şuxulnayîş. Redîf qafiye nîyo labelê pê qafiye yeno şuxulnayîş û her di unsurî ahengê şîri tesîs keno. Manaya redîfî peynî ra ameyox o.

Wi zê yo ruej ku munewwer dilber **û**
Pîyorê 'âlem nûrî yi ra enwer **û** (6)

Ma'ney mewlîd weşf û medhî Eħmedî
Vatiş û te'zîmikerdiş emcedî (11)

Tiz weled xo r bik weşîyyet, nîz **û**
Wa nîkeħ bikerî cinyûn temîz**û** (55)

2. 6. Xususîyetê Ziwan û Uslûbî

Mela Muhemmedê Muradanî bê Zazakî, Kurmanckî, Erebkî, Farîskî û Tirkî zî zaneno. Racî leqebê yê wa. Eseranê ey ra aseno ke hetê îlmî ra merdimêko zaneye yo. Mezhebê ey Şafi'î yo. Tesîrê Mewlîdê Mela Ehmedê Xasî nuştişê Mewlîdê Muradanî ser zaf bîyo. Her di Mewlîdî zî manenî yewbînan. Labelê beynatê yin di ferqê muhîmî zî estî. Mewlîdê Xasî de behsê: *“Eno Mebhesê Çînbîyayîşê Eşyan û Sîrrê Homay o, Eno Mebhesê Tertîbê Mewlûdî û Fazlê Wendişî, Eno Mebhesê Ebdullahî û Cuhudê Şamîyan û Waştişê Amîne Cir î, Eno Mebhesê Helîmay Sadîyan o, Eno Mebhesê Nuzûlî Wehy û Mîracî yo”* ca gene la mewlîdê Muradanî de enî qisimî xo ser çîn yê mîyanê qismanê binan de estî. Muradanî mewlîdê xo de yew metnêko dîdaktîk qey asankerdişê hezberî zaf qafîyeyî viraştî û eserê xo de her tewirê qafîye zey nîm, tam, zengîn û tûnc şuxulnayî.

Muradanî eqîdeyê xo bi qeydeyê nesirî nuştö. Eqîdeyê î Muradanî hîrîs û şeş ripel o. Eger ma eqîdeyê Muradanî hetê şekl û muhtewa ra eqîdenameyanê bînan de muqayesê biker; Eqîdeyê Muradanî, Mela Mehmedê Elî Hunîj û Mela Mehmedê Hezanî hetê muhtewa ra manenî yewbînan. Eqîdeyê Muradanî de behsê *“Ehlê bîdât, mewzûyî keramatê ewliyan û tesîre du'â, rizqo heram û pawitişî şeş çîyan, merdim çî wext û senî dîn ra vecîyeno beno kafîr, îmamî rê îtaatkerdiş, xirabiyê fesadî, kîbr, xîybet”* ca gene la eqîdeyê Mela Mehmedê Elî Hunî, Mela Mehmedê Hezanî, Mela Mehmedê Demirtaşî de çîn yê.

Mewlîd û Eqîdeye Zazakî bi feke Dara Hênî û bi feke dewê Muradan nusîyayê. Metîn, hete grameri ra feke Dara Hênî ser o nusîyawo labelê zerê yî de ma ge ge feke mintiqayanê bînan zî vînenî. Metîn hete muhtewa ra dînî yo. Coka tede zaf çeku û îbareye erebkî û farîskî estî. Mewlîdê Zazakî de cînas, îştîqaq, îshîhfam, îqtîbas, telmîh, mubalexe, teşbîh, îstî'are û teqrîrî gelek hunerê edebî ameyê şuxulnayîş.

2. 7. Tema

Mewlîd de; sere ra heta peynî îtîqadê ehlê suneti, qewet û îradeyê Homayî, çînbîyayîş ra xelqbîyayîşê alemî, sîfetê pêxemberî îzah bene. Mewlîd de, heskerdişê pêxemberî fehm beno. Mewlîdê Muradanî, ziwanê Zazakî de mewlîdê pancin o. Mewlîd hetê tema ra eserê dînî hesîbyeno.

1. Qismê ewîlî “*Bismîllahîr-rehmanîr-rehîm*” 17 beytî yo. Muradanî pê hemd û şukr dest pê keno. Homayî ra zaf hemd û şukr wazeno. Vano Rehmê Homayî biwazên ke Homayî pê ummetê Hz. Muhemmedî (s.a.w) ma kerdî muşerref. Hz. Pêxember (s.a.w), mertebê yî pêxemberûn bînonî ra berz a. Merdim bisimane qedrî mewlîdî bizano û ci rî hurmet bikero.

Ellah, nûmê xaliqê mawo 'elîm / Hem 'ezîm û hem kerîm û hem rehîm
 Hemd û şukr û medh û fexrî tim dewam / Rebbî ma rî zul-celalî bît-temam
 Yi ma kerdê ummetê Eħmed ħebîb / Ay nebîyî, ay resûlî, ay tebîb
 O resûl ku serwerî pîyor enbîya / Dilberî ay ewlîya û eşfiya
 Wi zê yo ruej ku munewwer dilber û / Pîyorê 'âlem nûrî yi ra enwer û
 Qey xaîr yi tewbey Âdem bi qebûl / Ğerqê tûfan ra xelaş bi Nûh Resûl
 Îbrahîm rî adirî Nemrûd ğedar / Bi zê yo baxçe ke cennet nûridar
 Nûrî yi ra fayde yînen dar û ber / Hem nebat û gul û reyħûn mu'teber
 Ma tu rî vaj mewlîdî Eħmed Resûl / Mertebê yi Ellah heti zâf qebûl
 Ma'ney mewlîd weşf û medhî Eħmedî / Vatiş û te'zîmikerdiş emcedî

2. Qismê diyîn “*Enû Mebhes Xelqê Nûrî Pêxember ('Eleyhî Selatû Wesselam)*” 22 beytî yo. Enê qism de Homay 'ewilî nurî Hz. Pêxemberî (s.a.w) wirašto. Nurî Pêxemberî ra qelem, êrş, cennet, berzex, cewher, heşt melek (hemletu'l- 'erş), hewa, aw, dûxan, adir û melekî, xulasa her çî virašto.

Bizûnê ewwelî mexlûqî îlah / Nûrî Pêgemberî maw bêîştîbah
 Badê o nûr yi ra viraşti qelem / Hem ħîcab û hem melaîk o sebeb
 Yin dima lewħo temîz, 'erşî 'ezîm / Pîyori rûhî, cennet û berzex 'emîm
 Awê nûrî ay ħebîb da cewhere / Cewher bi beħrêko pîl serwere
 Hûncî aw nûr ra viraştî heşt melek / Yin ra vûnî Ĥemletul-'erşî gelek
 Yo hewayko zaf bi şîddet xelq kerd / Koti bîn ay beħrî bi şîddet û serd
 Beħrî ra vîrazya kef û hem dûxan / Kef' yi bi 'erđ û dûxan bi asîman
 Şîddetî heway da a aw, hem hewa / Adirî ceħîm vîrazya her weha
 Bêħeddi melêk vîrazyê bêħîsab / Nûrî Pêgemberî ma ra bê 'îtab
 Çiqas fêkî esta, sebze û nebat / Pê nûrî Eħmêd rasena qat bi qat

3. Qisme hîrin “*Enû Mebhes’ Neqlî Nûrî Hetî Ecdad’ Hebîbî yo*” 26 beytî yo. Enê qisimî de xelqkerdişê nûrî Hz. Muhammed (s.a.w) behs beno. ‘Ewulî nur Hz. Muhammedî (s.a.w) neqil Hz. Âdemî (a.s) bîyû yî ra dim Hz. Şîs (a.s) û cu ra pey ameyo heta babîyê Hz. Pêxemberî (s.a.w) Ebdullahî resawo. Wexto ke nûr Pêxemberî neqilê Ebdullahî bîyo, zanayê ê çaxî benî mehzun. Semedê ko yew Pêxembero newe yenû, dînî yîn betal keno.

Xelqi kerdî Ademî babî beşer / Nûrî Pêgember resa yi mu’teber
Yi ra pê yindertî seyr kenî melek / Nûrî Eħmed Ademî di zaf, gelek
Weqta koti rehîmê dadî laj Hewa / Şîşi, nûr şî rîy Hewa Dadî weha
Şîşi ûme dunya bi keyf û surûr / Nûrî Eħmed çarê yi di bi zühûr
Ademî ya: Qîymetî nûrî bizûn / Çunkî nûrî pêgembêr axirzemûn
Tiz weled xo r bik weşîyyet, nîz û / Wa nîkeħ bikerî cinyûn temîzû
Xulaşa nûr resa ’Ebdulmutelîb / Mîyn qureysûn di reîs û hem hebîb
Weqta yarûn niyarên kerdî du’a / Qey xatir nûr bînî meqbûl her weha
O beçal ken putperestî, kafirî / Kûm qebûl nik, benû ehlî adirî
Nûrî ûmi resa paka Amîne / Kênê Weheb, hem ’efifê, mûqine

4. Qismê çaharin “*Enû Behsî Weladetî Pêxemberî Ma (’Éleyhî Selatû Wesselam)*” 35 beytî yo. Enê qisimî de weladetî Hz. Pêxemberî (s.a.w) behs beno. Wextî weladetî Pêxemberî de Hz. Amîna çi kerematî dîyî ayin wano. Waharî hewzî kewserî Hz. Pêxember (s.a.w) wexto ki weledîyeno dinya di çi mûcîzatî ameyê ca, aynû vano.

Gueşdarî bik ti weladetî Resûl / Tu rî vajî ez bi şeklêko qebûl
Weqta koti hemlê dadî xo beşîr / Zaf elamet ûmê meydûn, bi xebîr
Hem çiqas textî mulûkûn estî zaf / Pîyorî paştser kotî war, bêxîlaf
Hemû hemlê dadî xo dib muctebah / ’Ebdullah babî wefat kerd ah û ah
Ez ûnîyawa, şerbetêko zê şitî / Ez têşûn bîya aşimit min kurbetî
Mi dî çend cinî ke derg bî zafî-zaf / Mi ya qey yi neslê ay ’Ebdulmenaf
Ya “Ena yo Asye, cinê Fîr’ewnî / Yo zî Meryem, dadî Îsay, bizûnî
Ay cinî bînî zî hûrî cennet î / Ûmê, qey teşrîfî şahî ummet î
Mi dî kerd ra mîyûnî ’erd û asîman / Yo îpek, rind û delalî bêguman
Mi dî yindertî hewa ra merdumî / Dest yinid mesînî rindî, dem demî

5. Qismê pancin “*Enû Behsî Merheba w*” 18 beytî yo. Wîladet Hz. Pêxember (s.a.w) bisilmanê zaf pê keyfweş bîyî û pê bîyî şa, enê ra enê qismî ra wanî merheba. Pêro mewlîdûn de ena qism esta.

Pîyori 'âlem pê ûmeyîş yi bi şa / Eşq û cezbe ra pîyorin ya: Merheba
Merheba, ewwelî mexlûqûn ti yî / Muqtedayê enbîya pîyorin ti yî
Merheba, ey rueşnayê çimûnî ma / Merheba, ey derdûnî r dermûnî ma
Merheba, ey rûh û canî 'alemî / Merheba, ey derdî eşqîr melhem î
Merheba, ey 'alemîr ti rehber î / Merheba, ey ewlîyûnîr serwer î
Merheba, ey aşîqî tu dar û ber / Merheba, ey ti ma rî zaf mu'teber
Merheba, ey muqteday ruejî qîyam / Merheba, pêgemberûn rî ti îmam
Merheba, şahîb şefa'etko pîl î / Merheba, eşqî bulbulûnr ti gul î
Merheba, pêgemberî axirzeman / Ti şefa'et biki ma rî, el-eman
Ti efû ker gunûnî ma, ya selam / Qey xatir ay serverî, şahî kîram

6. Qismê şeşin “*Enû Behsî Ma Be'dî Weladet*” 31 beytî yo. Enê qismî de meselê Ashabî Fîl vano. Wexto Hz. Muhemmed (s.a.w) weledîyeno, a şewe de dinya de çi hedîseyî biyî aynû vano.

Şewtêko zaf yi ra yenû, hem 'eceb / Hûncî girewt berdi o şahê 'ereb
Ya: Biçarnên en mubarek şerq û gerb / Pîyor' mexlûq wa teberruk bib 'eceb
Hîri tenî ûmê şit bejna delal / Pişti pê birsim û misk ey şepal
Qelb yi şeq kerdî bi luft û niyaz / Kerdî pirr hîkmet û ilm û serfiraz
Kerdî pirr îman û eql û quwwetî / Muhri kerdî qelbi şahî ummetî
Tikê yûn “Allahû ekber” ya hebîb / Veqta dadî ra bi o şahî edîb
A serrid, xalîq pawit xatîr yi ra / Ehlî Mekke kafirûnî filî ra
Eşhabî Fîl kerd hucûmî Kabeyî / Ellah yi zîr û zeber kerd, bendeî
Yi ra nibîn bînî 'ebdî kafirû / Yi çî nîkerd, çunkî xaliq qadir û
Rûh û cûn, mal û mulkî pîyor fîda / Ay hebîb rî delîl û rehber Huda

7. Qisme hewtin “*Enû Mebhes' Wefê Hebîbî, Hem Du'a*” 55 beytî yo û qismê peyin o. Muradanî eno qisim de wesfî Hz. Muhemmedî (s.a.w) rêz keno û pêr bisilmonon rî du'a ra pey mewlîd qedînenno.

Weşfî tu zê miskî dûno buya weş / Pê vatiş nîqedyeno pê pûnc û şeş
Mu'cîzo pîl tu rî Qur'anî Kerîm / Hedyâ kerdû tu rî ay rebbî rehîm
Rehetê xo têna niwaştî ebed / Ayê pîyorê ummet waştî bi kebed
Adirid hetta bibû ferdo wehîd / Ummeti ra razî niben o mecîd
Qey xatîr al û şehaban bît-temam / Qey şehîdûn' Uhûd û Bedrî kîram
Ma efû ker, hem cema'et hadirî / Gueşdarî ken mewlîdî Pêgemberî
Ma ra durî bikere derd û bela / Bid şîfa nîweşûnî ma, mubtela
Bik neşîb ma rî zîyaret Beytu'l-Heram / Qebrê Pêgemberê ma, şahê kîram
Bik neşîb nefes peyind şehadetî / Ma ra durîk şeytûnî ser la'netî
Qey rûhî pakî hebîbî serwerî / Al û eşhab tabî'în kî rehberî

QISMÊ DIYÎN

3. METNO TRANSKRÎBEKERDE

3.1. Transkrîpsiyonê Metnê Eqîdê

ع قیازا ک نی

اهدل ال رحمن ال رحمی

ل لها و رحنم ورحومی بسم

د پ و ن می

هت زبون د آ و مهمون رگنا ملاسا و پنج د بچ دک

روژ ژامن جج زکة نیا و ود نونو یگ رس رافضی

ئمک عداش دک دیه اش از عداش و قارلکان زبون

وخ صدقی کننا بلقب وخ لا لاه وت کهلا

نا

ابل قج و د بچ لا اله الا الله ریغ تا ذ ل لها دک واد بچ

شدت سای عنتم ن بچ ای بی شی وهم هت زبون و د عهک

ش یادیب

امیان شش ی بچ دک مانتا بهلال ت ح ی بی بی :

رگان

الهاب نای هم و ابرو صدقی رکنو دک ل لها

است یب شکو ه بش قعبل و رکف ی ن زون شیا

اعتلی

: یب ل لها یلاعت و نکس تا ذ و پاک و قم دس

و د سان شین زونو ت ق ی قح ی ی

هچ وات قاجنا وخو

زونو : نو نکل ام و مهمون رس واد بچ ام ل لها یلاعت

ن سان شب و تا ذ صبنی و میدق نای د آ ی ن اول

یگ

رج ت سا و ی ن رخا تا ف ص ی د ن آ ل ج ه ل لاج :

دوج : نای ل لها ت سا و موجود وخب و ریغی و

لاو

خلق و کین راید و وجود اشاح. مدق : و آل رج و د بچ .

عاقبلا : رخلو رگ رج و د بچ . عفا ل خلا و دل لاد :

وت و ل خفک زی ی ون هچ ات وک ل ک شب و نی ل قع و

لایخ و ل لها وین . طیقلا س فنلاب : جتحم وت

قراشو توغ ون مئاق س فنب وخو . نای : هت وک

الوحد

وانیت و تا ذ و تا ذ ص ا عفالون وخ . نیا ی تا ف ص د بلس

نای د آ وصف دگ ف نلا بانج ل لها یلاعت دن

یراکنی ویر . قلاندر : نای و قة ی ره وک بچ مهمکن

EQÎDA ZAZAKÎ

Bîsmîllahîr-rahmanîr-rahîm

Pê nûmê Ellah rêhman û rehîm

Ti bizûn ey mu'mîno; erkanî îslam pûnc heb ki roji, nimaj, hec zekât î n hur di zengînû ser farz î. Kelîmeî şehadet kî (eşhedu) ez şehadet û îqrar kena, bi ziwan xo tesdîq kena bi qelbê

xo (ella îlahe) tu îlahêk me'budêk bîl heqq çînyo. (îllallah) xeyrê zatî Ellah kî wacîb biyayîş estîş yi mumtenî çînbîyayîş yi. We hem ti bizan erkanî îman şeş heb î ke amentû bîllah hetta

peynî. Amentu bîllah yanî: Mi bawer

û tesdîq kerdi ke Ellahû Teâla esto. Bê şek û şubhe û bi eqlû fikrî nêno

zanayîş. Bê Ellahû Teâla tu kes zat yi wo pak û muqaddes nêşinasnen û nêzano heqîqetê yi çita wo. Encax wi

xo zano labelê ma mu'mînan ser vacîb o ma Ellahû Teâla bi sifatan yî wo

qedîman bişinasnê yanî aye ke nê ewwel ci re esto nê axir sifati en ê. EL WUCUD, yanî Ellah esto mewcud

o bi xo, bê xeyrê yi xalq nekerdo û nêardo wucud haşa. EL KIDEM, yanî ewwel ci re çînyo. EL BEQA, yanî axir û peynî û merg ci re çînyo. EL MUXALEFETU LÎL HAWADÎS, yanî: tu mexluqêk zê yî niyo, Ellah, çiyedo ke bi şekîl yeno aql û heyal niyo. EL KIYAMU BÎNNEFS: Muxtacê tu viraştex niyo qayîm bi nefse xo yo. EL WAHDANIYETU:

رارسن .

Zat û sîfat û e'alan xo de tek û
teyna
wo. En sîfatî selbî yanî ay wasfê
ke layiq cenabî Ellahû Teala niyî yî
ra kwenî dûr. EL QUDRETU:
Quwwetê yî her çîko mûmkînî ra
resen.

لأرادة : ناي ودصق واشتتس ي دك ره وكيج

نكم صديصخت ركبو هب وتاذنكم وچنكي اردؤ
ردقؤ ل لها يلاعت وخ ونكڭين وكبج وادج اي سبت ليج
لاثم اردؤ ردقؤ ل لها يلاعت وخ ونكڭين قلخب ركش
فراشت رشك ل لها يلاعت اشاح وچنك رشك ل لها
يدتسلو ريغ نكم . املعل : ناي ةق يقح

وكذيج

ره دج وادج زئاج ل يدتسم زونو يپ ريغ رولو .

- : ناي وشو رڭ رج ونيج . اعسل : ره

اؤ اهل

دج وادشن . رصدل : ره دج ونذيف . - :

املاكل

سق رڭش ريغ شياي ي ب وصت ي ب رخ و

نيا وتافصرزني شتاف تافص ي ناعم ناي ي نعم

مناق بانن اهل جك جلاله نج ي اديا ي نعم نمات

دك

ف . ولام هكئ : ناي هم ومياً رآب اور هك دك

ل لها ب

ءك ئلام ت سا مسج وزراني ناي وزرا وامي فراشت

دن رين دن يام وردش شتمشا وهشة و راكوتش

ونيج . رما ل لها اعلى رضي د ناچ اصلاد ب

رني

رملي وهمي نكڭين لضافاً نبي بچرائلي ليناكم

سلفلدي زعرائلي وهم ركنم نكري ردق و رضوان

واملك هجؤم وقدي ي تعد ونشوتغ ريغون

جعت

ونگن وسنا نج . وهم وابر ركبو ةلمحب رعاش

دآ دك رخ ل لها يلاعت نيگ و داكا راچي دنمايق

نيب ت شه

ره صخش رد د بچ ةك ئلام ت سا دق ونششت

نگون ح بت َي ره كيجو ينفك يرا زئشن ويا و

ريغون

يپ داقعا ونك ل لها يلاعت لجم ونششت ونقي وك

دبع وقوات وك زبون ره دج ني شتشن وگنون ونكي

EL ÎRADETU: Qast waştış yî ke her
çiko mûmkîn texpîs bikeru
bi

mûmkûnato. Çûnkî îrade qudret Ellahû
Teâla xo nîgeno bi çiko WACÎB YA
MUSTEHÎL mesela îrade kudret
Ellahû Teâla xo nêgeno bi xelq kerdîş
viraştış şerîk Ellahî haşa. Çûnkî şerîkê
Ellahî çinyo MÛSTEHÎLU XEYRÎ
MÛMKÎN o. EL ÎLM: Yanî heqîqet

her çî wacîb caîz mustehîlo zana yo pê
xeberdar o. El HAYATU: Yanî weşu,
merg ci re çinyo. ESSEM'U: Her çî

eşnawen. EL BASARU: Her çî vînen.

EL KELAMU: Qisekerdiş, xeberdayîş
yî bê sawt û bê herf o. Nameyê en
sifatan zî “sifatî me’nî” yî, yanî
me’nekê qaîm bi zatî Ellah cc. Heta
îtya me’na amentu billahî bî. WE
MELAIKETÎHÎ: Yanî mi îman ard û
bawer kerdo ke melaîketî estî; cîsmî

nuranî yî, yanî nur ra amê wiraştış nê
neyr î nê zî may î. Werdiş, şimitiş,
şehwet û rakotîş yini re çinyo. Emir
Ellahû Teala anî ca esla bê emrê Ellahî
nêkenî. Efdalê yin Cebrail, Mikail,
Îsrafil, Azraîl û hem Mûnker – Nekîrê
qabr î. Ridwanê cennet û Malîk
cehennem û Reqîb a’tîd nuştîxî xeyran

guneyan îns û cînî û ra bawer biker. Bi
hemletul arşî ayê ke arşê Ellahû Teala
genî wu. Nika çar heb î, qiyametî de
benî heşt. Her kesî dir di heb melaîket
estî; qey nuştîşî xeyran û guneyanê yi.
Heta her çiko fekê yi ra vejîyen wi pê
bawer keno ke Ellahû Teala muhtacê
nuştîşî niyo. Hîkmet eno kî ‘ebd wexto

ke bizano her çî yî yeno nuştîş guneyan

ra dûrî

vind eno û Ellahû
ايح ونك لالهيا بلاغ را :

Teala ra heya
keno.

ره وي رهد آندي را مه قبي ناي اي ظفاح واپنوخ وهم
 ديتع ناي رضاچن شتاف نيا وود شگدن دن نب
 رگ عبد رگ رگا حيت مؤمن و ريق ريسي
 و ركذ يكن ثواب ستلمي روح دآ حيت يكن تجي
 تس يبح

تمايق اكر رف الكو ت نعل نيك ي تجي تمايق .

تجي

وكل وشن دگش نيب د بچ دآ وشي د بچ دآ

روزي وهم ذك نلام هظ فح د تسادك ناسون هظ فاح
 نيك ابنن لاله زارار رابلونرا يانارا ام رس زلام ام
 رگكفا باسح وخ بفن ره روژ و وش رگا ريخو ام
 اهل اعلي ركب رگا شو توبه ركب . ونك ه :

ركش

ناي زلم وابري وياتكن لاله يلاعت دك بمغبيرون
 شراوت يق رهربي خلوق . راج بياتك لبيبكي
 و تراه دق وصي)ع س(ليجنا دق د سيع)ع س(
 نيور دف واند)ع س(قرآن دق حم جد)ع س(مكح
 وپچن ري لو لاطب ويب فبرآن راييم مكح ي ولام ونك
 ات تمايق . وهم هت زبون دكيت قيا قرآن ميكيح نبي
 نمسوخ . وهم هس بچ زياتك لكش وف بحصن د سد
 ي ف يحص يق مدأ)ع س(وأمي وپن ساج هق ي شرت
)ع س(رمس يق رنيس)ع س(دس يق باراهمي
)ع س(وهم هت زبون قرآن ملاك لاله يلاعت و
 خلوق ون رأيو وميدق مه ظفلب وخ وهم ي نعمب وخ
 وناقراج رس . وارهاظ قرآن وك تلام ونك ودحت
 ي رس وأتيل ركب وابري رف الكو هم رفد .

Her yew ey wîrdhemîn ra hem Raqîb,
 (yanî hafîzê pawtox) û hem Atîd (yanî
 her tim xadîr) yeno vatiş. En
 wîrdhemîn nêbedilyenî hetta merg.
 Badê mergî eger merdê mu'mîn o
 qebrê yi ser tesbîh û zikîr kêni, sewabî
 teslîm ruhê o meyyîti kêni hetta

qiyamet. Eger kafir bi hetta rojê
 qiyamet ci re la'net kêni. Qawlêk vano:
 Bedilyenî di heb ay şew ê di heb ay roj
 ê. Melaiketî hefeza estî ke însanan
 muhafaza kenî bi îznîllah zarar û
 belayan ra. Eney ra ma ser lazim o ma
 ganî hesabê xo bivîn her roj û şew.
 Eger xeyr o ma şukir biker, eger şer o

ma tobe biker. WE KUTUBÎHÎ: Yanî
 lazim o bawerî bi kîtabî ke Ellahû
 Teala pêxemberanê re şirawit qey
 rehberî mexluqatî çar heb kîtabî pîl î:
 Tewrat qey Musa (A.s.), Încîl qey Îsa
 (A.s.) Zebur qey Dawud (A.s.) Qur'an
 qey Muhemmed (A.s.) hukim piyorîn
 ewro batal biyî û teyna hukmê Qur'anî
 Kerîm dewam keno heta qiyamet. Hem
 ti bizan ke ayetî Qur'anî hakîm
 mensuxî yî û hem se heb (100) kîtab zî
 şekîl sahîfan de des sahîfe qey Adem
 (A.s.) ameyî. Pancas sahîfe qey Şîs
 (A.s.), hîris sahife qey Îdrîs (A.s.) des
 sahife qey Îbrahîm (A.s.) û hem ti
 bizan Qur'an kelimê Ellahû Te'ala yo
 mexluq niyo. Ezelî yo qedîm o hem bi
 lefz xo yo hem bi me'na xo vateyo
 racîh ser o. Zahîr Qur'an ke delalet
 keno xususî yî ser te'wîl biker pawê
 kafiran meverd.

: وهم وادج وابری هب ردمغیپون لالهیا یلاعت
ورس لی
 اول یین مدآ (ع س) رخأ یین حم هج (ع س)
 نیب وس ن سف راج حزار ویا وسد ن سف راج دک
 لالهیا اهد و مل زون نینارأ رسول رسو رس عد
 حزار
 ی بح ولو زعالم وپنج ی بح کئی حم هج باراهمی
 د نا
 وهی ی سع و ن ج (ع س) . افلاض خلو و قو ی پ غ ر دم
 حم هج (ع س) ی امد مغیببر ی نب . نیب امد لی پ
 یین امد اولی ی امة حم هج (ع س) باوام
 و ت ک ن لاجن
 (رض) افلاض امة حم هج (ع س) یین امد
 رکب
 رمع (رض) دی امد نام ثع (رض) دی امد ی لع
 ض (یین امد عشری بمشهو دک یان راج
 ار
 دک فیلخ ام نائف وهم هدلط نیری رلادب ح دم بن
 عد بن ی با و قاص ی مسد بن فید ابو بع ید ه
 عوف
 بن ج و اح دعب نی را احص به رجب بدر و دحا
 ال رضوان . نیچون را ان فاضل حضرة افطهم رماع
 داد دای هجیدخ و هشدئاع و دأ نیب . وهم و بة عی
 یا امد
 وادج سح رکندش و پری ودا حصنرا ضغب رکندش
 نیب تملاع رفکو وقافن رجب نی را لبق و لاق هم رک
 وچندکی لالهیا جندت یب نیة یین
 پور هتجد
 فاهدقظی فزید رضخ واعی ه (رض) راهادی
 وخ کم وچندک ک لگ وید باحص قح رطف دی ید
 یب هف لای و گلک ونبیز رطف مامل ی لع (رکم لالهیا
 و جهه) د د د یب لافه ی گرجی قح رطف ی لع
 (رکم لالهیا و جهه) ف د . و ت کی ی باحص (رض) یب
 رطف د د م ن ا د ن ا ف ا ع و م ن پ پ ل و ن و ب و ل ک ب م
 عبات و هی سفن .

We Rusulîhî û hem wacîb bawerî bi
 pêxemberanê Allahû Teala ke ewelê
 yin Adem (a.s.) peyniyin
 MUHEMMED SAV humarê yin se û
 vîst çar hezarî (124000) yan zî di se û
 vîst çar hezar î (224000) Ellah ma

holyer zano, înan ra resul hîri se û

hîryes hebî ulûl'azm panc heb î kî
 Muhemmed (a.s.) Îbrahîm (A.s.). Musa
 (a.s.) Îsa (a.s.) Nuh (A.s.) efdalê
 mexluqan pêxemberê ma Muhemmed
 aleyhiselam o. Yi dima pêxemberî bîn
 î, eyin dima pîl melekatî eyin dima zî
 ewliyyâyê ûmmetê Muhemmed ê. Zê
 Ebubekîr (R.a.) yi dima Omer (R.a.) yi

dima Osman (r.a.) yi dima Alî (R.a.)

eyin dima aşereyî mubaşere ke en çar
 xelifeyê ke ma vatî û hem Telha,
 Zubeyr, Abdurrahman bînî Awf, Saîd
 Ebu Ubeyde înan dima sahabeyê harbê
 Bedîr û Uhud û Bey'turrîdwan.
 Ceniyan ra en efdal Hz. Fatîma wa. Yê
 dima dadiyê ya Xetîce wa. Ya dima

Aîşe û eyê bîn ê. Hem heskerdişî
 piyorî sahabeyan wacîb o. Eyin ra xo
 kerdişî alametê kufir û nîfaq o. Harb
 yin ra qal û qîl meker çûnkî yî piyor
 ehlî cennet ê. Muctehîd bê niyetê yin

qey muhafaza dîn bi. Muaviye ra dahî
 xo meker çûnkî gelek sahabî hetê yi de
 bî. Bibî hevalê yi û zafî zî hetê Îmam
 Alî (keram Ellahu wechehu) di bî. Eger
 çî haq teref Îmam Alî de bi zî û tayê
 sahabiyan bê taraf mendî. En vateyê
 alîmanê pîlan o, qebul bik û mebi tabî
 hewayê nefse xo.

ردمغیپ ولمی وصف رگندش نأب راج وند فص))

صدق: نای د نأف یین ح ق یب بشه والأه نام
راشستو
ال

: نای ردمغیپ ولمی واپتتش خرابی حرام و
کمره ووتلنرا وخی نایرا مه رهاظب مه ابطن واً وکیچ
دنی هاظرا زی گونی و د نعم گونا ون أم ولو
ردحق

التهبل غی: نای وا وکیچ لاله یلاعت رمانی رگنو

وسنان رگنو یب فنصونی . اناطفة : نای لاله
غیلبت

یلاعت واکنتو رایشی ملت داوا نایی دک یب دأ
نیکشال یلد وخ رابی ودل یل رفالکبولاط رکیبی وهم
وادج ومیأ رگنش نیپ لامجم وهم کی تب ن مفصلال

دک دک یأ ونمی نی قراند رکذ ویب و ردمغیپی نی
یب افلاخ دک 25 ن سف وپنج ی بج . عا زچیر

نامقل میکح ودارقلنی ردمغیپی دنی فلاخا ن ساً
و. وهم هت زیون ردمغیپی بسلوب فافخ این دکلب
ویدد کشیا ویدقلاخ . ردمغیپ وگنورنرا وصععم ولو
وهسا وهسیوک یزرا نرازو مٹ لازی ژامن دق غلامی و
اچه وهم رعق شایبب ضحدر لاله اشک ی نیوک

رس

زی ام نلافراو . وهم ردمغیپی نی ولمی وقتیه
رگندش دک یب زجعو . پی ردمغ ام وامو شراوتش

پوری سنا و جی و وموت کتلانر و زچیرا
دق

ردمغیپیچون مه هت زیون ردمغیپاموش عراج مه
ربوح مه دسجب وادج لامج لاله یلاعت اید ومجن
راسی وخ وه ولنک ین زونا ن قیقح ی هچ وات
هچ یق دو وچندک و اجناق وخ زیونو .

PÊXEMBERÎ AMEYÎ WASIF
KERDÎŞ BI EN ÇAR SIFATAN
ESSIDQ: Yanî vate yin heqq û raşt o,

bê şûbhe yo çûnkî vate Ellahî yo. EL
EMANETU: Yanî pêxember ameyî
pawitişî xirabî û heramî; mekruhata ra
û xayintî ra hem bi zahir hem bi batin o

çî ko derheqê yin de teber ra zê gunê
aseno guna niyo me'nen muewwel o.

ETTEBLÎX: Yanî o çiyê ke Ellahû

Teala emîr yin re kerdo bê kemanê
însanan ra vato (teblîx kerdo).
ELFETANETU: Yanî Ellahû Teala
zekawet û hîşyarî bi tamamî da ya yin
ke pê ayê eşkenî delîlê xo biyarî û

delîlî batilan batal bîkere. Wacîb o
bawerkerdişê bi pêxemberî mucmelen
û hem bi tayin mufesselen ke ayî ke

nameyê yin Qur'anî de zîkîr biyê û
pêxembertiyê yin bê xilafa ke vîst panç
heb î (25) labelê Uzeyr, Lokmanî
Hekîm, Zûlqarneyn, pêxembertiyê înan
de îxtîlafî esta. Hem ti bizan
pêxembertî bi kesb û xebat niya belkî
yew dayîşê Ellahî ya. Pêxember

guneyan ra masum î; welew sehwen
yin xo şaş bikerî -mesela zê sehwe
nimajî- qey talîm û dersê ûmmetî ya.
Hem xerq biyayîş di huzurê Ellahû

Teala de nekerdo zê ma xefletrayan.
Hem pêxembertiyê yin ameya teqwiye
kerdişî tayê mucîzeyî pêxemberê ma re
ameyî şirawtiş qey piyorî îns û cîn û
melaketan. Ceniyan ra pêxember çînya.
Hem ti bizan pêxember ma şîyû mîracî
hem bi ruh hem bi cesedê xo oca de
cemalê Ellahû Teala diya bi çiman sare
xo di hebî (2) welakîn heqîqet yi

nêzana yo çi qeyde yo çûnkî ayê
Ellahû Teala ancax xo zano.

رخلا : مه واوبچ وميا رلش ربوز تمايق
رگ وفان شيايب ايند وپري خلوق دذ وهويلا
دنب وش نيش رحستا تماق هت ناي دعب
ناسو رغو ويب لجأ ناي لجا اطل روح ون دج
رمعي و ويو واتزو وا ويب شت شك زبون اتمايق رف
دمين دنمين . ل لها يلاعت رلخس نيب دك ايدق يش
اجرا رمعي وليفا

وي بس رگ ورور يپ دأ بس دن وقت دأ
دب بس روح ي ني رگتوش كلم روحو زغائلي (ع
س) وم ري راي دجم دتسا وت كلائنرا . گار
ولونراو روح ي ميلاست وت كلائن رحتم اكر
خربونراو ميلاست وت كلائن باذع ونب ربق ولونر
جنة اي خربونر دلاچ دآرا وگيو وكن

ابغد كدچ

كسرات عملاص دك قل لاد و طى ي رسكذي ري بي
ي بچ (ا) وجود ي رزم و (2) رى ي وزنروي ونايس
خوي رق دك يرا ژف يهان عملاص خربو رسس

(3)

نيا رنوي : ردؤد ركنم ريكن د بچ ملك دنني ترا
ؤسل دنك رلخس هب زون ي وازن ويب شياشفت
واتزو وا امصي نب رحبي وپري ون دج ل لها يلاعت
رداقو دأ جازون ي عجم ذك ترا وصال ونب ربق
وايد آ . نيا وصال ومعجمي و هچ و مهمن هچ منفاق
رفاك ريغي ردمغ بپو ص دقوي ي هشدو وهم دكيا

هچ

ره شفو وسري رابتك ووسري ملا هدجس يلع وقل
وهم ي كيا ونشي وخيا دينپ لق وه ل لها ونني ويا يپ
لا هسا رچين ويا روژ اي وشى ي عجم رچين رشبط

وهم ونجن هديفس بصي سؤال رند نا ون بچ .

مياون

WEL YEWMÎL AXIRÎ: Hem wacib o
îman ardiş bi rojê qiyametî re, yanî
badê mergî û çînîbiyayîşî dinya piyori
mexluq zîruh huncî bânî weş şînî
arasatî qiyamet. Ti bizan qiyameta ver
însan mireno bi yew ecel yanî ecel
lehza peyin ke qedyayîşê emir yi wo
wazena wa bê kiştîş bo, cara emir yi
eya bi. Nîme de nêmeno. Ellahû

Teala her kesî re yew sebabê merg
nayo ru, pê aye sebab ney. Wexto ke
ay sebabî de ruh yi yenî girotiş,
melaketê ruhan Azraîl o. Ardîmkarî yi
estî, eger holan ra yo ruh yi teslîm
melaîketan rehmetî, eger xiraban ra yo
teslîmê melaketanê ezabî kenî. QEBIR
HOLAN RE BAXÇEKÊ CENNETÎ
YA; xiraban ra zî çalê adîrî ya o ko

kweno sekerat alametê qey delalet holî
yi ser kenî hîrî heb î: (1) Wucudê yi
nerm o. (2) Riyê yi nuranî yo, sipî yo.
(3) Vengê xirrî qirikê yi ra nîvejyena.

Alametê xirabî ters en hîri nê: Qebir de
Mûnker - Nekîr di heb meleket yenî
însanî ra persan kenî her kes bizan yi
wazenî wa biyo weşnayîş wazeno wa
ma zê binê behrê yi bore huncî Ellahû
Teala qadir o, ayê acizan yi ano pêser
ti ra سوالan pers keno qebrê yi aya wa.
Persê umumî yo çî mumîn çî munafiç
çî qafir. Xeyrê pêxembero siddîk û
şehîd, we hem eyî ke her şew sureyê
Tebareke û sureyê Elîf Lam Mîm

Secde wanênî yen yew vate ser. We
hem ayê ke nêweşî xo ya peyin de
Qulhuwallah wanenî weyahut pe îshal
miren, yan zî roj û şewê cum'a de
mirenî, bi şart îmanî. We hem mecnun,
sefih, sabî sual înan re çînyo.

سؤالد حییت روح کتون وپر جسدی رابده شی

وقت

زنو شیا ی زوی ریشی طقف رخت و بیج زوی وش ی
ایند این . ریشون رکنم ریدکن وچندک وکدیلاکشب رکنم
راب زبی زبیه حیات دس میج زرق و صت زبی زی

خ

و بلبلب کیف نیرا ردآ رافینو ریوی دتسد وکاپچ
زینصا وئسا اکر وی وئی ویدوئی وئیلج مه هت
بازع ویا د فص ریدق ح ق وهم روح مه جسد

زبون

اپ نجهی جسد موجودشو مه هت زبون قبررا

ینیفن

وقات زب وگن دق تمایق دپ کفونن وخ زیش قیامت
را رسول لالهاتاف زلفون حییتون وخ هولرئی وهم
رشحم بدتک وچند زت وحنین آی
زلماح

راخ (هچ یقونک رسول لاله) ع س
نیا شپایش رشحم و معوی هچ) ردمغ بیبق پین
ملک هچ ویدلن دعب باسح تاف دوتد یحند

سنا هچ زج هچ
صاصق زب هر زق ی بص گار زپی دداد
یحوان

روح وکت هدی یپلون رگادن وزی وذب فیحصی
لمع وممون یپ تسد راشت دآ رفالکو یپ پچ
وهدی اپشترا نی جدهشیا رلفس نکشا ی فیحص وخ
وبنونا ذلاب ی فیحص زبی زبی شتس تاف محهور
سینورس شتس زی دآ ی نداو هچ وکیچ رگون
م

وف وا زلفو وبقطو نا شتس و باسح و بیج یق
ردمغ بیبو وئکلام و یب حسدا یشن حییت
کیان

یپن ابا بکر ص دق یو . معل رفالکو دق دعالت

رسک

هلا نی شتس وهلاکی نی دایند رلدا ل باقم فکر دنی
تسش اچارفکین داها غلوب رگویون یب هشی

Wextê sual meyyîf ruh kwenu piyor
cesedê yi hîşyarî yo, zanayîş yi zê vêr

yo feqet hereket çinyo zê weşiyê dinya.
Çira vanê Mûnker Nekîr; çûnkî bi
şeklêko mûnker xirab yen hetê meyyîfî
riyê yin siya wo, çim zerqî û sotê yin

zê bûlbûl fekê yin ra adir vareno. Her
yew desti de çakuç asinîn estî, yew
koyî helnênî. Hem ti bizan ezabê
weyahut safê qebir heqq o. Hem ruh û

hem cesed piya vînenê hetta cesed
mevcudî bo. Hem ti bizan qebir ra

wexto ke bînî ganî heyat vînenî qey
qiyamet pey kefenanê xo şinî qiyamet
ayê ra resulullah sav. vato kefenî
meyyîtanê xo hol virazê. Lakîn
îzdihamê mahşerî de tayê cayan de
kefen bedenê yin sera şino û zit (rut)
manenê. Pêxemberê muqerrebîn xariç.
Çi qeyde ko resulullah di hedîsan de
vatu: En şiyayîşî mehşer umumî yo çî

îns çî cîn çî melek çî heywan. badê

hesabê qesas heywan bînî herr (ardê
cennetî); qijî sabî eger pîzê dadî ruh
kewtî de zê pîlan ê, eger ney eyî zî bînî
herr. Sahîfê amelê mumînan pê destê
raşt, ayê kafiran pê destê çepî û hetê
paştî ra yeno dayiş. Her kes eşkeno
sahîfeyê xo biwano bîzzat sahiîfê yin

yenî setiş. Cumhurî mufessîran ser
setiş zê ay dinya wo. Çi çîko giran o û
zaf o meqbul o, in setişî de hesab çinyo

انہی

بن لہا ردآ

qey pêxemberan û melekatan û ayî
ke bê hesab şinî cennet. Serek yin
Ebabekîr Siddiq o. Amelê kafîran qey
adaletî îlahî yenî setîş. A holî ke
yin dinya de kerda muqabîl kufrê
yin de yena setîş labelê kufîr yin hîna
giran bo bê şûbhe yin bînî ehlî adîrî.

ابوری بشه موقف این رذیفش یچ دباسح

مه

خملوق نایم رگمو رقد ومن ذی وگ بربر لمع وخ وبی
رقی زی رمدی کایتن تیحی ری ف بفاک د کیت تیحی
دا

ومن دکیت زون نایم دا رقد مویین
تیحی

ولی اچه ان افج را دوری المجد لله لا
رد مغیپوصالح

زحینمه زفلاخ رد کلا : راشه وانا دکلب ذی سرلو
شده تمایق بن رحمت دک بقدر د رفکع ژامن :
رس روژ تمایق گوری ح زار رسو رسبون یقد
لاخصی ناشیترا یولونکی ایند تهایاج اها رفالکو
وغم ردک ذی را ودرکرو وپت شاکف ایند : ب بس
سملومنو ونیدقب

دق ری قفون یب کسو وهم هت زبون هلق رارفت سا
گلك هملاع ژق و لیب : دکیت رففترا ییدق زی
ف سخ و حسم : دکیت نلا و مچود فرا زدنن یبن
هیاهن ذنی هملاع لیب ذی وجود زی زاف شایب ل تق
ون یچ شایب رحم و ت قفش و ملع و ون شدقی

ایند و ن یف شایب ایج ون یچرا : اها عاقل
ت عفنم

زی اوم شایب حضرتهمدی (ع س) عبدي دچال

یپل

دعب زول عییس (ع س) ددعب و جأیح و جأیح

دلپه رلاض یمن مچون مؤذن و مهن

وف ژیهی پاش

رفالکد رفالقوسان و تشگن نامیس (ع س) وعص

ومسی (ع س) ده رداي و ظرها شایب ژم

وحنونک دک وچراس روژ رض رس وحنن . ومچن

وگشون یبن نای رد د رفالکرا ژیقنو وا ریگنو زی

اها و ممرن بن زی یو زلی رگتوش

رسخوش

HEM BAWERÎ BI ŞÛDDET MEWQIF
WACÏB O; yanî vindertiş ce hesabî

mexluqan miyanê germ û araqî de
manen bi gore amelê xo boya ay araç
zê murdarî ya tayîn heta verê fekî, tekî

heta miyonê (paşt), tayîn heta

ziwananê, miyanê ay araçî de maneno.
Pêxemberî salihî ewliyayê ûmmetî ena
cefa ra dur î. *Elhamdulillah la
yehzenuhumul feze'ul ekberu.* Îşaret
ena wo belkî yin ser o qeydê şiddetê
qiyamet beno rehet kî zê qedrê di
rek'at nimaj. Emma kafiran ser rojê
qiyamet gorê hezar serr o, bi serran
dinya. Sebebê xelasî en şiddetî ra yew

eno kî; merdim dinya de ihtiyacê
mislimanan bivîno. Xem- keder yin ra
dûr bikero û paştgirî bido feqîr û
bêkesan. We hem ti bizan qiyametra
ver est î, gelek alametê qickek û girdi.
Tayê viyertî ra qediyeyî zê xesfu mesxi
tayî el'an mewcud î vêrya ziyedyenî
nîhayet yinî de alametê pîl yenî vucud.
Zê zaf biyayîş qetl û çînbiyayîşî rehm
û şefqet we îlm wendiş qey menfaetê

dinya we vînbiyayîşî heya ceniyan ra.
Emma alametî pîlî zê ameyîşê Hz.
Mehdî (a.s) badê yi de Deccal, yi dima

nuzulê Îsa (a.s) yî dima zî Ye'cuc
Me'cuc we vejyayîşê Dabbetul E'rd,
miyanê çimanê mumîn de mumîn;
kafirî de kafir nusena. Giştone
Sûleyman (a.s) û asa'yî Musa (a.s)
destê yi dê. Alemet yew zî zahîr
biyayîş mij û dumano kî çewres roj
ardî ser maneno û çiman, goşan peynî
yanî dûbûrê kafiran ra vejyeno û
gêrenu zê serxoş emma mu'mînî re
beno zê yew nezle şenik.

وعه ملا ويز خراب شدايد هبعك دع رگ ي سيع)ع
دست ح شبيون و ورا داسي ريد شدايد رآن
ناسون را وگي رايش وپر لها رض رفاك مه س)
ي نيس

وابج وميا رآش صبراط ناي ربت هجيم
رديس

رفس بگوري لمع وخ سرا ونش دكيت وگري
رگآش وپر شياج مچ رسرا رديشين دكيت زي ربق

زي هوي بشو دكيت زي طوير دكيت زي
دكيت د

سلاپ دكيت د تايب دكيت دپ وبل رآش رسرا رديشين
ع اعصي فاكر رسرا ريين كون من ادر هجيم لها
هب واپ وكوك دايند رما لها بلاغ د لجمع ركبو ا
لجمع رديس ربت را رديشو والا اله تب ينش نكو به ام
وازداج

فيرو : وابع مياو رآش جبنت هجيم نلا
مه

موجودي هجيم هو بن رض هوتند جنت هو
هورد

رديس زلون وهدن نب رشيد وهون دج تقيح نبي
دااه هول زون . جنت هشت دبح هجيم هوت
چرا وچندك رحم لها بلاغ ت ب ضغ يرا فوئا اهلل
هجيم رديهي هزار رس ولمو وكردش ويب ايس قبط
نا ردا ايند يپ د ولو او مو شدتش ادر هجيم را . ادر
هال ايند والا وچر دندكشين ترا عفنت راتي
دق من تعف

جنت و هجيم بادي دنپ رخا رذي نيچو مه
اهاد نشو

زلام وابري وحبض وكشر دك ولي اي تشرا
سپي وبساي كسرا اهاد وشا معط وپر وماعطن
رلبون جنت هو دبا ونگ وپر اون جنت رفاك ترا
ش

اهام مؤمن اولد دن جزاء دكلب

رادم راكمهنگ

رخدا دنبرا ذمشا وحض اه ربت صراطا رقتونا
حصار س . دكيت وشن اه وافر زكيت وشن دبح

Alameta bîn zî xirab biyayîşê Ka'be
badê merge Îsa (a.s) bi dest hebeşyan
bena. Veradayîş Qur'an sîneyê însanan
ra û gerayîş piyorê ehlî e'rd kafir. Hem
siratî re îman ardişî wacîb o yanî
pirdêko ser cehennemî de yo her kes bi

gore amelanê xo ser ra şino tayîn
goreyê a'kerdiş piyorcayîşî çimê xo ser
ra viyerênî, tay zî zê berq dur, tayin zî
zê hewayo bi şiddet, teykî zî zê teyr,

teykî zî zê astorî, teykî peyatî, teykî pê
bulkerdişî ser ra viyerênî. Labelê asî,
kafir ser ra perênî kwenî miyanê adirî
cehennemî Ellahû Teala ma bipawo ci
ra. Kam ke dinya de emrê Ellahû Teala
di acele bikero oca de zî acele ser pirdî

ra viyerenno we îlla elbette neşkeno
bivêro. Hem cennet û cehennemî ra

îman ardişî wacîb o. El'an (nika)
wîrdheme zî mewcud î, cehennem
binê erdî hewtinî de yo. Cennet serê
ezmanê hewtinî de yo. Binê arşî de we
huncî heqîqet yin Ellah ma holiyer
zano. Cennet heşt heb î; cehennem
hewt tabaqê yî. Çira çunkî rehmê
Ellahû Teala tim xezebê yi ra zêdyer a.
Adirê cehennem hîri hezar sero amo
wekerdişî, biyo siya û tarî. En adirê

dinya di rey pê awka amo şitişî. Adirê
cehennem ra qey menfeatê ehlî dinya

we îlla çew zî neşkeno ci ra menfeat
bivîno. Cennet û cehennem ebedî peynî
ya û axirî yin çinyo. Hem awê

Kewserî ra bawerkerdiş zî lazim o kî
awê yê şitî ra sipiyer a, boya yê miskî

ra weşiyer a. Tamê yê (te'em) heme
وحض وینارف ربتا ویز او فرا .

te'amî şerabanê cennetî tede wa.
Rengê
piyorê awkanê cennetî zî tede wa.
Kafir ci ra mehrum î emma mu'mîn
gunekar ewwulî de ney, cezayê xo
biqedîn belkî peynî de a aw
şimenê. Hewiz pirdê siratî de yo;
vateyo esseh ser tayê vanê ha naver
da teykî zî vanê di hebê hevzî estî.
Yew naverê pirdî yo yew zî wever de
yo.

وا مه هت زبون ريمغيب رام تعافش دمطع ناي
 تعافش لبيب دك رج ني شدتاف ماقم ومحمد يق
 باسح شدايد خلوق تسأ خلوق وا تشهد
 تمايقرا واين صلاح دنيف وخردي وپون ريمغيبو
 ره وي وئن فنس دسفن نيه ريمغيب وام وحييل
 نيك و ونيش هجس لالهارجى و بوقل وذك باسح
 خلوق ونديف امد ريمغيب ءك نلام عادهش ءاحلص
 اچه تعافش يكن ابند اهلل دق خاصل يانش

اولى

وهمونن راکهنگو ردآرا وکين رفاکو وچندک وضع
 ولو رفاک انکم اچا دآ رفاک کمن اين . ام
 گونو

سنة تعامج بسبب وگنو هچ لبيب هچ زق وچى
 هال

ذکين رفاک نأب رشط دك وگونن را پينفاژو وگنوا
 لاجلو رگا ژافو نب رفاک . وچمن راکهنگ گار يب
 رمبو او هين مونن رادم ربي بوازو وضع نكو
 جزا وذك و لمري وگنون و لبيب لها وميلنرا ابيدتوبه
 وبوازو

د دن مونين اچا رفاک ابلاادباد هچمدم مونن .
 زبنون ديهش دگ دق نيد دي ديهش دك رج هچم
 مه ديهش ايند مه رخة دملاع ربزخداين مه هت
 ني شدتاف

را تيجى تمايق وشى تيجى رواج ني لكون لكش

رگ

شن جنت دارون جننرا دك يف وين لدة

ريطو ريس

اچا مؤمن بين زى بين دن ونى اچا ديهش رخة

پنشن

انت ناي زى انديك روژو وشى دعج ريپون ويا

اطبعون ويا لاه سآب رچين وخرپها زى دآ ديهش دگ

رايد لام تاف دن ولذك نيرا زردى

We hem ti bizan pëxember ma re
 şefaate u'zma yanî şefaato pîl ci re
 yeno vatiş meqamî Mahmud qey hesab
 diyayîş mexluqan esto. Mexluq o
 dehşetî qiyametî ra wazeno xelas bi xo
 erdeyn piyorîn pëxembero qey hesab
 diyayîşî her yew vano; nefsî nefsî hetê
 pëxemberê ma wa hevalê kenî
 pëxember ma qebl keno, şino secde
 Ellahû Teala rîcayê yi qebl keno û

hesabê mexluqan vînenno. Yi dima
 pëxemberî, melaketî, şuheda, suleha,
 ewliyayê ummet şefaate kênî bi îznê
 Ellahî qey xelisnayîşî mu'mînî
 gunehkaran adir ra, nê ke kafiro çûnkî
 af, welew gune kebaîr bo mûmkînî ya
 emma ay kufir mûmkîn niya.

Ma ehlî sünnet cema'at bi sebeb
 guneyan, çî pîl çî qij çewî nekenî kafir
 bi en şart kî o guna re nêvajo guna niyo
 we hem helal o. Eger vaju beno kafir
 mu'mîn gunehkar eger bê tewbe
 bimiro o hîn maneno rehmê rabbî;
 biwazo afu kenu we biwazo ceza kenu.
 Waharî guneyanê pîlan ehlî îman ra
 ebedî cehennem de nêmanenî. emma

kafir ebediyen cehennem de manenî.
 Hem ti bizan şehîdî ke qey dînî heqq

ameyî kiştîş, hem şehîd dūnya we hem

axîret alemî berzexî de yanî merg ra
 hetta qiyamet yî weş î, hetta erwah yin
 kwenî şeklê teyrân şînî cennet, ser
 daran cennetî ra fekiyan wenî. Lezzet
 vînenî emma mumîn bînî zey yin
 nêwenî emma şehîd axîret teyna yanî
 zey ayin ke roji şewe Cuma de miren

weya bi nêwêşe ta'an weya bi îshal
miren we xeyrîha zê ay şehîdî ke
diyar dê ma vat nê in zê ayin niyî;
welakîn yin ra nîzdî yî.

- خلا مه و ايج وابري ردقب هج ريخ هج شري

وردقلاب

كيج يب ريدقت دامه دن ونب ناي ءاضق رانا ين
تافش دك لراده واشد تش لالهيا بلاعت زلاد مه ويد شنركي

وكيدلکشب نبي قلخ ونك باد . وميد نع قدر
تجی

ونكو داجيا ركشش فرانششت ويد شاقوت داجيا ركشز

ني وكيدلکشب اراده ركشو زلاد . وچ رعشپون ناي لالهيا
زلاد زون . دلع بيوي اي ندفلون وقوت ولي ونشديك نا

زنوشيا و مكح ركشش ي يپ انا زلاد رج وئوي
قضاء . وقوات يدلع ولم اي ندفوليع فلاص تشك هب

ل تاق ي فيك خو واشت اهلل اعلي قو هجاد
يپ

خلق ركش ان به قدر ايعا اهلل جك لاجله بفعال

ءفال

خراب راز ونبدن دكيت لهاج لاف خراب يدنك وئون
لا رما لالهيا بلاعت انيا يپ ت سا و اشاح ان اهللك

رفلوا رما لالهيا بلاعت خربلر ونديج ياراده قلخ ء

اين اهلل قو هج دن زفرار خلق ين ركشو دبع ونكشن

أسنو

مچ وخ ركشو پورجونو وئون خراب هم واز وقتا

قو هج لالهيا دون سوج ويدي دا اهلل اعلي ون احشا

دا وئمن ميلاست بب وابر كب ت عاراض كم ولو واشت
هت .

دك ل قعوت شرادن رلسنو ژاف ت نما سب

WE BİL QADERİ: Hem vacîb o
baweriyê qeder, çi xeyr çi şer çiyek bê

teqdirê. Ellahû Teâla nêbeno. Yanî qeder
îradeyê waştîşî Ellahû Teala ezêlî de
heme eşyayan re bi şeklîko yin xelq
keno hetta ebed. We manayê qeder in o

kî viraştîşî eşya wextê îcad kerdiş yin bi
şeklîko îrade kerdo ezêlî de eşe'riyyan
en qeyde yo. Yanî Ellahû Teala ezêlî de
zano kî yew merdim yeno dinya mesela
filan wextî filankesî kişeno en zanayîş û
huqim kerdiş yi bi ena ezêlî de ci re vanê
qeder. Wexta ke yew merdim ame dinya,
filankesî bîl fîil kişt û bi qatîl yî pê keyf
xo waşt bikişo Ellahû Teala quwwet da

ci emma pê razî niyo a fîilê yî xelq kerd
enê ra zî vanê qeder. Teyki cahîl fîilê

xirab kenî vanê; la emîr Ellahû Teala îna
pê esto haşa. Ena kelîme kufîrî ya însan
pê beno kafir emir Ellahû Teala xirabî re
çînyo îradeyo xelqkerdişî yi esto. Yanî
Ellah quwwet nêdo, nê virazu xelq
nêkero e'bd nêşkeno çimê xo aker û

piyorcîno. Vano xirabî mewaz; wexta ke
ti waşt quwwet, Ellah dano tu, sucê ay
waşt ox o; ayê Ellahû Teala niyo haşa. Ti
ey mu'mîn teslîm bib bawer bik î'fîraz

mekir; welewkî aqil tu tera nereseno vaj
amentû bes o.

وهم هت زبون شه يادد ل لها يلاعت لاقن و لاقع زواج
 ونكم . دايدند قاجنا ريمغيب ام عراجد ود . ه
 ا
 مؤمين مه رحمتاد مه جنتد نذيفولنك
 رختد

زبون قح قى هجوات

مه هت زبون بهزم هدمسق دداق تعا يلمع دداق تعا
 د قس رتايهدد دك ماما ني ابو نمصور حمهد
 ولادت 232 وفتا 333 وخبو فنجيو ثكار ز
 رتاملادى

اعاقتدد مذبه ي رسي . رع شلى دك ماما

فنجيو

يبي ودا نسحلا يلع رع شلالى ولادت 262 وفتا 323
 زنا رثكلش ويغان وداكلان وقكس ويد فنج وح بنلوي 2هـ
 داق تعا رسي 2 يلمع بهزم راجى د عفاش لكي
 بهزم ماما دمحم نب رطيس رمعى ساجنپ راج
 د فنج مامى نامعن نب تباث رمعى وفتي
 مامى املك نب ناس هشوت ون سروسرو
 سروسرو امدك

دل بنج ماما دمحا نب ا بنج رمعى وفتى و
 وادج ره صخش كو قلمدد دن رسا ريجه
 سروس

داهتجا قتل ي نا راجرا وي ركبو ليلدام هيا :
 د سافلوا ل هال ركذ نامتنك لا عتلوم ناي اش ريس
 ركبو ل لها ملع ار اكر امش نه زون ناي چكو مشا

زيدون وادج اش رس ريس ركبو ل لها ملع را

ومبسى وهم هب لمع ركبو ريغ نا راج بهزم و
 ريا زواج ون قتل ي ني . زى زتلوى وهباي

د عش وچندك لهاد عذب .

هت شو نيرا ونرى وخ رمز ردلى

وفن ووت ب اذع وك ميلارداقى

Hem ti bizan diyayîşî Ellahû Teala
 neqlen we aqlen caîz û mumkîn o.
 Dinya de encaq pêxemberê ma mîracî

de diyoy emma axîretî de mu'mîn hem
 arasatî qiyametî de hem cennet de
 vînenî we lakîn nêzanê heqîqetê yi çita

wo. Hem ti bizan mezheb di qism î;
Îtîqadî, Amelî îtîqadî zî di qism î;
 Maturîdî ke îmamê yin Ebu Mensur
 Muhemmedul Maturîdî yo wîladet

(238) vefat (333) û bi xo henefî yo
 ekserî henefîyan îtîqadî de hê mezhebê

yi ser. Ayê diyin Eşarî yo ke îmamê
 yin Ebul Hesên Aliyyul Eşarî yo.
 Wîladet (260) vefat (324) enî zî ekserî
 şafîyan û malîkiyan qîsmêk henefîyan
 we henbelîyan îtîqadê yi ser ê. Amelî
 mezheb çar heb î: Şafî kî mezheb
 îmam Muhemmed bîn Îdrîs emir yi
 pancas çar serrî yo. Henefî îmam yin

Numan bînî Sabit emir yi (70) serrî yo.
 Malîkî îmam yin Malîk bînî Enes emir
 yi heştê û new seri yo (89) Henbelî

îmam yin Ehmed bînî Henbel o. Emir
 yi 77 serrî yo. Wacîb o her şaxis kî
 muqellîdî neresayo o derecê îctîhadî
 teqlîdê en çarin ra yew bikero. Delîl en

س ح ل ا ن ف ا ل م و ل م ا ل ا ن ن ب و و ف ر م ع ل م

Yanî eger şima nêzanê ehlî îlm ra pers
 bikeri. Yanî çiyeko şima nizanî wacîb
 o ke şima pers bikerî ehlî îlm ra bimusî
 we hem pe amel bikerî xeyrê en çar
 mezheban caîz niyo teqlîdê yin zê
 Mutezîlî, Wuhabî. Şîi çûnkî ehlî bîd'î
 yî.

Ti şu yin ra durî xo merd adirî

Danu tu ezab ko elîm qadirî

مه هت زبون كرامت وليو قججى دب هبش مه دناید
 وهم دب رگك بدين وج همچور غلام لها لاسنة
 واة طمجل : ولي وا صخش وك لها بلاعت نشاوانس
 وتاف صبنى ردقب ناكملأ ودوام ونك عطط رسو
 مه وخوگنوزا ظ فاحه ونك وك بزنو ت ل فغ رگا انگ
 تارردا ص ويب دك نكم وچن دك عصوم وين زى
 ردمغيبو نمه وتبه ونك ريگ نوا ت به لها اغلوي
 دللي كرامت اوليو زقى دينا راوي قى رحيم ع س)

صه

ع س (زمستون ك يفى او من اومين دكف
 زكريا
 زموت سن وج وايا د نيدتاف انا اچراوتر وللي تاف
 وج لها بلاعت را رم وللى : علوم ينيچ اندين
 غيپرب ت باث دكب واي ولي وا وامه كرامكتى
 وع باتن ولوين اچه را و ريغ ني را صدر
 ويا حصن

د نين ح و ح س د ا ر ا ك ن ا ن ا پ و ي ن ي س ح ا و ا .

دب

هت وگشاپ هم وك وا ژافو او ژگ
 ب ل ق ي وشكو زى ريوك ژب

مه هت زبون اثري دعا اسوت يب كش وج لها سنة
 ولو دعد رفاك دك رسول لها ع س) تاف اعد
 ظلموم وبقولا ولو رفا البوا اها دعد رفاك دق وردايش
 عذابى سرا هب هبش وبقول اين وچن دك لها بلاعت
 وما دعاء الرفا اليين لاله دف ضلال وهم يافندي
 وتاف:

دعاه صدهق امجاع حيتي يون وشو ايپ وهم

رلسا

ونش قرآن ز تاف و حصا رس . رشط وبقول شديايب
 اعد : وردش للاح نقي ركش وبقول اعد ب ل ق ,

ل فاغ ودين و اعد ين ريكو وگبنو وق عط رحم و

Hem ti bizan kerametê ewliyan heqq î
 bî şubhe hem dinya de hem mergî ra
 pê. Cumhur ûlemayî ehlî sunnet wel
 cema'atî welî o şexis ko Ellahû Teala
 şinasnayo bî şekk û şubhe bî qederîl
 îmkan we dewam keno taat ser xo
 guneyan ra muhafaza keno nêkweno
 xeflet eger guna ti ra sadir bibo kî
 mûmkîn o çûnkî mehsum niyo zê
 pêxemberan cadi tewbe keno gêreno a
 hetê Ellahû Teala wo. Delîlê kerametî
 ewliyan zaf î înan ra yew qissayê Hz.

Meryem Zekerriyya A.s. a. zimistan
 fekiyê amnan; amnan zî fekiyê
 zimistanî cayê Hz. Meryem de bî.

Zekerriyya A.s. perseno, vano en ça ra
 (kamca ra) to rê yenî? Vana Ellahû
 Teala mi re erşawitî. Melum kî cênî
 nêbenî pêxember sabit bi kî

Hz.Meryem weli ya. We hem keramet
 kî sahabeyan tabî'an ewliyanê ûmmeî
 re we xeyrê yin ra ame meydan nêni
 heddû hesab înkâr kerdişê en piyorîn
 ehmeqî ya.

Ti goş pa meku wa waju o geji

Qelbî yî wuşko zey dereyko beji

Hem ti bizan tesîrê dua esta. Bî şek
 cayê ehlî sünnetî de welew kî duayê
 kafirî bo kî Resulullah a.s. vato duayê

mazlum qebl a; welew kî kafir bo
 emma duayêe kafir qey veradayiş

ezabê yi sera bê şubhe qebl niya
 çûmkî Ellahû Teala vato:

م م ا و
 ع ا
 م
 و

ال ل ه ذ ا ر ي ن ل ا ي ض ي ل ل
 bizan

faydeyê dua sedeqe îcmaen reseno
 merdeyan, ganiyan piya we hem

wendişê qur'anî zî vato esseh şertê
qebul biyayîşê dua wero (team)
helal, yeqîn kerdişî qebulbiyayîşê
duayî, qelb xafil nêbo dua nêkerî bi
gune, qet'î rahim.

ن یف رلئش و قحی و ملاسا وهم وک یجب کمهن و
وقت ریلئد یضفلات ءاع رکبو زی ددهی ووقت
اذنا و دتماق و به ت سد ژام وقر هب هلا بق و دتس رید
وتوبه قارار گبونو و خاباصل وهم سنه اولد
و دمح ءلاص ملاس ژافو . مه هت زیون رلئش
ومند دینیب

ره صخش رزق وخ ونو اگر هچ حرامقو زیپ
رحم راکهنگ وذب و اقشاب وی وکیچ 2 زت عمل
و قنی رحم و غی ص رزق ی ون یا ریغوی ورد
2 و ا ب ج و تبه و پهن و کنونرا هچ ل بپ هج زق لاب
ریخات 2 و تبه ی نهب گارایش ت پته ل لها یلاعت و ا هب
و مشپنی رکن و زبی ری بی ی ب ج و ا و گنورا و در
و کتتش و مشپنی وخ رف و کتتش مطع دطق ءین
رلئش یب ین رلئش و گنو رگالحق دنب دآم وردو
هب رلئو دب هج رگا هوار ی دآ اندش سزنو و الادب
هداع

ری قفو وهم رشطو و تبه دن ری قفو وقت روح و نی رۆک
ریغوی و الای بقول نو . مه هت زیون ظفح
وقت

ن یا و پنج وچ دک رج و قن کللی تا مخسه وی
وقل ذب رس رلئس سر زلم و . دک رلئش
شش دچ

دنا نیدید سفن لام بسن لقع رجح نای قی
دع فادم نید و نمشندن بید رد رج رکبو و عتیزی ین
و ددق دظ فاحم سفن ل تق رحم را وخ و ریغ وخ
هظ فاحم رکبو دق ظ فح لام لام وخ و ریغ وخ
عیاض زفلوی رصیف ین رلئو زلادی دن رلئو بب
عنام زلادی دق فاحمظ بسن نادن رلئو

Vınkerdişê huquqî îslamî nêbo we hem
bi çîko mûmkûn we wextî xeyr û
fazîletî de dua bikero zê secdî wextê
ezan we qamet we bi desmaj we ver bi
qible we dest berz kerdişî tewbe îqrarî
bi guneyan we bi îhlas we hem
sûnnetan ewwel dua de miyandi, peynî
de hemd û selat û selam vajo. Hem ti
bizan her şaxis rizqê xo weno eger çi

heram o wi zî pê heram gunehkar beno.
Mutezîlî vane: heramo xesib rizq yî
niyo, ay yewê bînî yî werdo. Wacîb o
tewbe piyorî guneyan ra çi pîl çi qij bê
texîr kerdiş tewbe bi manayê agerayîş
hetê Ellahû Teala ya bi poşmanî ruknê
tewbeyî hîrî heb î. Guneyan ra dur
kewtiş, poşmanî, xo ver kewtiş, azm û
qetî niyet kerdiş semedê güne
nêkerdişî. Eger heqê benî adem werdu
îade bikero bido ci. Eger wahaî ayî
şinesneno, we îlla bid feqîran. we hem
şert o tewbe nêverdo wexta ke ruh

yenu qirik, wextî xerxere. Hem ti bizan

muhafaze kerdiş en panç çiyoyê kî ci re
vanê kûlîyatî xemse we ya şeş çî ye
vateyo bîn ser her kesî ser lazim î ayî
zî en ê: Dîn, nef, mal, neseb, aqil, irz.
Yanî qey mudafî dîn dişmenanê dîn re
herb bikero. Tawîz nêdo. We hem qey

muhafazeyê nef, qetl û heram ra xo
we xeyrê xo muhafaza bikero. We qey
hifzê mal xo û xeyrê xo fuzulî sarf
nêkero dîzdî nêkeru. We qey
muhafazeyê neseb zîna nêkeru.

بب عنام دق دظ فاحم لقع رمخا كسمراتونرا
 وحركت دلقعب دن ركو : يقظ فح ركندش رخص
 دنای رشفو ولمانس نفازا ركندش زبنازا
 وخرغريخومظفاح ركبو مه هت زبون ویشوكصخ
 راکنا هب ركو وي وكبچ علوم رافصتي نديرازي انژ
 روژو رفض وادي شد تشك فكارين وكحددي ناي وذب
 رفاك يلا وني شد تشك وكين نازي حدون ونديبنوذب
 رافلقديآ وگني زي رجم زلي هتمه زبون وادبچ
 وځمنو رس رشخا نديعت ركندش ماما ناي داپ يش
 وكلداع يك هب رشيتع مكح ركبو وحق ولظمبو
 اظلوځنرا رگبو واوقت وادبچ تعاطا رملي وك
 رشعوي اگري هب رفاك ابنراك حكوملكحاكمن رشيتع
 ويا ژاڤ زهراقشي رشيتع وادبچ وځمنو رس ردي
 رجب ركبي ويا هب وختي يق رجب وعزلي والا
 رگاوقه پرا رين نس وادبچ رجعت هچ يكديق نبا
 رجج تافو مه وادبچ ي ضعب تما رسو رما
 رعموف يهن نع ركنملا ناي رما ركبو وباجبوتان
 ونس ونويه ركبو رځمنو ركبو هوتلنرا رشط
 ناملو يهن وي انويك وچي رارگكفا و طل زبون
 لاثم وبوخ زيدون ژامبرك ريغ وخرافن نا انژ
 وت طلغ و رگكفا طت زبون ومه ژاڤ رشط نيد
 نيماف دك واما دهن رادها وي زارار وك لپ
 فزرانو لاثم زون ژاڤو وييرا شراب وجر وا
 رسخوشو حلاسي وه دتسد وزن واپا نشك واوقدت
 نادهن ذب رځمنو دهان ذب بس لثق وخ رشط
 رني زبون نظب وخ وغابل دك واتافي رپو
 ردتاوت وذك رگا د عطق زبون ردتاوت فبزرانو واشتاف
 ي وذب نبع ي ب ينده

Bibo manî qey muhafazeyê aqil xemr
 ra mûskîratan ra (çiyedo merdim keno
 serxoş) we hereketê bê aqlî ra xo
 bipawo we qey pawitiş irz yanî şeref û
 namusî îftîra kerdişî bi zina ra xo û
 xeyrê xo bipawo. Hem ti bizan yew
 merdimo ke înkâr bikero yew çîko
 me'lum o farztiyê yi dîn ra zê nimaj
 roji farz o yeno kiştîş kufren nê ko
 hedden yanî beno kafir ayê ra yeno
 kiştîş nê ko en zê heddanê binan o.
 Beno kefarete ay gunê zê recmî zanî
 hem ti bizan wacîbo mu'mînan ser
 şer'an tayîn kerdişê îmamî, yanî
 padîşaho adil bi şerî'at huqim bikero
 we heqê mazluman zaliman ra bigero o
 wext wacîb o îtaatê emir yi ko şer'i yo
 eger bibo kafir bi înkarkerdiş huqmanê
 şerîatî ra weya vaju ez ha vera (qarşî)
 şerîatî wacîb o mu'mînan ser yi de
 herb bikerê weya bixebitê qey herb û
 a'zil yi. We îlla eger quwwet ci ra
 nêresneno wacîb o hîcret kerdiş û oca
 ra, çi qeyde kî İbnî Hacer vato:
*We hem wacîb o be'dîkê ûmmet seri
 emrî me'ruf nehyî e'nîl mûnker yanî
 emir bikero bi wacîbetan sûnnetan we
 nehy bikero heraman û mekruhata ra
 şert eno kî o çî ra ganî hol bizan
 meseleya wi bi xo nêzan nimaj bikero
 xeyrê xo ra vajo en nimajê tu xelet o.
 Ena xeta wa ganî tam bizan û hema
 waj. Şerto diyin emîn bibo kî o emrî
 nehyî ra hîna yew zararêko pîl
 nêviraziyeno mesela zano vajo yewî ra
 "şerab meşim" o zî serxoş o sîlahê yi
 ho destî de nano yi wa yi kişen, o
 wexti de en nehyî kerdiş yi benp
 heram; çimkî beno sebebê qetilê xo.
 Şerto hîrin: Bizano ke bi zanê xo yo
 xalib kî o vate yi ay şexsî de tesîr keno
 eger qetî bizan tesîr nêvirazeno û vatişê
 yî beno abes û bê fayde.*

مه وادج ركبوتش يداسفرا امنهترا : وگنو وج وتوا
اسفدوي هذنف وذك رد قح وي وهدن وت رس زلم
شش دج تصفة يدى ركبى وچندك وفساف عنمى
ركبى آيداسفرا ترا وخ ركبى بي الله ترا وخ
چونك

وذك نظ خراب رد قح دأ ركبى وخ ركبى تاقب
نا داسف اجسوسدت رد قح دأ ركبى وخ ركبى
ابجع راشرات اي زورا آيداسف وج ريغ وت ياكج
زت وا وقت بن نهما د تمان رحما امجاع

ركبى

وچندك دأ بديح (ع س) نهما فساف خادل
اقتو

ندينو وهم وادج دظ فاحم خو ركبوت دبيرغا :

جنت

رخت توكو ربح قيو وهدن دك رگا
غذبي -
ناشو

واند شب پ زجاج وذب تديغ رحم وگنون رذابكونرا
ح ق لها غلدم ووزونرا و رد قح ريغ دني ناشو
ق وبتلى هس كديغو يويديب هتازاف تفلرا وناشوب ودر

منعبد

وا اهاد وگنوا . تديغ لاجلو شش وچنرط : 1)
ويكو ويب ملظ ركش وج مكاح رشع وديجويب
ديع دأ ملاظ وفن دق مكح 2) رديگ تشابى رايديم
وباز ويهلا دق عافد ركش ملظ ملاظ دق وك دنا
ونكشن 3) وي ملاعرا ودفى وانو وفن نلاف سك
ديپسو حراقة رم وذك راهج هجوات 3) شتاف عيب
دأ ملاظ دق وك وسنا ريغ هركو وخ ترا هواب
5) رج ويب بقل نيو انشسيرانش ندمال تجي

پ
پنفلو لك نسح نين شپانسانش زجاج وچنريك قى
ريقت وين يعب وي وفن يقكو وانشب ايح هب ركو
وا وگنارا وديوك . وهم هظ فاحم زلام بجيرا ناي
پلمع ملع وخ رف ركبوت وكيچ لپ نفي نيو

هن علوم يك وبقل ويب ومى ت ه

Hem wacîb o fesadî ra nemamet ra dur
kewtiş. O cayo ke fesadî û fitne tede
beno û derheqê yew mu'mînî de xiybet
û neheqî bena, tu ser lazim o şeş heb
çî: 1- Tesdîqê yi nêkerî çimkî fasiqan
men'î yi bikerî a fesadî ra. Ci ra xo

bikerî çûnkî Ellahû Teala ci ra xo keno.
Zan xirabî derheqê ay birayê xo nêkerî
bi vate enî yew zî casustî derheqê ay
birayê xo de nêkerî gelo raşt a yan zûr
a. A fesadî xeyrê xo de hîkayet nêkerî
çimkî ti zî o wext benî fesad fesadî

heram a îcma'en çimkî ay Hebîb A.s.

vato fesad nêşino cennetî. We hem
wacîb o muhafaza xo bikero xiybetî ra.

Xiybet: Vateyo hereketo ke derheqê

yew mu'mînî de kî eger beşna wo pê
aciz beno xiybet heram o. Guneyî
kebaîran ra wo derheqî ehlî îlmî de we
qijan ra yo derheqî xeyrê yin de vateyo

mu'temed ser î. Aybêko yewî de bibo
ti vajî, xiybet o eger yi de çînyê bo
îftîra wo, buhtan o û hîna guna wo.
Xiybet şeş cayan de helal o: 1- Samedê
muhafazeyê şarî eger ti yeqîn bikerî
aybê yewî bivajî ke dima beno hewl
lazim o ke ti ey eyb û qusuran bivajî.
2- Paşt bidî o merdimi ke ardim
wazeno yewî ra qey defekerdişî zulmê
zalimêko teyna neşkeno pê. 3- Yew
alimî ra fetwa wazeno, vano; filankes
xirab o heqeret mi re keno çare çita

wo. 4- Vatişê eybî ey zalim vano qey
însan îbret bigero xo ci ra bipawo. 5-
Ci re bibo leqeb pê yeno şinasnayış
mesela hetta nêvajo Kel Hesên nîno
şinasnayış caîz o ke ti vajî, çûnkî qey
tehkîr niyo. 6- İnsan qey eybanê yi
beşnawo ke heya bikerî guneyan ra
durî bikewo. We hem muhafaza kerdiş

lazim o ucub ra yanî pê
amelanê îlim xo feqîr nêkeru
çiko pîl nêvîno ne me'lum kî
Homê het qe'bul biyo.

ويراكطرا اين راوتش يق شيايد وسنن وسمدعرا
 ناي ره سك بشانو ملع وعلم هم وكوربانل اي پيلتي
 رايدرا وزن وسننرا تحيصن وچ وبقول نكينو شيطو
 د تلپ ريك هب راچي ريك فئاكتر ركبو د لصا وخ
 وي ككلچ وا ري قجرا فاراوا دج ژام سدرامو پ
 حمال ي ساخو هت هت دب تسد خو د سپوشنو دك
 ايند

رخأ ي وي ردمو وبعيون زيدونو د نپ ن بسو ويكو
 ي ونا يپ اتچ ق پتي ونك يوكو ا قثل ذو
 قلب يد فبو ين نشو جئت دا رفينودر وهم لاح
 را حسودي واتشش چين ياديش ةمعن ريغ ق پتي
 حسودي

لاثم وازن واملع ولام وك لهما يلاعت ود ربي ي
 سملون لهما ترا رگ بود بي و دب ملع وم لا هب
 مونو اها واژ هت و ةمعن ري رابك ركبي وگري يا
 دب هم ان وك يچ و لو خراب ون نا راوشن هط بغ
 وهم زلام فحظ خو ركبو مرءرا ناي ك يلداجو وكين
 دق اطراه مس ياش ح ق بلدك دق كو ريغ وخ
 غلوب ركبو ل يپ دت وخ دب زون ياش مه هت ره
 وخ دب عبات رسول لهما رگ بوش سن ة ي
 ووقور هب ةفش و تلم عض مه عبات ف لس رلجت
 ميلح

ي حلاصن وچن دك ريخ اجناق وه تا طب نيد رشبوري
 وه غدت با دفلخا ين دك يا ريفنو وبقول نكين يچكو
 وشن دا ريفنو تا ف بين وچن دك رشن اهاد زون دا اهاد
 وقتادف اهاد وچير ملغ لاح دق ملام ملع لاق يتنا
 د فدن غلام السوطر دن دق املع ال دق نيرا
 صيدور

نا راک نا لاح ريفنو بجمع ون وچن دك نم مل قذي
 مل ردي و من ردي زلاب فوح رشي . ناي وگو ونق
 وي دچ دنفون ترا زيدونو وگو زبونو وازن يپ روح
 خو هب رراو .

Riyakarî ra yanî qey vînayîşî însanî her kes beşnawo îlmê amel mi we kîbir ra yanî pîltî diyar ra ewniyenê însanî ra xo cor vînenî nasîhatê çewî zî qebl nekeno şeytan pê pîltî û kîbîr biyo şeytan. Çareyê kîbîr tefekkur bikero di aslî xo de kî yew çilkekî de awa heqîr ra viraziya wa cayê desmajî ra amo dinya hemalî necasetî yo tim tim pê destê xo pîsî şiweno peyniyê yî zî gêrena bena merdarêko boyin. Nêzano aqîbet yi sebena yew hal yi en qeyde yo pê çita qurretî keno yew kî mîsqalî zerre kîbr û qurretî qelbê yî de bibo nêşino cennet ay verînan dir. We hem xo bipawo hesudî ra hesudî waştîşê çînbîyayîş nîmetî xeyrî ya. Mesela wazeno o îlim û malê ke, Ellahû Teala dayo yew însanî wazeno ci ra bigerî

bidî yi weya bê îlm bê mal bimano. Amma vajo ti o nîmet yi re mubarek bikerî Yarabbî we gorê ayê bidî mi en çîko hewl o xirab niyo enî ra vanê xibte. We hem lazim o hifzê x bikero mîr'a ra yanî mucadeleko nê qey îzhar û musayîşî heqq belkî xeyrê xo mexlub bikero, pîltiyê xo bido zanayîşî. Her hereketê xo de bibo tabî Resulullah (s.e.v) bi girotişê sînnetê yi helîm û waqur û, bi şefqet, mutewazî bi hem tabî selefî salîhîn. Çûnkî xeyr encax dima şiyayîşê yin piyorîn de yo. Yanî ay ke verînan qebl nêkerî çîko vanê

ayê verînan nêvato çûnkî verîn hîna zanayî bî hîna teqwa bî hîna waharî

îlmîhal bî. Teyna alimê îlmîhalî nêbî ûlema'us sudr nîbî belkî ulema'us sudr bê yin ra en enkâr halî verîn o aceb niyo çûnkî;

من مل يقوذ مل يدي ر من يدي رف يبي حور
 م
 yanî: o ko tamê yew çî nevîno
 ci

ra nezano o ko bizano wazeno pê ruhê
xo bi herîno.

هت زورون سد لجم نپرا زاف وش ودری

للهما دونوت مبعن جننوتو حوری

و مه هت زبون و نزلزم وی ره رب و رشرد وک لمامک
دک دق دتاوی رکنش دآ وینیشون وک و نبعی زی
ر دیک بجمع حسد ولمان دماج وشن زا و فینا بی
وچوان بدعج یملا سارا وشم وچن دک هت دتسا
زاف لاجو و خچر نای یب رشردو ره رب وشم وچن دک
وقت رسول لله ما تجی ریا ان دیق ویب و تجی
را

تما یق وطم نک : نای وت ول وکی لمامک د نام وانشه
دک یب رشرد ره رب ه رسو آرتاب نال یلد رام سب
نارافیده تاقش ذب سدبع: اه هت داکا چو وندمن

و کتر بنفنیو روژ دنیم رمزوید

ب یع روژ وین وکد آران دیق

و کم لهانلاد فدننت و رهش عشق دش یلاخ

ناهج رب سمش رینجست و رم وک وچ

ولمان

نای مفاژا دش لهانلاد زرار بزار قشع

ریگو دلاخ گنف

ایند پرا زی سمش رینجی زی ولمان وه اچ

گنثب؟

لهانلاد یلاعات ام ون تلافیرا رای شه رکوقح

دبام شیداید لطاب رام ودر رکو وعشردب وپر

اسوملا وندمشدن نیون ولعجب رکو رحبمه سعید

لاولین وارخالین

یمان

Ti zurûn meclîs yin ra zaf şû durî

Ellah dînû to ne'îm cennetû hûrî

We hem ti bizan to rî lazimo yew
rehber û mûrşîdêko kâmil kî qey tedavî
kerdişî ay neweşîyanê to yê me'newî
zê kîbir, u'cub, hesudê.

Mewlana Camî vano: Ez nevana; bê
çuwa (deynek) en rayîrê îslamî ra
meşo, çûnkî tede estî zaf çal û çuxur;
yanî bê mûrşîd û rehber meşo çûnkî;
zemanê Resullah ra hetta ewroyî en

qeyde biyo çewî zî pê xo neresawo
merteba, we hetta qiyamet zî dewam
keno. Yanî tu welîyêko kâmil ma
neşnawito kî bê mûrşîd û rehber resayo
a merteba. En delîl ma re bes ê en ra
zêde vatiş beno abes ha ti vanê eka de
çew nemendo

Kori nîvînû roj di mîn nîmrojîdi

Eybî roji nîyu ay kori en qeydi

*Mego ehlê dilan reftend O şehre eşq
şod xalî*

*Cihan por Şemsê Tebrîz est o merdê ku
çû Mewlana?*

*Mewaj şîyo ehlî qelbî zerê bajarê aşq
gêro xalî veng*

*Dinya pîr a zê Şemsê Tîbrîzî zê
Mewlana ho ça bi veng?*

Ellahû Teala ma hewnê xefletî ra
hîşyar bikero heqê ma bido diyayîş ma
batilî ra dur bikero şuur bido piyorê
îslaman; dişmenanê dîn mexlub bikero
bî hûrmetî seyyîdîl ewwelîne wel
axirîn.

AMÎN.

3. 2. Transkrîpsîyanê Metnê Mewlîdî

مول ودا زراك ي
مسب الله محرلان ميحرلا
الله مون قه-لاخ ام- يلهوم
مه ميظع و مه ميرك و مه ميحر

بي بي دتس مدركو دل نب بي
بي بي بوح دآد بي بط دآد مآم
يا

دمح رك شو حدم و مترخفاو دم
رب ام ي ر ذاو جل ال ابالت م م

ي ام درك ا متي دمحا ح ي بب
دان بي د آرس لو د آ طب ي بب

وا لو سرو كو رس پور ايه- بنا
در ب لدا آ ايه- لو ايه- فصاء

د زوي ژور كو من ور- لدبرو
ملاع روين ري- يا ورونا و
وپدر

دق طاخره ب دآد بوت ي لو- بق
قرغ ارنا فوط صلاحه ب نوح لو- سر

زميهاربا د ردا- غدورمن- ادر
هب د زوي چخبكي قنچ د رونا در

MEWLÛDÎ ZAZAKÎ

Bîsmîllahîr-rahmanîr-rahîm

Ellah, nûmê xaliqê mawo 'elîm

Hem 'ezîm û hem kerîm û hem rehîm

Ma pê yi dest kerdi mewlîdî nebî
Ay hebîbî, ay tebîbî, ay ummî

Hemd û şukr û medh û fexrî tim
dewam
Rebbî ma rî zul-celalî bît-temam

Yi ma kerdê ummetê Ehmed hebîb
Ay nebîyî, ay resûlî, ay tebîb

O resûl ku serwerî pîyor enbîya
Dilberî ay ewlîya û eşfiya

Wi zê yo ruej ku munewwer dilber û
Pîyorê 'âlem nûrî yi ra enwer û

Qey xatîr yi tewbey Âdem bi qebûl
Gerqê tûfan ra xelaş bi Nûh Resûl

Îbrahîm rî adirî Nemrûd gedar
Bi zê yo baxçe ke cennet nûridar

د روناړيې هيفافي نرادو رب
مه تا بن و لگ نادير ب - تعمر

Nûrî yi ra fayde yînen dar û ber
Hem nebat û gul û reyhûn mu'teber

ام روت فاژ دلوم دمحا لوم - سر
د ب ترمى الله ته فازلوم - بق

Ma tu rî vaj mewlîdî Eḥmed Resûl
Mertebê yi Ellah hetî zâf qebûl

د نعم دلوم ف صوو و حدم حأم د
اقوشت ميطعت شدرک لجمأى

Ma'ney mewlîd weşf û medhî Eḥmedî
Yatiş û te'zîmikerdiş emcedî

وگشدرک درادوش ف شعب اف صو
شد يامو ا دي انا اي - نداو - فجا

Gueşdarî kerdiş û bi eşq û şefa
Ûmeyîş yi ena dunya wa cefa

كئوركب راكنا وكم انوم و
وگشراد ف صو دي د لوه ناسق

Kûm ku înkâr bikerû ay mewlîdî
Gueşdarî weşfê yi hol û en qeydî

وا دن نزاو رادشوگ ف صو لوسر
ةوح - ربم غي پنك ين لو ب ق

O nîwazen gueşdarî weşfî Resûl
Ḥurmetî Pêgemberî nîken qebûl

وگش ي يا و هم او و ك زاف و او لاطب
وچد كن و اناط يش رد و يب ق هال

Gueş yi wa mekuw, wa vajû o beṭal
Çunkî o şeytanî dir bîyû heyal

امى قهوش و ژور مت مت دوما
محمود و حم مد واليسالم
دمحاو

Hîyî ma şew û ruej tim-tim dewam
Eḥmed û Meḥmud, Muḥemmed
wesselam

گر هتا بلب ف شاع غاب لامج
د ب صاقل و اسل - امل د ا هفال

Ger ti bulbul aşiqê bağî cemal,
Bid şelatû weşelamî, ey heyal.

(أنوئد بيم ق لخرن ولا صلا هيلع ابوب مغيب
ملا سلوا)

وزبن لوا ولخحق هلا
رون ربغمبيوام يب هـ ب تشبا

بي وارفتن ي چلخحق لـ با
قلاخ ام يت فان دحاو حأد

ت شاقو ق لخر وريك ك قولخمز- يزع
دي ته ريش نفوب وب حمز- يمت

ق لخر درك رون دمخارورسي
ديس قولخخم ويند ير ربه هري

ه عبرون اريبي ت شارفا ملق
مه وباجج مه ك نلام وأ بـ بس

نبي امدولح متيز شرع- يظعم
ويدر د حور قنج و خزرچ م يمع

شرع هوك ي توقايوي فاز ريبك
ميين دي هاروج زارون ريب- شب

د وارون دآب ي بچ اد هوجر
وجره هارهب يوك لي پورسرر

جنوه اررونوا ت شارفا ت شه ملك
ارني قوين قلمح شرعلا لگك

ENÛ MEBĤEŞ XELQÊ NÛRÎ
PÊĜEMBER (‘Eleyhî Şelatû
Wesselam)

Bizûnê ewwelî mexlûqî îlah
Nûrî Pêğemberî maw bêştîbah

Yi wa yer çinêy mexlûqêk ebed
Xaliqî ma tēnay; waḥid, eḥed

Waştî xelqî kero mexlûqêk ’ezîz
Yi hetî şîrin bû meḥbûb û temîz

Xelqî kerdi nûrî Eḥmed serwerî
Seyyîdî mexlûqê pîyorin, rehberî

Badê o nûr yi ra yiraştî qelem
Hem ḥîcab û hem melaîk o sebeb

Yin dima lewḥo temîz, ’erşî ’ezîm
Pîyori rûḥî, cennet û berzex ’emîm

‘Erş yi bi yo yaqutêko zaf kebîr
Mîynî yi bi cewher ez nûrî beşîr

Awê nûrî ay ḥebîb da cewhere
Cewher bi beḥrêko pîl serwere

Hûncî aw nûr ra yiraştî heşt melek
Yin ra yûnî Ḥemletul-’erşî gelek

وي ف ازو كيوه قدشب لخلق درك
توك نب دأ درحب قدشب و درس

Yo hewayko zaf bi şiddet xelq kerd
Koti bîn ay behrî bi şiddet û serd

اررب رقا زاي كف مهو دخان
فك ي هب ضراً و ناخذ هب امسان

Behrî ra yirazyâ kef û hem dûxan
Kef' yi bi 'erq û dûxan bi asîman

قدش دوه اد آ و آ مه
دردآ م يحج اي زارقره هوا

Şiddetî heway da a aw, hem hewa
Adirî ceħîm yirazyâ her weha

ح د لمة ارقي د ب اسحب
د رب مغني پارام د ب ات - مع ب بي
رون

Bêheddi melêk yirazyê bêhîsab
Nûrî Pêgemberî ma ra bê 'îtab

د كيت ضرأرس تدابع كين ماود
د كيت دنو مزأ تدابع كين امتم

Tikê erqî ser îbadet kên dewam
Tikê ezmûn di îbadet kên tamam

ساقچفنيك ات سأتاب - نوزيس
ي پرون دمحا اندسرتاق قبتاد

Çiqas fêkî esta, sebze û nebat
Pê nûrî Eħmêd rasena qat bi qat

هصلاح لخلق ف لخوا درك پي پلي ل
وأ ب ج يوب وربلك نريش - لخي لـ

Xulaşa, xaliq o, xelq kerd pîl û pîl
O hebbîb û dilber û şîrin xelîl

شعق يرون اريي كلگ ل د نرب
عايدنا عايد فصان ي - نموم

Eşq û nûrî yi ra gelek dilbirîn
Enbîya û eşfîya û mumînîn

مه كلگ د ف صوي اقتو اولواع
دندم ري حدم ري اي - فصاء

Hem gelek weşfî yi yatû ewlîya
Mend muħeyyer medhî yi di eşfîya

وچد كن ل صأ يچره وأودمحا
مه ب ي بچ مه سرول جمأد

Çunkî eşlî her çî wo o Eħmedi
Hem ħebîb û hem resûl û emcedi

وش ژور صوفى فاژ دوما
طق صلاح دن ين بات ژورا - يقم

Şew û rueji weşfî yi vajî dewam
Qeṭ xelaş nêbenî ta ruejî qîyam

دآر ب ي بچ ن سحار كبر بوح ناجو
ؤدحج قنس ي رگب دآ وچان

Ay ħebîb ra ħes biker bi rûĥ û can
Ceħde û sunnet yi bigir ey ciwan

رگته ل بلبق شاع غاب لامج
صاقل واصل - امل دأقھال
د ب

Ger ti bulbul aşiqê baġî cernal
Bid şelatû weselamî, ey heyal

ENÛ BEĤŞÎ NEQLÎ NÛRÎ HETÎ
ECDADÛN ĤEBÎBÎ YO

(وناث حبل قنرون ته اده اجدنو اب ي بچ)

درك ته ياور عكب راب - حلالا د راي ي
وي وراته يوك ح - يحص تاقى

Kerd rîwayet Ka'bul-Eħbar, yarî yi
Yo rîwayetko şehîĥ û ẓatê yi

تافات قولاخقى ضراً س - عام
شاوت قلاخ ريك داند شور مچون ام

Ẓatû: Weqta xaliqî `erḍ û sema

Waşt xelq ker rueşnayê çimûnî ma

دآلوسر رايب واي ند هوجلا
دادتقم عاي بنا - شه تحمم

Ay resûlî bîyarû dunya lacerem
Muqtedayê enbîyayê muĥteşem

قلخ درك هدا باب ري - شب
رون ريم غي پرداس - تعمير

Xelqi kerd Ademî babî beşer
Nûrî Pêgember resa yi mu`teber

هلمش دا نيم چمون ي دي د زى ژور
رون ژورون ي را هچو — قرا

Şu'le da mîyn çimûnî yi d zê ruejî
Nûrî ruejî nûrî yi raw çi vajî

اريي دن في پردت ريس د نيك لىمك
رون سمحا فازد يمدآ لىمك

Yi ra pê vîndertî seyr kenî melek
Nûrî Eħmed Ademî di zaf, gelek

د نم ي حمردآ فا — يركايم
يق اندم ي پد د تر دن فايناي ميحر

Mend muħeyyer Âdemi va: Ya kerîm
Qey min a pey vînderti îñ, ya reħîm

قلاخ افريس كن يرون ب — ي بح
ت شاپاروت د زأ ژقان — يدأب

Xaliqî va: Seyr kenî nûrî ħebîb
Paştî tu ra ez yi vejena, edîb

وأب ي بح و وربلد نريش ويند- ير
مهري سيني نيلوا يرخآن

O ħebîb û dilber û şîrin pîyorîn
Hem reîsî ewwelîn û axirîn

افدمدآ زأ انزاو قبن ي و—نر
دقوك ب لىق هون ذب قحار و ورسر

Ademî va: Ez wazena biyînî nûr
Qey ku qelb mi biyînû raħet, surûr

ادى قلاخ شه ياندي قسمدآبى
اد علاص ي پد و ميادرا هممى

Xaliqî dayînayîş bi Ademî
Da şelati pê îmûn ardi hemî

افح وارا ي نوزب قميقي روسنى
د لسن رام و لائق مغي پبيري

Va Hewa ra: Bizûnî qîymet nûrî
Neslê ma ra o layiq pêgemberî

ات قوت و ك محري داد ژل احوا
شه يش رون هس د راوح د داد هوا

Weqta koti reħmê dadî laj Hewa
Şîşî, nûr şî rîy Hewa Dadî weha

نیش موأ ای نداب فیک ورسور
رون دمحا اچری دیی هب هظور

Şîşi ûme dunya bi keyf û surûr
Nûrî Eḥmed çarê yi di bi zuhûr

دمدآ تافا میقە درون وزببن
وچد کن درون رخآر بدمغی پمزنون

Ademî ya: Qîymetî nûrî bizûn
Çunkî nûrî pêgembêr axirzemûn

زت دلوروخ وکبصە ی زین و
وا حاکن درکب نونە یج وزیمت

Tiz weled xo r bik weşîyyet, nîz û
Wa nîkeḥ bikerî cinyûn temîzû

نور رسا عبد طلال بـ
دن سید نرمه یحج خالصه
نیموشه بقرق

Xulaşa nûr resa 'Ebdulmuṭelîb
Mîyn qureyşûn di reîs û hem ḥebîb

اتە قورافنە براقین درک عداە
یق رتاخرون نە بیی لوبقم ره اهو

Weqta yarûn niyarên kerdî du'a
Qey xatir nûr bînî meqbûl her weha

اری یی پوآرون موأ م تلابما
اسرد ب عهال ب اب ههش كك ارم

Yi ra pey, o nûri ûme bi t-temam
Resa 'Ebdullah, babî şahî kîram

وملاعن لهأ باتك د آ زم نو
زود نندن وأرون دمحا مه وي ع

'Alimûn ehlî kitabî ay zemûn,
Zûnênî o nûrî Eḥmed, hem 'eyûn

د تافوآرون دبغه اللون د آ دوسر
دیین ام یی لاطب ونب لو لم

Yatî: O nûr 'Ebdullah nîyû, ay Resûl
Dînî ma pê yi betal benû melûl

لاطبوا نك پوت يتسر پي رفاك
موك لوبق كين بنولها ردأي

O beṭal ken putperestî, kafirî
Kûm qebûl nik, benû ehlî adirî

رون موأ اسراكاپ هـنمأ
يكن ي بهومه هـد ي فع هـنم قوم

Nûri ûmi resa paka Amîne
Kênê Weheb, hem 'effî, mûqîne

وأ بهو ديس ين ب هـزتر
يلسن ي اكاپ لوبق ي ب هـبش

O Weheb seyyîdî Benî Zuhrete
Neslê yi pak a, qebûl, bêşubhete

وأ لوسرداداروخ ب ب انت
ين ارب ين د او دودوصقم د نمو

O resûl dadî xo ra bibi têna
Nê bira nê wayî, meqşûd û muna

هترگلببل شاع غاب لامج
صاقل و اسل امل د اقله لا
دب

Ger ti bulbul aşiqê bağî cemal
Bid şelatû weselamî, ey heyal

(وناث حب دلاور به مغني پما هـيلع ةلا صلاملا سلاو)

ENÛ BEHŞÎ WELADETÎ
PÊĞEMBERÎ MA ('Eleyhî Şelatû
Wesselam)

وگيرادش كب هـت ةدلاو و سرل
يروت ژافي از و ديلك شب لو- بق

Gueşdarî bik ti weladetî Resûl

Tu rî vajî ez bi şeklêko qebûl

ات قوتوك لمح دادوخ ري- شب
فازع اموا قمل د نوديم ري- بخ

Weqta koti hemlê dadî xo beşîr
Zaf elamet ûmê meydûn, bi xebîr

حيووني مكة لابت ماما-

A şewi d heyyûnûn Mekke bitemam
Ya: Koti rehmê dadî xo o humam

محر دادخ و امهوام شآود

افكت و

Hem çiqas textî mulûkûn estî zaf
Pîyorî paştser kotî war, bêxîlaf

مه ساقچتخت و كولد ت ساف از
يروب شابتيتي و كرس راوه ي ب ف لاخ

اپديش تڤخ ترس پوير يريديك لالا
واژور لالا دنم ونزحاب لالام

Padîşey ser textî pîyore gêrê lal
O ruej lal mendî ba huzn û melal

د نوويج قرشم د شحو دزاقا پ رځ
پ رځ آي سم و قرش د ابيب

Heywûnî meşriqî weşî yazdê gerb
Ayê xerbî ûmê şerqi bi edeb

دژموي نودوي ي ب ن ي وقوز افص
ق ي و ك و ن ي ا ي ن د م ح ا - ص م ط ي ف

Mijdûnî dûn yobînî zewq û şefa
Qey ku yenû dunya Ehed, Muştefa

ي لم ح د داد دنم نو د مشأ دي جم
هنما طق د دي نزوي ت م ح د ش ي د

Hemley dadî d' mendi new aşmî mecîd
Amîna qeş nêdî yo zehmet şedîd

ومه د لمح قادوخ داد - تجمب ه
الهدب ع باب اف و درك آه و - ه

Hemû hemlê dadî xo dib muctebah
'Ebdullah babî wefat kerd ah û ah

اقت د كلامو مي تي دنم - ي ب ح ب
اي هلا درد ن م ب ر و ه ت - ي ب ط ب

Ya melaketûn: Yetîm mendi hebîb,
Ya îlahî, derdi mendûr ti tebîb

از افاظ فاح عمين مت دوما
يق ب ج ي ب و خ د م ح لا - س ل ا و م

Ya: Ez a hafîz, mu'îni tim, dewam
Qey hebîbî xo Muhammed wesselam

همه ملاع هم فرته شادق - ي ب ح ب
واسد ي ن ر و ر پ ت ع م ل د - ي د ا ب

Heme 'âlem mi viraşti qey hebîb
O reîs û mu'teber û dil-edîb

كرد ابيد رجن ستي
مزع نو د ق هاش ا م س ت ي ش ا و د
مه د ا

A şewid kerdî a berî cennetî
Hem ayê ezmûn qey şahî ummetî

هنمآ تا فآتا قوشش مشآبي امت
د نوه دم اقي لمحت و مـ نـ لـ اـ رـ يـ خ

Amîna yat: Weqta şeş aşm bî tamam
Hûnî mid va “Hemlî tu xeyru’l-enam”

ارم افنومي ي حم مـ سو
و نـ و قـ و لـ خـ مـ و ا و د مـ حـ ا د نـ و ه
ل ض ف ا

Hûnd mi ra va “Nûmê yi Muḥemmed û
Efdelî mexlûqûn o, o Eḥmed û

نآ يلاح و خ چواري ژافم مرحة
نـ يـ كـ يـ دـ و سـ حـ فـ ا كـ يـ رـ هـ نـ تـ مـ اـ يـ

En ḥalî xo çew ra meḥaj ḥurmeti
Ken’ ḥesûdî kafîrî şah ummeti”

وقن زأ اي فانيت ت قود - تدلاو
يـ نـ دـ رـ و جـ دـ نـ فـ بـ يـ نـ يـ جـ دـ اـ يـ تـ عـ اـ سـ

Yûna: Ez tēna b’ya weqt weladetî
Nê cûmêrd bi nê cinî ay sa’etî

نم دديك تو صوب جمع خدر جود
و ر ژ و د قـ بـ نـ شـ رـ تـ اـ سـ و ا ز ا و ا د ي قـ

Mi dî yew şewtêk ’eceb ḥucrê xo di
Ruej duşenbi tersawa ez o qeydî

د زوي پلي اري طصبي اد ب لق نم
ا ر تـ اـ يـ ژـ فـ و سـ رـ تـ زـ لـ و پـ رـ جـ بـ دـ نـ

Zê yo pêl tēyra şipî da qelbî min

Tera vejya ters û lerz pîyor bedên

زأ اوواين برشت وكي دز شتي
زأ نـ و شـ يـ تـ اـ يـ قـ تـ مـ شـ ا نـ مـ بـ رـ كـ تـ يـ

Ez ûnîyawa, şerbetêko zê şitî
Ez têşûn bîya aşimit min kurbetî

ارنم جمعوك يرون اي ژي قري شك
رـ و نـ دـ مـ حـ ا حـ مـ مـ دـ و هـ شـ يـ بـ كـ رـ

Mi ra vejîya nûrêko ’eceb keşîr
Nûrî Eḥmed, Meḥmudî, şahî kebîr

نم يددن چي چني ف يكر ددك ف ازازف
نـ مـ دـ قـ ا فـ يـ لـ سـ نـ دـ ا فـ ا نـ مـ لـ ا د بـ عـ

Mi dî çend cinî ke derg bî zafî-zafî
Mi va qey yi neslê ay ’Ebdulmenaf

رود نم تـشن ور پود رای بدأ
نم افان ارچ دموأ ای جـعللب

Dowrî min nişt rû pîyori ba edeb
Mi ya “En ça ra ûmê ya lel-’eceb?”

افویداما ای سآ یـچنی فاندو-عـر
زوی میرمدادی سی ع ی-نوزب

Ya “Ena yo Asye, cinê Fîr’ewnî
Yo zî Meryem, dadî Îsay, bizûnî

جـذبی بی نی یز حود رجن خـتی
قی رشتی هـش فـأ مـستی دـأ
أومی

Ay cinî bînî zî hûrî cennet î
Ûmê, qey teşrîfî şahî ummet î

نم ددرکدار ومن ضراً سآومندا
یو کپیأ و دندر! لاد امگد بن

Mi dî kerd ra mîyûnî ’erd û asîman
Yo îpek, rind û delalî bêguman

نم دد تـردن قی ار او هـی مودرم
تـسد دنی یـسمنی دندر مد مـدی

Mi dî yîndertî hewa ra merdumî
Dest yinid mesînî rindî, dem demî

زأ دوان وی وک یـقرأ فـاز لـلاد
دوب دی دز کـسمو دـأ ربـنع اقل

Ez dûna yo areqêko zaf delal
Buyê yi zê misk û ’enber, ey heyal

موأوی فر وریط قاردرمزروقن
یـزنی ارتوقای دـأ و— بصر
لپ

Ûme yo ref teyrûn, zumrudir aw neqûr
Pêlî yin zî yaqutî ra, ey şebûr

یـمچ نم یـب هـأ دـد قـر شم برغو
نأ هـه یـق مرحتی هـش رـعب

Çimî mi bî a, mi dî meşriq û xerb
En heme qey hürmetê şahî ’ereb

دـد دـریه ریاباق وی دقرش رغو یـب
زوی دریس قـدبعك رـعب بر

Di-hîri beyraqî, yo şerqid yo gerb
Yo zî serî Kâbe di, fexrî ’ereb

نعم يدين اواندوأي يين نيم
ويدر دايند ونب مکاح ييد نيمأ

هنمأ تا فزأ اتورگش سد
هم يين تادوخ ف ج ندي و قد تده

دريم هب ظحلأه وأ هاش نيمأ
موأ ايد ندي مش رف هب مزني

هترگد بيل شاعق غاب لامج
صاقل واصل امل دأ هفال
دب

(أنو ث حب واد حرم)

ويدر ملاع ييد شد ياموأي هب اش
ق شع و هبذج ار پوند ير اقباب حرم

اب حرم لوأ قولا خم دوت
دادتقم ءاي بنا ويند ير دوت

اب حرم دارود اندش نومچ ام
اب حرم دأ دررند وند و مرد ما

اب حرم دأ حور ناج يملع
اب حرم دأ درد مهملمرق شع ي

اب حرم دأ ملاع رت ربهري
اب حرم دأ رنو ي لوأ رسوري

Manê yi ena wa: O dño mubîn
Pîyorê dunyad benû hâkim, pê emîn

Amîna yat: Ez girewta şîddefî
Mi teni xo dab cinyû bi dîqqetî

Mî rî bi a lehza o şahi, emîn
Ûmi dunya, pê muşerref bi zemîn

Ger ti bulbul aşiqê bağî cemal
Bid şelatû weselamî, ey heyal

ENÎ BEHŞÎ MERHEBA W'

Pîyori 'âlem pê ûmeyîş yi bi şa
Eşq û cezbe ra pîyorin ya: Merheba

Merheba, ewwelî mexlûqûn ti yî
Muqtedayê enbîya pîyorin ti yî

Merheba, ey rueşnayê çimûnî ma
Merheba, ey derdûnî r dermûnî ma

Merheba, ey rûh û canî 'alemî
Merheba, ey derdî eşqîr melhem î

Merheba, ey 'alemîr ti rehber î
Merheba, ey ewlîyûnîr serwer î

اب حرم دأعشق ورتاد - بور
اب حرم داهت د رام ف از ب - تعمر

Merheba, ey aşiqî tu dar û ber
Merheba, ey ti ma rî zaf mu'teber

اب حرم دأدتقمی ژورق-ماید -
اب حرم رپمغی پرندو هت اسمام

Merheba, ey muqteday ruejî qîyam
Merheba, pêgemberûn rî ti îmam

اب حرم ب حاص وکد تعافش - پیل
اب حرم شعیق هتر-نولد بلب لگی

Merheba, şahîb şefa'etko pîl î
Merheba, eşqî bulbulûn rî ti gul î

اب حرم شعیقاروت-گی یری لالا
ووش ژور ف صوفوتونی ل لامدب

Merheba, eşqî tu ra yi geyrê lal
Şew û ruej weşfûn tu vûnî bêmelal

اب حرم دأ اراد ک شورب خامودر
ت قوت قرفا کدرارای رپ-لدی

Merheba, ey dara wişk berma xo ri
Weqto firqet kerdi yara dilberi

دأشونی أمتا - خایر
د درقین دأهش رید بک حرمبا
هت ام دراوه

Merheba, ey şûnê ummeta axîr
Ti ma ward nêverdî, ey şahî kebîr

اب حرم د رپمغی پر خا مزمان
هت تعافش د کب د رام نامملا

Merheba, pêgemberî axirzeman
Ti şefa'et biki ma rî, el-eman

اب حرم دأ ام د راکهن گ لند ی
رید ب جوت چيون د رام و ی ل یلد

Merheba, ey ma gunehkarî zelîl
Ĝeyrî hub tu çin û ma rî yo delîl

حرمبا دأ ح برت ام ت سم والل
هلاو ناریدج اب ن زح لامل

Merheba, ey hubb tu ra ma mest û lal
Walehû heyranû ba huzn û melal

ابحرم دأ درد اذم درد نم-د
دق ت عافش کبن دحاو دمو دحا

Merheba, ey derdimend a derdimend
Bik şefa'et qey nûmê Waḥid, Eḥed

گرگ و فاع هتوون نی ام لاس ای م
دق رتاح آی سر درو ههش مارک

Ti efû ker gunûnî ma, ya selam
Qey xatir ay serverî, şahî kîram

رتاخذق نو مونوخ ولوه ای هلا
ارام رکروود نو طیش سی پها هو

Qey xatir nûmûn xoy holûn, ya îlah
Ma ra dur kir şeytûnî pîs, ah û ah

هترگ لببل شاعق غاب لامج
دب صالاولیس امل دأ هقال

Ger ti bulbul aşiqê bağî cemal
Bid şelatû weselamî, ey heyal

(أنث حب وام عدلاو دعب)

ENÛ BEḤŞÎ MA BE'DÎ WELADET'

هنمأ فوان ی تا فبکوش-رین
وأ هب ای جلا مهلم ر-بودرین

Amîna yûna bi yatêko şîrîn
O bi îlac, melhemî derd û birîn

موأ ضرا هشرس هجس نیما
هد دروخذ ت شک ی دد ار فاب نی

Ûmê 'erdî seri şî secdi Emîn
Hur di giştî xo dey rayî bi eyîn

قراشانود اذکله دحاو دحا
دزوالی پت شارف داق لاق دمص

Îşaret dûn kî îlah waḥid, eḥed
O zî pîl yiraştû ay xaliq şemed

امدوی گروه سپی ار-نومزا
موأ تورگ درک د رود ارموا

Dima yo horêk sipî, ezmûni ra
Ûmi girewt kerdi durî o mi ra

وصکت مؤافی دریب قرش و رغب
دریس و رهب بزندهش ربع

Şewtêk ûme ya: Biçarnên şerq û gerb
Seyrî behrû bizûnî şahê 'ereb

و پاران یری ژاڤف صومون ی
و تروص داندعم مسرو مسج ی

Pîyorini ra vajî wefş û nûmê yi
Şûret û mana û resm û cismê yi

دمون ی وی رف کوهام نکوحم
و کرشمن و ورفاک بولغم نک

Nûmê yi, yo Maḥî yo, kufr meḥw ken
Muşrîkûn û kafîrûn meglûbi ken

فاز نومو شین درآ هشو مارک
دنیوی سابلوک سپی لابت ماما

Zaf zemûn nişi ardi şahî kîram
Mîynî yo lîbasko sipî bitemam

ارؤلؤل یریه مڤیت ده ی - سدت
فمڤتی ن صرة رف مڤتی ربح یوزن بویه

Lu'luî ra hîri meftê hey yi dest
Meftê nuşrêt, meftê ribḥ, yoz
nubuwwet

و ک یروه دب یجنه رگوت لمحأ
شلی ب ن و رانی جمأ
اهلأ

Hewrêkî bîn hûncî girewt Eḥmedî
Deha pîlib, nûranî û emcedî

و ک تو ص ف ا ز اری و نی مه ب جمع
د جنوه تورگ درب واهش برع

Şewtêko zaf yi ra yenû, hem 'eceb
Hûncî girewt berdî o şahê 'ereb

اقدنراچب نأ م ب کرارشق بر-غو
و پلخم ی رف و و اتب رک ب جمع ب

Ya: Biçarnên en mubarek şerq û gerb
Pîyor' mexlûq wa teberruk bib 'eceb

یریه ننتی مؤای تشن ژبالاد
تش پی پ مسرب ک سم ی آپشل

Hîri tenî ûmê şit bejna delal
Pişti pê birsim û misk ey şepal

ب لقي قشركد ف طلب وزاين
درك تمكحرو و ملعرس ارفنز

Qelb yi şeq kerdi bi luţf û niyaz
Kerdî pirr hîkmet û îlm û serfiraz

درك رپ ندامل قع ةوسق
درك ب لق هاش أمستي
مهر

Kerdî pirr îman û eql û quwwetî
Muhri kerdi qelbi şahî ummetî

افكل گين و دژم رن يا يـعبات
هلى نوميا عرش يروت يعناق

Ya: Gelek mijdûnî ayinir tabî' î
Ehlî îmûn şer'î tu rî qanî' î

ك يايوت ان شن سن يـرـ فاكرداي
ي فيذن وأراج يره رداقي

Ay kî tu nişnasnî kafîr' adir î
Yi yînên o ca qehrî Qadir î

أوهم دين ان سنة هرك أوتـمـيز
ارورسم خمت انونوزب زيز عدا

Ûme dunya sunnet kerdi û temîz
Mesrûren, mextûnen, bizûn, ey 'ezîz

دزم ب جمع كروي پى بـ لطملاذبع
اقأن وژلا هم ف از ولي پى بـ يدا

Mend 'eceb pîrîk yi 'Ebdulmuţelîb
Ya: Enû lajî mi zaf pîl û edîb

مخلوق و همه لابت مام
رسودر
متى فرس الصاةل والسامل

Serwerî mexlûqûn heme bît-temam
Tim yi ser bû eşşelatû wesselam

فشق مكد أوهم دين احبـيب
درك ح لـ دأ طيبب تـ قو
ك شمى التى

Weqt şefêq Mekked ûme dunya hebîb
Muşkîlatî kerdi helli ay ţebîb

اريا وأت قوره دوش وـ لوبقم فـاز
اعد دىي لاوبقمه يـب فـلاخ

Ay ra o weqt her şewid meqbûl o zaf
Du'a yi di qebûl a, hem bêxîlaf

د نيس هوأ اي نندرك نكر يظلف -
ودل اف جال رب فري-ع
أ

Senî ûme dunya kerd zikrî leţîf
Ewwelî ya celal û rebbî refî'

تبيك فون الله التوب ب- يبحاف
اتقوا ريداد هب وأهش و ب يدأ

Tikê yûn "Allahû ekber" ya hebîb
Veqta dadî ra bi o şahî edîb

أسردق لاخلت واپار- يرتاخ
كهرفاكون في في لي را
هل

A serrid, xalîq pawit xatîr yi ra
Ehlî Mekke kafirûnî filî ra

بأحصاً ل يفادرك جهويم يئبعك
الله ي بزوريزر دريك دنبيئي

Eşhabî Fîl kerd hucûmî Kabeyî
Ellah yi zîr û zeber kerd, bendeî

ريي اين نيب ينيب يدبع- فاكرو
ي ي چني دريك چونيك قلاخ ورداق

Yi ra nibîn bînî 'ebdî kafirû
Yi çî nîkerd, çunkî xaliq qadir û

ي نديوع دو مه - سحاب
ام ژا فاد يتراد بب موحتي
ووش ژور

Hurmetî yi nînû 'edd û hem hîsab
Şew û rueji ma vajî, bêirtîyab

حور ن يجو ولام كلم پور انفاء
د آرب ي بجل يلدور بهر ده

Rûh û cûn, mal û mulkî pîyor fîda
Ay hebîb rî delîl û rehber Huda

كبت عافش هت رامورژی مايق
امد راکهن گل يلد مت مت ماود

Bik şefa'et ti ma rî rueji qîyam
Ma gunehkarî zelfîl, tim-tim, dewam

هترگل بلبق شاع غاب لامج
دبصاقل واليس امل د اقله

Ger ti bulbul aşiqê bağî cemal

Bid şelatû weselamî, ey heval

(أنوژد حېم ف صوبه پېچ مه اعد)

د آ سرول د آ پېچ رسور
شعق حبتو نېولق برادگر

ف صوت دز نودد کسم وایوب شو
شد تاقې پېن ونه دق پېچنو پې شو

دز جمعوت ددیز د آ پور ایه- بنا
ض یفرون یکناروت پویر ایلوا

وچکنې هت ماما ق لطم ره پهرې
رنوید بنا رنوید لوا رویدې

وز جمع لې پیروت نارق یرکم
دهی ادركت وروي د آ رب لارحیم

مکحې مناقوات ت قوما یق
پې پې ددع رخ نندسانش صاخ ماعو

وكموك وڅوي فدا تو اړې ر- فاكو
موك ونب او د جوڅب ی وردآ

قلاخ فاد پېچیل قع ملت
سح پدركین انا ارایه ندمهم

ENÛ MEBĤEŞ_WEŞFÊ ĤEBÎBÎ,
HEM DU'A

Ay resûl î, ay ĥebîb î, serwer î
Eşq û ĥubb tu benû qelb ra kederî

Weşfi tu zê miskî dîno buya weş
Pê vatiş nîqedyeno pê pûnc û şeş

Mu'cîzey tu zêdey pîyorê enbîya
Fey û nûr gên tu ra pîyorî ewlîya

Çunkî ti îmamî, mutleq rehber î
Enbîyûnîr ewlîyûnîr serwer î

Mu'cîzo pîl tu rî Qur'anî Kerîm
Hedya kerdû tu rî ay rebbî rehîm

Ĥukmî yi qaîm o ta weqtî qîyam
Pê yi ceĥdey xo şinasnen xaş û 'am

Kûm ko vêr xo tadû yi ra kâfir û
Kûm benû wa bibû cey yi adir û

Xaliqî dabi ĥebîb xo eqlo tam
Ĥes nikerdi ena dunya ra hemam

د نوز دن هووکه یرا لگن قرحاسا
وسد نین یانن پاخنوز ب رجا

Zûnênî warêko vengâ, saħira
Însûnî xapnena, bizûn, ey bira

درم دروین نون ن یوج دآ میلع
رگبت شاوی یوکه بی ی نو درز میس

Mird niwerdîn nûno cewîn ay 'elîm
Ger biwaştî, kueyî bînî zerd û sîm

نوزی بی فافاز دی صف مات مات
ریشن ولوبقم ف صاخوج و مع

Zûnî yi bibi zaf feşîh, tam û tam
Şîrin û meqbûl bi cow xas û 'am

وندنی نو جرم دز قواروی ش-دو
ارتنژی قوکه یرون مه دونه م

Dindûnî mircûn zê vora yoşewî
Tera vîjên nûrêko hem manewî

یری اروننی دز مشآ نب هودر
اتقوانژی فرقت دآ پوری

Rîy yi nûranî, zê aşmê bin horî
Weqta vejêna teyer ay pîyorî

درام مزلا ری بام قلاخا لو-سر
چوقه لاخاد کنی ولی پافاز لو بوق

Ma rî lazim ma bîyer exlaq Resûl
Çunkî exlaqî yi pîl û zaf qebûl

زیمتاری سجدرک فافاز دآ رس-لو
مه رهظ مه ببانط کب لو-بق

Temîzî ra hes kerdî zaf ay Resûl
Hem bi zahir hem bi batin bik qebûl

فافاز هبدهخس تسد درکات دو ما
چوکه ببندی د تاقین دن طی الحم

Zaf sexî bi, destakerdi tim, dewam
Çiko bibên, niyatîn ney qeṭ mudam

وکه تاقب هیفدن د تاق-د با
د تاقی بب دحو لاخقی ده

Yatêko bêfayde niyatîn ebed
Yatê yi bib wehyê xaliqî ehed

کي چدوي هبا نيدرکد تافرادشوگی
د تافی دن د نرب طق د ب رابی

Yo çîki biyatê, kerdîn guesdarî
Yatê yi nibirnênî qet, bê yarî

ادصا لاحبذو خومت د نسرپفاز
تقفش د محرب فازي ب قلاخ

Halî eşhabûn xo tim persênî zaf
Şefqet û rehîmê yi zafib, bêxilaf

د تحار وختیان د تشاوين اب د
د آپود رامة واتش کبب د

Rehetê xo têna niwaştî ebed
Ayê pîyorê ummet waştî bi kebed

اناداي نددن د آت شاو ممام
أمتی ی شوضات ل طق دممام

Ena dunya di niwaştî ay humam
Ummetê yi şer dalalet, qet, mudam

ی دبور فود حوی
ن یبن او جمی د آرحت
ا مترا رادز

Adirid hetta bibû ferdo wehîd
Ummeti ra razî niben o mecîd

ونكون یرازناغف - عافشة
خالصی د آر را ا م
کن

O kenû zar û fiğan şefa'etî
Kenû xelaş adirî ra ummetî

وش یادراك خود درك واشمر
نوبادصا ردوخ د نید چاه

Îş û karî xod kerdîn muşawere
Eşhabûnî xo diri dînî çare

د تافین زازون نام سب مامت
وخذسفن هتکشورگت متی ماود

Niyatîn "Ez zûna, in mîr bes, temam"
Nefsê xo şikte girewtîn tim, dewam

د رمانوبادصا نيدرکوخ داهج
داهج رفک وپنفس د سلاباد

Emrî eşhabûn xo kerdîn bi cîhad
Cîhadî kufîrî bû, nefsi bîs-sedad

فاز بېمېلج ك قلاخا اريه زيمت
دق ت ع ف ن م ه ر س د ن ب ن ي و ا ع ز ي

Zaf helîm bi, exlaqêk hîra, temîz
Qey menfe'et hêrs nibenû o 'ezîz

رگ ف لاخمر ش ع د ب د ن ي ب ي ب ي ج
سره بېن لوب قى د آدر ك ب يدا

Ger muxalîf şer'î bid yêni hebîb
Hêrs bînî, qebûl nîkerdîn ay edîb

هوق ى نوندى درك يهش د
دردركى ن يرب لهادي نعدرفك

Qewmî yi dindûnî yi kerdî şehîd
Rîy yi kerd birîni ehlî kufr, 'enîd

د جنوه توز دروپ ادين درك دعوا
هناقد نوزدب ده اتي ني هلا

Hûncî zowt puri nêda, kerdî du'a
Ûa: Nêzûnî, bid hîdayet yin, îlah

هصلاخ قلاخان ارقى مريك
ورط دهن ودعو ديعو ميمع

Xulaşa exlaqî yi Qur'an Kerîm
Emr û nehy û we'de û we'id 'emîm

هوك گروبه افرق ان ملام تلاب
ى تورگ قلاخا لوسر مامت

Kûm bigîro yate Qur'an bît-temam
Yi girewto exlaqî Resûl tamam

د رام د ربه ر قاجنا وا ودمحا
ورفاك سافق دن ودجما نكل

Ma rî rehber ancaxi o Ehmed o
Kâfir û fasiq nîy, lakîn emced o.

ورفاك امدوش دا وسان
دروودن دى د نيش راهنزا ما

Kafîrûn dima meşû ti, ey ciwan
Hur dî dunyay tu şinî, zînhar, eman

اچزانك شادب ف صوو و سول
هب نأ كف ووخ وپسي مهلولد

Ez ça eşkena bidî weşfî Resûl
Bi enû fekî xo w pîs, hem zelûl

وسرايل الله هاش خآرنامز
خامو ت شأ نلگين ووت ناملا

Ya Resûlellah, şahî axirzeman
Ma xo eşti lingûnî tu, el-eman

كب ت عافش درام رد ژور اي قم
تافي دوب قوموت لاخ و جق مانأ

Bik şefa'et ma rî der ruejî qîyam
Yatê tu meqbûl o cê xaliq enam

دايند ي ب توكد ني فـ ل فغت
هت رگب ت سد ام هاش أ مت

Dunya de biyînî kowtî gefleti
Ti bigîr destî ma, şahî ummeti

اي ي هل اي محروت ري تـ كافي از
ام ركوفع هت يروفغ هت ري بخ

Ya îlahî, rehîmê tu zaf a, keşîr
Ma efû ker, ti gefûr û ti xebîr

ركباتبدع هاش ي أمة—
امجعة ي يردش جـ نة ام
ام

Ma biker tabî'î şahî ummeti
Ma cema'et' yi diri şî cenneti

هت ركوفع ي نمونو ت انمؤم
دب لماكوكد نوميا ت قو تاركس

Ti efû kerî mumînûn û mumînat
Bidî îmûnko kamilî weqt sekerat

اه ي شو اه ي كي آ ي درم مؤمن ي
هت ركوفع ي لاج پونـ ي ي ي نوز

Ha weş î ha ayîg merdî mumîn î
Ti efû ker, halî pîyorin pê zûnî

اختأرل وصاحبان لابتـ امم
وديهشن دحـ ي ردب ماركي ي
يقي

Qey xatîr al û şehaban bît-temam
Qey şehîdûn' Uşûd û Bedrî kîram

يقي كـ نـ ياي ليهأ قلب مه وـ ضحـ ر
ووش ژور عاطة كن ي ب روي تف

Qey ayin kî ehlî qelb î, hem huđûr
Şew û rueji ta'eti kên bêfutûr

سرتي اردموه ومچراينك راويه
ورسح ژرنين ييز وراقني اسور

Tersi Hûmay ra çimûn ra kenî war
Hesrû, rijnenî zê varûnî wesar

مه ؤمرحب حج جابيت رحلام
وقن لب يك يکنط اوف صاخ وعما

Hem bi hürmet heccacî Beytul- Hëram
Yûnî "Lebbeyk", ken tewafî xaş û 'am

ام وفع رك دم ؤعامج يـرـ ضاح
وگيرادش كين دلوم يـرـبـمـغيـپـ

Ma efû ker, hem cema'et haðirî
Gueşdarî ken mewlîdî Pêgemberî

ارام يـرود هـرك ودرـد لـاسب
دب افش شوين وين ام لاتـبـمـ

Ma ra durî bikere derd û bela
Bid şîfa nîweşûnî ma, muftela

كب بـ يـصنـرام ؤرايزتـبـرحلام
يـرـبـقـيـرـبـمـغيـپـام هـش كـمار

Bik neşîb ma rî zîyaret Beytu'l-Hëram
Qebrê Pêgemberê ma, şahê kîram

كب بـ يـصنـسـفنـدنيـپـلهشـده
ارامـكـ يـرودينـوطيـشـرس ؤنـعـل

Bik neşîb nefes peyind şehadetî
Ma ra durîk şeytûnî ser la'netî

وة رفظ يوي مه ات فاسق
پورين لها اينوم يب قارـتـفاق
دب

Quwwet û zefer, yewî, hem ittîfaq
Bid pîyorin ehli îmûn, bêiftîraq

وا يـرايـبـراوه ريبابايـق نـمـشدـپـيـسـ
يـرـفاـكـنـوعـلمـيـريـهـيـسـيـلبـا

Wa bîyarî war beyraqê dişmên pîsî
Kafirî, mel'ûnî, herî, îblîsî

يق روح كاپ بـ يـبحـرسـوير
لا بـاحـصاـيـعـباتنـيكـيـرـبـهر

Qey rûhî pakî hebîbî serwerî
Al û eşhab tabî'în kî rehberî

مه يق حوري يلهأ ناميا ن يههجا
مه يق ورح ناير يقف لدن يرب

Hem qey rûhî ehlî îman, ecme'în
Hem qey rûhî in feqîrî dilbirîn

مه يق آييك يب يديما بي ؤارب
هد تافووبن يرداي تاو-لص

Hem qey ay kî bêumîdî, bêberat
Fatîha biwûnî, ya dir şewat

لهدم محلا بر نيملا علا يوقلا زيز علا فؤرلا تملين
لاوصة لاملا سلاوي لع بچي هب و هلو سر بيطلا
رهظلا أن يمل لموي هلا و هباحصا و هعاب تايلع و
عيمج أءا يبنل

نيسر ملاوي لاهوي رشحلا نيدلاو . مهلا رفغا
ان بوذرت ساوي ان بوضقاو

يدوانن و ضيب انهوجوت بثلومش دغانئ
اوانر صن يلع موقلا

يرفاكلان محراو ان نابآان تاهأوان نابرقاوان اخياشمو
و نمل

ناك هلقح ان يلع نمووجري عاءري خلاانم
عيمجو

نيسر ملاوان مؤملاو كنا عيمس بيرق يجمب
دلاعتاواي بر نيملا علا يلصو الله

يلع انديس دمحم ويلع عيمج

ءا يبنلا نيسر ملاو

خاور

عدوانا نامحلا الله

بر نيملا علا

ةحتافلا

Elḥe'mdu lillahî rabbîl a'lemîn,
elqavîyîl e'zîzî-r reufu-l metîn we- ş
şelatu we-s selamu e'la Ḥebîbîhî we
Resulîhî-t teyyîbî- ṭahîrîl emîn we
e'lâ âlîhî we eşḥabîhî we etbâihî we
e'la cemî'îl enbîyaî wel murselîn îla
yewmîl ḥaşrî wed-dîn.

Ellah'ummeğfir zunubena, westûr
u'yubena, weqdî duyunena we
beyyîd vucuhena we şettî şemle
e'daîna, wenşurna e'lel qewmîl
kafirîn. Werhem abaena we
ummehatîna we eqrebâina we
meşayîxîna we lîmen kane lehu
ḥeqqun e'leyna wemen yercu dua'
el-xeyrî mînna we cemî'îl
mu'mînîne wel mu'mînat, îneke
semî'un qerîbun mucîbu-d de'watî
ya Rebbel a'lemîn.

We şellallahu E'la seyyîdîna
Muḥammedîn we e'la cemî'îl enbîyaî
wel murselîn we axiru de'wana enîl
ḥemdu lillahî Rebbîl a'lemîn.

El-Fatîḥe

تمت لعيدي رقط يرولا

Temmet ‘ela yedî eḡqêrîl werî

دنا علا رخطيلا ييرثلا

El ‘âidu âxîru île serî

م. محمد الارجي الكنجي ف ع ع نه

Mela Muḡemmed Erracî El Gencî

‘efâ ‘enḡu

طلم امنول منن ب يس ال مودل اممو نوماد
تم

**Maddî we me’newî bi teşwîqî Mela
Ḥesîb enê mewlûd âmo nuştiş.**

PEYNÎYE

Edebîyatê Zazakî yê klasik serra 1899 de *Mewlîdê Nebî* yê Mela Ehmedê Xasî û eqîdey îmanî serra 1947 Şêx Muhemmedê Şêx Ensarî, *Raro Raşt Me'lûmatê Dînîye* dest pê keno. Heta ewro hewt heb mewlîd û panc hebî zî eqîdey nusyayî. Mewlîd û eqîdenameyan tewirê edebî û dînî yê. Zafî nuştoxê kitabê mewlîd û eqîdeyan medreseyan de wendo. Eno semed ra zî averşayîşê ziwanê zazakî bi medreseyan destpêkerdo. Çunke enî melayan hem medresa de mewlîdê û eqîdeyê erebkî û kurmancî wendî hem zî wayîrê qebîlîyetê nuştişî ziwanê kirdkî yê. Mîyanê edebîyatê Zazakî yê klasik de eserê muhîman ra yew zî eserê *Mewlîd û Eqîda Zazakî* ya Mela Muhemmedê Muradanî yo. Mewlîd û Eqîde yê Mela Muhemmedê Muradanî mîyanê mewlîd û eqîdeyanê Zazakî de mewlîd û eqîde yê çarin o. Enî eser o ser heta eka xebatêka akademik nênuşîyaya.

Kitabê eqîdeyan de behsê ûsul û esasanê îslamî beno û qey şîret ameyî nuştiş. Eqîdeyê Mela Muhemmedê Muradanî bi qeydeyê nesir ameyo nuştiş. Eqîde bi nameyê Homayî dest pê keno û ruknê îslamî û ruknê îmanî ser vînen.

Mewlîd; sere ra heta peynî îtîqadê ehlê suneti, qewet û îradeyê Homayî, çînîbîyayîşra xelqîyayîşê alemî, sîfetê pêxemberî îzah beno. Mewlîd de, heskerdişê pêxemberî fehm beno û mewlîd de, verî biyayîşê Hz. Pêxemberî, ciwiyayîş Hz. Pêxemberî, mucîzeyan û wefatê Hz. Pêxemberî ra bi kilmkî behs beno. Mîyanê şarê zazayan de cayê mewlîdan zaf muhîm o. Mewlîdê Mela Muhemmedê Muradanî de hewt qism estî.

Mewlîd û eqîde yê Mela Muhemmedê Muradanî metne dînî yî. Eno semed ra enê metnan de çekuyê erebkî û fariskî zêde yê. Mewlîd û eqîde yê Mela Muhemmedê Muradanî de çekuyê erebkî û fariskî bibî se merdim eşkêno vajo ke en eqîde û mewlîd hetê ziwanê kirdkî yê edebî ra zixmî. Muradanî mewlîd û eqîde xo de ziwanêko zelal şuxulnayo.

ÇİMEYÎ

Ayvalı, Ramazan, *Hazreti Muhammed'in Hayatı*, İhlas Yayıncılık, İstanbul 2014.

Bateyî, Mela Huseynê, M. Xalid Sadinî, *Mewlîdî Nebî*, Weşanê Nûbihar, İstanbul 2010.

Beki, Abdulaziz, *Zazaca Dilbilgisi Gramêr Zon Zazakî*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.

Can, Mutlu, *Bibliyografya Kirmanckî (Zazakî) 1963 – 2017*, Weşenxaneyê Vateyî/Vate Yayınevi, İstanbul 2018.

Canşad, Murat, *Mela Mehemedê Muradan*, Nûbihar, S. 118, İstanbul, 2012.

Çağlayan, Ercan, “Osmanlı Belgelerinde Zazalar ve Zazaca Üzerine Notlar”, *I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.

Çetin, Nurullah, *Şiir Çözümleme Yöntemleri*, Akçadağ Yayınları, Ankara 2017.

Çiftçi, Metin, “Edebîyatê Zazakîyê Klasîk de Eqîdenameyî”, *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, Cilt.1, S. 2, İstanbul 2015.

Çiftçi, Metin, Tezê Lîsansê Berzî, *Eqîdenameyo Zazakî Yê Mela Mehemedê Hezanîyî*, Bingöl, 2015.

Çolîg, Feqî-Bîlal, *Mewlîdê Pêximber Qey Tutonê Zazon*, Weşanê Dîwan, İstanbul 2012.

Çolîg, Feqî-Bîlal, *Tefsîrê Qur'onê Kerîm Zazakî*, Astun Yayınları, İstanbul 2014.

Dağılma, İbrahim, *Mehmet Akif Demir u Mewluda Zazaki*, Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi, Cilt. 4, S. 7, İstanbul 2018.

Durmuş, Ekiz, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara 2009.

Ensarî, Şêx Muhammed, Bîlal Zîlan (Amd.), *Raro Raşt û Me'lumatê Dînîye*, Weşenxaneya Nûbihar, İstanbul 2018.

Erdoğmuş, Hatip, *Dara Hênî*, Weşenxaneyê Roşna, Diyarbekir 2018.

Eş-Şirbini, Hatîp, İmam Nevevî, *Delilleriyle Büyük Şafî Fıkhi, Muğni'l Muhtac Minhâcüt-Talibîn Şerhi*, I. Giriş, Mirac Yayınları, İstanbul 2009.

Hadislerle İslam, I. Bilgi, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü*, İstanbul 2017.

Hezanî, Mela Mehemedê, *Mîzanu'l-Edeb*, Dîyarbekir, Destxet, Bêtarîx.

Hunî, Mela Mehmed Elî, *Eqîdey İman-Eqîdey İslam*, Destxet, 1970.

Hunî, Mela Mehemedê Elî, *Mewlîd & Yusuf û Zelîxa & Qesîdeyê Kerbelayî*, Weşanxaneyê Vateyî İstanbul 2004.

Grûba Xebate ya Vateyî (Vate Çalışma Grubu), *Ferhengê Kirmanckî (Zazakî) – Tirkî Kirmancca (Zazaca) – Türkçe Sözlük*, Weşanxaneyê Vateyî/Vate Yayınevi, İstanbul 2016.

Grûba Xebate ya Vateyî (Vate Çalışma Gurubu), *Rastnuştîşê Kirmanckî (Zazakî)*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2012.

Grûba Xebate ya Vateyî (Vate Çalışma Grubu), *Sözlük Türkçe – Kirmancca (Zazaca) Ferhengê Tirkî – Kirmanckî (Zazakî)*, Weşanxaneyê Vateyî/Vate Yayınevi, İstanbul 2019.

Günenç, Halil, *Büyük Şafî İlmihali*, I. , Akâid, Anadolu Yayınları, İstanbul 1998.

Kanar, Mehmet, *Türkçe Farsça Büyük Sözlük*, Birim Yayıncılık, İstanbul 1998.

Karaman, Hayrettin, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, Nesil Yayınları, İstanbul 1991.

Kayıntı, Ahmet, *Molla Mehmed Demirtaş'ın Zazaca Divanı*, II. Uluslararası Zazaca Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012.

Kılavuz, Ahmet Saim, “Akaid”, *DİA*, İstanbul 1998, II.

Kırkan, Ahmet, *Bîyîşa Pêxemberî ya Osman Esad Efendî û Despêkê Edebîyatê Klasîk yê Kirmanckî*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2018.

Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, I. Kur'an-ı Kerîm, *Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü*, Ankara 2017.

Köksal, M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2016.

Külekiçi, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

- Lezgin, Roşan, *Mewlîdê Kirdkîyê Ehmedê Xasî*, Nûbihar, İstanbul 2013.
- Lings, Martin, Ebû Bekir Sirâceddîn, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, İnsan Yayınları, İstanbul 2014.
- Malmîsanij, M., *Kurmancca İle Karşılaştırmalı Kirmanca (Zazaca) Dilbilgisi*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul 2015.
- Malmîsanij, M., *Kürtçede Ses Değişimi*, Vate Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Muradanî, Mela Muhammedê, “*Ez Ina Zê Yew Mûsîbetêk Vînena*”, Roportajkerdoxî: W. K. Merdîmîn & N. Celalî, Humare.1, İstanbul Payîz 2003.
- Muradanî, Mela Muhammedê, Roportajkerdox: Mehmet Erdoğmuş, Bursa 2019.
- Muradanî, Mela Muhammedê, *Mewlîd û Eqîda Zazakî*, Destxet 1990.
- Muradanî, Mela Muhammedê, *Dîwan Şîron o Zazakî*, Destxet, Bêtarîx.
- Muradanî, Mela Muhammedê, *Kitabê Yarı ke Bi Hikmet Zazakî*, Destxet, Bêtarîx.
- Muşekî, Abdulqadir, “*Malla Abdulkadir Muşeki Dır Roportaj*”, Mehmet Arslanoğulları, Vir Edebiyat ve Kültür Dergisi, Sayı. 2, Zımistan, Bingöl 2016.
- Özer, Osman, Ahmed-i Hasi, *Mewlîd*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2016.
- Puexî, Mela Kamil, *Mevlidi Nebi*, İstanbul 2003.
- Sêrtî, Mela Xêlîlê, Huseyn Şemrexî (Amd.), *Nehcu'l-Enam & Eqîdeya İmanê*, Nûbihar, İstanbul 2012.
- TDK, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1991.
- Uzun, Mehmed Selim, *Mela Mehemed Elî Hunî û Edebiyato Kirdkî (Zazakî)*, Vate Kovara Kulturî, İstanbul 2002.

Varol, Murat, “Zazalarda Mevlit ve Siyer Geleneđi”, *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kùltürü Sempozyumu*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2012.

Veng Dara Hênî, *Aylık Siyasi, Kùltür, Edebiyat ve Tanıtım Dergisi*, S.1, Diyarbakır Nisan, 2010.

Yeşilkaya, Şahap, *Edebîyata Kirdkî de Mewlîd û Mehmed Elî Hûnî*, Bîngöl Üniversitesi, YDE, (tezê lîsansê berzî ke hema nêweşanîyayo), 2014.

Xasî, Mela Ehmedê, Traskrîbekerdox: W. K. Merdimîn, *Mewlîd*, Hivda Yayıncılık, İstanbul 2008.

FERHENG EK

aşimit: şimit, şimit a³²

berzex: Goreyî bawerîya îslamî cayo ke rûhî ganîyan heta roja qiyamete tede manenî

beşîr: merdimo ke mizgîne (mijdûn) dano

bêberat (bêberaet): bêxelasî, bêreyayîş, bêfelat

bêfutûr: bêsisîye, bêsisstayî

bêiftîraq: bêcîyayî

bêirtîyab: bêşubhe

bêştîbah: bêşubhekerdiş

bê'îtab: bêlomey, bêcigir

bêmelal: bêecizbîyayîş, bêecizî

birsim: îrbişim, birîsm, helbisim, îpeg

bîs-sedad: bi rastîye, pê raştî bîyer

cow: cayê, coy

der (fariskî de): de, di

derdimend: wayîrî derdî, xemgîn

dilber: oyo/aya ke zerrî beno, zerrîberdox

dilbirîn: zerrîbirîndar, zerrî ra birîndar

dir: de, di; pîya, reyra, reyde

dûxan: duman

'ebd: kole

---

³² Mela Muhemmedê Muradanî, "Ez Ina Zê Yew Mûsîbetêk Vînena", Roportajkerdoxî: W. K. Merdîmîn & N. Celalî, Hûmare 1, İstanbul Payîz 2003. r. 3-32.

ecme'în: pêro, heme, têde, têvter, top, kulî

edd: hûmaritiş, amordiş

'effe: biîffete, wayîra namusî

ehed: yew

emced: zaf wayîrî şerefî, zaf wayîrî heysîyetî

'emîm: pêroyî, hemeyî, umûmî

enam: mexluqî, ganîyî

'enîd: zaf rikin, zaf înad

esfîya: kesî pakî, kesî raftî û semîmî

evîn: heskerdiş, sînayîş

Hemletul-'erş: Çar melekî ke 'erşî Homayî pawenê

hemû: hema, hama

Huda: Qur'an

humam: wayîrî hîmmetî, wayîrî ezmî

hûncî: ancî, reyna

Ka'bul-Ehbar: Yew sehabî yo

ebed: cîgere (bi kebed: cîgere ra, zerrî ra)

kef: kew, kepuş

kesîr: zaf, bol

kurb: xemî, kederî, endîşeyî

lacerem: bêguman, bêşik,

lu'lu: încî

mebhes: qism, fasil

mecîd: wayirî şerefi, berz

mefte: mifte, ziwani kilitî, kilit, anaxtar

melal: ecizbîyayîş, ecizî

meqsûd: çîyo ke wazîyêno (yeno waştîş)

mextûnen: sunnetkerde

mubtela: keso/kesa ke bîyo nêweş yan zî aşiq

mudam: tim, timûtim; hertim

muna: çîyê ke wazîyênî (yenê waştîş)

muqteda: 1) keso ke bîyo nimûne 2) keso ke vernî de

mûqîne: wayîra qenaetî, aya ke qet'î zana

nubuwwet: pêxemberîye, pêxemberî

qey (qê): seba, semedê

ribh: kar, karo m'ewewî, qezenc

semed: 1) zaf berz 2) oyo ke muhtacî çi kesî û çîyêkî nêbeno, Hûma

sexî: destakerde, comerd

şepal: 1) leyîrî şêrî 2) rind

Şîs: Şît Pêxember

we'de: sozî holî, we'dkerdişî çîyanî başan

weha: wina, ena

wehîd: tenya (têna), tek

we'îd: sozî xirabî, we'dkerdişî çîyanî xiraban

xebîr: xeberdar, zanaye

xeyrul-enam: Holî pêro mexlûqan. Başî heme mexlûxan. Yew sifetî Hz. Muhemmedî yo.

ÎLAWYÎ

Hayat muhammed muradani
Murado dewêka Pa bestê Darê yêniwa. Babi ewel xî
oma Dewê muradon-awayi Xierda Nimeyî muradu-
Esilyiwa vêrin sinna oma Torban-ucara bilaxire oma
murado. vate Pirkon ma wa wêna enaki esilma Seyyidi
Nestê Resulu Hakirâ SAV. Feqet ma çirê baks Seyyidi
Xu nikeri çûnkû Pê Nesob tana çoji Niresenu çayk
îmel Salih lazimu. Tarix viladet m. 1950 - Di ser
Ez 9id omya nustis -1952- = mektebê eweli mi Dewud
S Seyra Wend. Babi mi malla Sabri co Seydê malla azizra
Semsanid Wend. we Gend çeybindiz Wend. Şerîtid
Zaf deşsi dey mizi co yid ibnî Kasim-enwarsid
E Wilra miqdarik co babixud Wend. ~~Şerîtid~~
Serfina miqdarik izira mi co Seyda malla mehdi xiz efendidek vevdi.
Eqrabeyma Seyda malla Yusuf Kolak Resmî imom dewemavi
co yid mi Serf izi Temom Kird-Nahwura amil-zuruf
Terki - Sadulla Seşir - Şerhul muşairu miqdarik Wend - Şerhul
muşni hetta babulharf co Seyda malla fehredin Tauira musid-
Babulharf co malla halid arcvangid-mus - Şerhul muşni Kedra. co
Şeyh Şiyas Şokkumid miqdarik Saduddin - co Seyda
malla Şah Saduddin Kedra. co S. m. Abdursemad Şalaxan Hekulocogid
S. Seyid Resik Diyarbekirid Sadulla Kebir - co Seyda m. Abdurrahmangerok
Vorko di-Netê - Suyuti Cami - mentiq meani - istiara ve saire
S. meşrefinîsid AWRAN - mus - hetid vevdi - muxteser comulcumii
Şerhul aqaid vev S. malla Abdullah Elgere Kayid mi Wendi
icazetizî mi yi hetid Girat Elhemdulillah - Hema Teala Perinro
Roziba ma bereket ilim yinra mabrur wikeru. 1972 - ez Siya asker

Îlawe 1: Roportaj, Heyatê Mela Muhammedê Muradanî nuşteyê ey r.1

1974 di biya huwari Kiye - Şeş Kisi Heme de Hiri Kêne
 Hiri Kêne, Kêş Pil Ahmet Keyseri diyonet eyitim merkezi muallim,
 Handullah - baskilid müftü wu - m. uveys hemo ho imam Hatibid
 Lise Wencenü Keynozi 3 hemwîzi qurani Kerim wendu
 A 913 Sameyye hufizetul qurana.

MIF-MIURI =

1976 mi diyonetid müzzin Kayimî Garewi yedi Sud Girat
 Cura Pey amyo Derê yeni comê Petrol - 77 di imtihan imami
 Kêzenc Kierd Şiya argengewe Salaxoni - ingilab Kenahid Surgun
 Kîşt ya der biya - Tek ya heb kûsilmani â deydî wî yorimlûku
 En vîstemi heqiqetü yari niya - Elhasil ezmecbur isti-fêbiya mi isti-fa
 Kêrd, Şiya Kizil Tepe medresey Şeyh' Selhaddiniid dersdey, Gorey
 Hiri Sero - Tektarî Garev Girat - gurê Çorum buyat ya deydî biya
 imam miqdar di sero ucad menda o cara Pey-Binpuel qeygu mar
 yarakiv Dewe Pali Pasiyobî miqdarê Gurey, partî-5 - Sero ucad menda
 yarakivê Êzêl da wera amyo D. yeni comê Petrol bîd ay comê Afa
 ma Temelra betta Peni virast, 2011-rid Mesih mi ami Bursa
 Êkad ezha ucad Elmedreset Urraciyedî; ocizene bi dersdayîs
 cend heb Hewala meşûl beba, Elhemdulillah e2 Komca Şiya
 Mutleqa Gorey imkonatanxu mi feqi kend hûe, Homa Tala ma pinin
 Rametista Gêfletra bi pîwû pênê mahemin bi Çarû Xeyt.

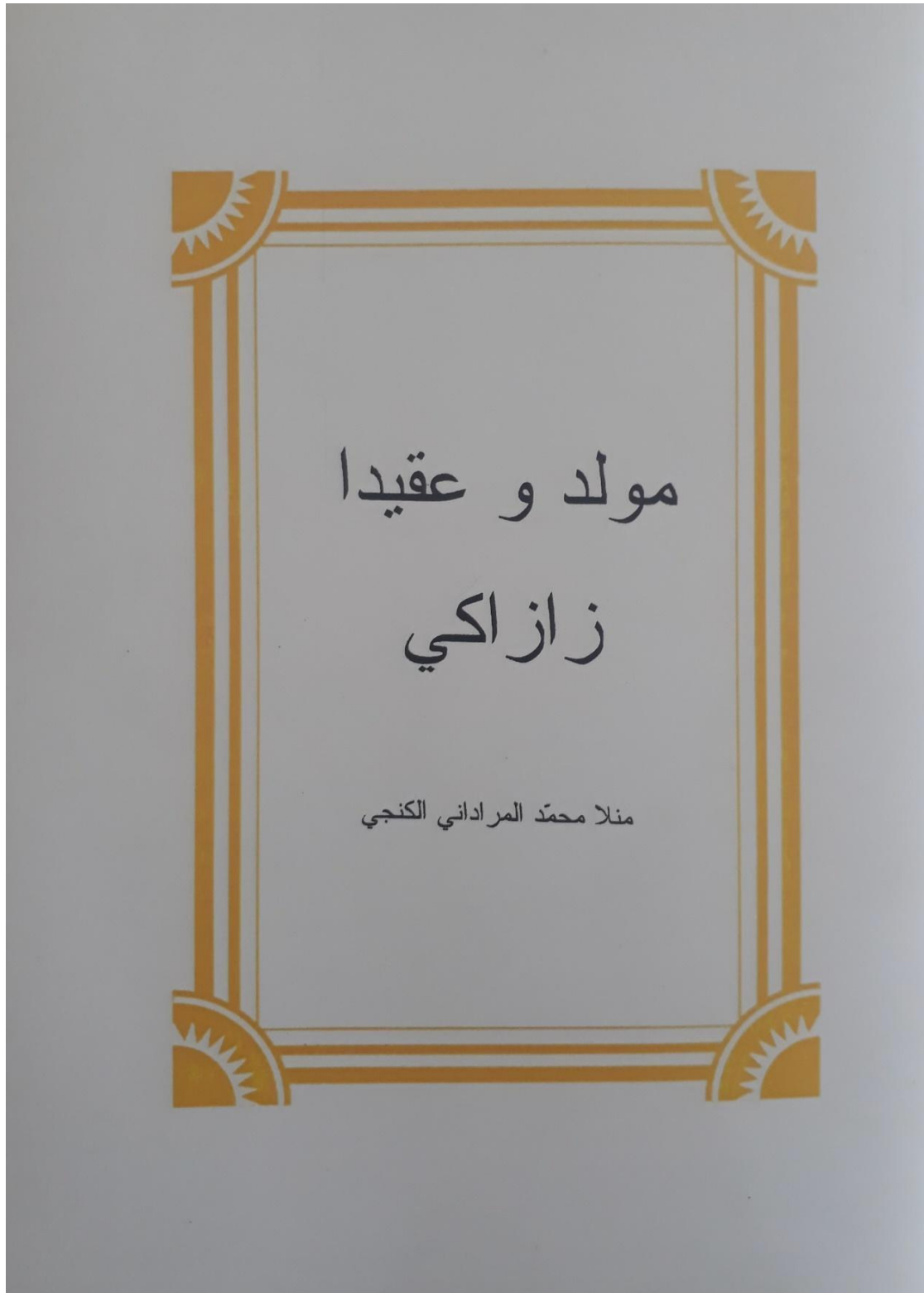
En Gurehkar

TEBİRAT -

- 1, Mevlud 2020ki
- 2- Bêlida 2.
- 3- Diwan si-ron 2.
- 4- Kitob Yari Bî Hikmet, 2.
- 5- Safii mezhebina oit
 detayli fikihîki bi tûrke
 şuan yazilgor.

Bi 204 2020ki 2020ki Şirînu
 monen farisi emma 2020binu
 wa biva şarab tirkû kumancîrum
 2020 miendi cin wari Hikmet ulum
 yini mondi cin wari isqi fidah
 şirînu şarabê Gêne Pêre PAT - Mubemme Eraci

Îlawe 1: Roportaj, Heyatê Mela Muhammedê Muradanî nuşteyê ey r.2

Îlawe 2: Qapaxê “Mewlîd û Eqîda Zazakî”

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ نُورٌ خَالِقٌ مَا وَعَلِيٌّ	هَمَّ عَظِيمٌ وَ هَمَّ كَرِيمٌ وَ هَمَّ رَحِيمٌ
مَا بِيَّ يِ دُسْتِ كَرْدِمَوْلِدِ نَبِيِّ	آيِ حَيِّي آيِ طَيِّبِي آيِ أُمِّي
حَمْدٌ وَ شُكْرٌ وَ مَدْحٌ وَ فَخْرٌ دَوَامٌ	رَبِّ مَا رِي ذُو الْجَلَالِ بِالْكَامِ
يِ مَا كَرْدِ أُمَّتِي أَحْمَدٌ حَيِّبٌ	آيِ نَبِيِّ آيِ رَسُولِي آيِ طَيِّبِ
أَوْ رَسُولِ كُو سُرُورِ پُورِ أَنْبِيَاءِ	دَلِيرِي آيِ أَوْلِيَاءِ وَأَصْفِيَاءِ
وَ زِي يُو رُوژِ كُو مَنُورِ دَلِيرُو	پُورِي عَالَمِ نُورِ پِيرَا أَنْوَرُو
قِي خَاطِرِي تُو بِي آدَمِ بِي قَبُولِ	غَرَقِ طُوفَانِ خِلَاصِ بِي نُوحِ رَسُولِ
إِبْرَاهِيمِزِ أَدْرِي نَمُورِ دَغْدَاغِ	بِي زِي يُو بَخْجِكِي جَنَّةِ تُو رِي دَارِ
نُورِي پِيرَا فِيدِه فِينِ دَارِ وَ بَرِ	هَمَّ نَبَاتِ وَ كَلُو رِيحَانِ مَعْتَبَرِ

< ۱ >

الحمد لله رب العالمين القوي العزيز الرؤوف التين والصلاة والسلام على حبيبه ورسوله الطيب

الطاهر الأمين وعلى آله واصحابه واتباعه وعلى جميع الأنبياء والمرسلين إلى يوم الحشر

والدين. اللهم اغفر ذنوبنا واستر عيوبنا واقض ديوننا وبيض وجوهنا وشت

شمل اعدائنا واتصرتنا على القوم الكافرين وارحم آباتنا وأمهاتنا واقربائنا

ومشائنا و لمن كان له حق علينا ومن يرجو دعاء الخير منا وجميع

المؤمنين والمؤمنات انك سميع قريب مجيب الدعوات يا رب

العالمين وصلي الله على سيدنا محمد وعلى جميع

الأنبياء والمرسلين وآخِر دعوانا ان الحمد لله

رب العالمين

الفاتحة

﴿٢١﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِی نومی الله و رحمن و رحیمو

ته بزوں ای مؤمنو اركان اسلام پونج حبی کی روزو

نماز حج زکاة این هورد زنگینو سر فارضی کلمی شهادة کی

اشهد از شهادة و اقرار کنا بزوں خو تصدیق کنا بقلب خو ان لا

اله تو الهک معبودک بالحق چینو الا الله غیر ذات الله کی واجب

بیایش استس ی ممتنع چین بیایش ی وهم ته بزوں اركان ایمان

شس حبی کی امنت بالله حتی بینی : امنت بالله یان مه باورو

تصدیق کردو کی الله تعالی است بی شکو شبه بعقل و فکر نبین

زونایش : بی الله تعالی توکس ذات ی و پاک و مقدس نشناسنو

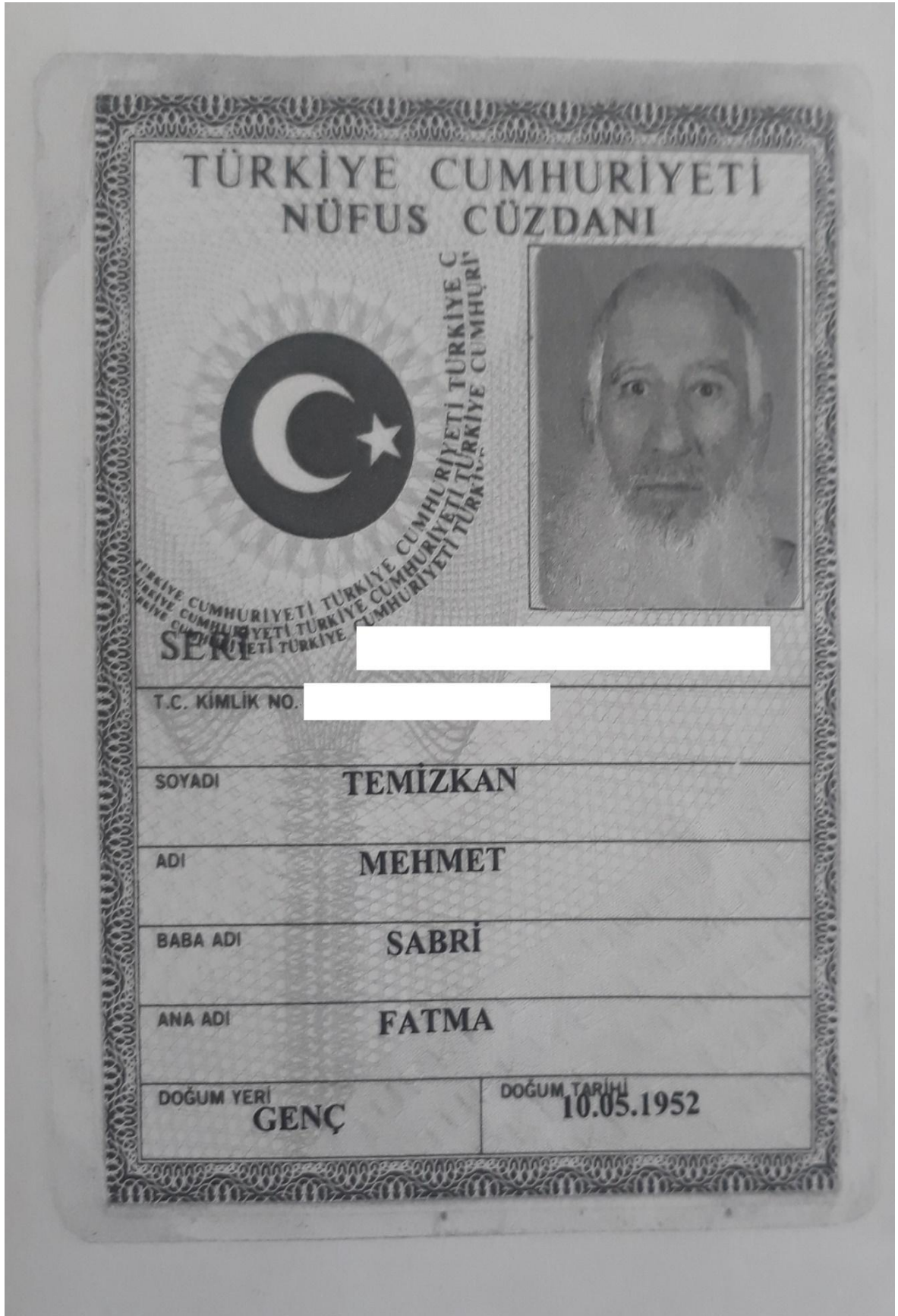
< ۱ >

شَرَّ مَكُو أَهْلِ دِلَانِ رَفْتَدُو شَهْرِ عَشِقِ شُدَّ خَالِی
 جِهَانِ پَرِ شَمْسِ تَبْرِیزِ سَتُّ وِ مَرِدِ کُو چُو مَوْلَانَا
 مَازِ "بَانِ" مَقَازُ شِیْ أَهْلِ قَلْبِ زَرِّ بَاژَارِ عَشِقِ کِیْرُو خَالِی قَتَنَگِ
 دُنْیَا پَرَا زِی شَمْسِ تَبْرِیزِ زِی مَوْلَانَا هُو چَا بَقْتِگِ
 . اللهُ تَعَالَى مَا هُوْنَ غَفْلَتْرَا هَشِيَارُ كُرُو حَقِّ مَايِدِ دِيَايِشِ
 بَاطِلِ رَا مَا دُورِ كُرُو شَعُورِ بَدِ پُورِ اِسْلَامُو تَشْمَنُونِ دِينِ زَبُونِ
 مَغْلُوبِ كُرُو بَحْرَمَةَ سَيِّدِ الْاَوَّلِيْنَ وَالْاٰخِرِيْنَ اٰمِيْنَ

مادی و معنوی بتشویق منلا حسیب ان مولد او مو نوشتش

(۳۶)

Îlawe 7: Cizdanê Nufusîyê Mela Muhammedê Muradanî ra rîpelêk